

A MAGYAR GAZDATISZTI KAR VÁLSÁGA

ÍRTA:

FABER GYÖRGY

AZ ALSÓDUNÁNTÚLI GAZDATISZTI KÖR TITKÁRA

MÁSODIK KIADÁS

*„Ebben az agráriusnak nevezett országban
máig sem jutott a törvényhozásnak eszébe,
hogy szabályozza a gazdatiszti állás viszo-
nyait.“ (Rákosi Jenő.)*

Előszó az első kiadáshoz.

Ma a válságok korát éljük, de talán egy válság sem oly súlyos és egy sem jár a mindennapi életben oly szomorú következményekkel, mint a magyar földnek válsága. Nagybirtokos és bérlő, kisbirtokos és mezőgazdasági munkás, mindazok az emberek, akik a magántulajdon alapján, vagy szorgalmuk gyümölcsképpen a nemzetnek legbiztosabb vagyontárgyából, a földből akarnak megélni, egyaránt küzdenek a mindennapi megoldhatatlan problémákkal. Természetes, hogy a magyar gazdatisztek is részesei ennek a bús magyar sorsnak. A föld csökkenő rentabilitása anyagi egzisztenciájuk alapjait ingatja meg és egy nem eléggé átgondolt földbirtok politika veszélyezteti az elhelyezkedésüket eddig biztosító nagybirtokot anélkül, hogy új élet és elhelyezkedési lehetőséget biztosítana azoknak, akiknek tanultsága kell, hogy a magyar föld savát képezze.

A föld válságának megoldása nemzetközi vonatkozású ügy és a nagyhatalmak mostani akciója, a dunamenti államok gazdasági összefogásának terve, talán jobb jövőt enged remélni. Idebent az országban azonban minden válság leküzdésének előfeltétele, hogy mi magunk többet és főleg jobban és okosabban dolgozzunk. A magyar föld válsága részben termelési válság, részben értékesítési válság, melynek, leküzdéséhez önerőnkől is hozzá tudunk járulni. A tanult és képzett gazdatiszti kar régi elhelyezkedésében és egy helyes szövetkezési és telepítési politika esetén a nemzeti termelés új őrhelyein egyaránt hozzájárulhat a nemzeti jövedelem fokozásához. De ehhez szükséges egyrészt, hogy a nemzet megbecsülje és támogassa jobb jövőjének ezen értékes munkásait; másrészt, hogy maga a gazdatiszti kar felismerve működésének fontosságát, egészséges alapokon szervezkedve vállvetett munkával becsületesen küzdjön valamennyiünk jobb jövőjéért.

A régi magyar földbirtokos osztályt és a gazdatisztekét évszázados tradicionális barátság fűzi össze; és ha az összeköttetés formája a modern gondolatok hatása alatt esetleg változni is fog, ennek lényege megmarad, amely nem más, mint a kölcsönös bizalom, a föld és a föld népe iránt érzett közös szeretet és a munkának megbecsülése, amely Isten áldásával az édes anyaföldből valamennyiünk részére a kenyeret biztosítja.

Hiszem, hogy e könyv ezt a szellemet kívánja szolgálni és előmozdítani és ha ezt teszi, akkor az ország érdekében becsületes munkát teljesít.

Budapest, 1932. április hó.

Gróf Hunyady Ferenc
országgyűlési képviselő.

Előszó a második kiadáshoz.

Hogy ha a mai áldatlan állapotok között egy könyv, különösen gazdasági, főképen pedig gazdatiszti ügyről szóló, egy hónap alatt második kiadást ér meg, kétségtelenül nagy érdeme az írónak. De felkelti a figyelmet tárgya iránt is. Amellyel eddig a hivatottak sem igen törődtek, legalább sikerrel nem. Egy régi katona-huszár anekdota szerint első a huszár, azután van egy nagy köz, ekkor következik a tüzér stb., majd egy nagy semmi és csak azután a baka. Ez a társadalmi életpályákra {átültetve, első a jogász, mert az mindent tud, azután illő távolságban az orvos stb., majd a nagy semmi s ezután révedezik valami bizonytalan alak, akit gazdatisztnak neveznek. De ez már nem számít, mert a legbizonytalanabb, legrögösebb életpálya. A törvény sem védi, mert bármely pillanatban, minden ok nélkül megélhetésétől is megfosztható és mert ugyan a napszámos-kőművességhez is képesítés kell, de gazdatiszt mindenki lehet, még ha írni, olvasni sem tud s már gyerek korban, amint c könyvből megtudható. Ezekkel szemben azután az a furcsaság hogy az állam pedig intézményeket tart fenn, amelyek egyetemi színvonalú képzettséget adnak azoknak, akik gazdatiszti pályára készülnek. Ezekkel a képtelenségekkel foglalkozik ez a könyv, ami már magában is érdekes olvasmány. De a becse abban rejlik, hogy a megvilágítás mellett megmutatja az utat, amely ezen elhagyott, valójában pedig nagyfontosságú téren üdvös célhoz vezet. De nem folytatom, nehogy olyat írjak, amit majd a 3-ik k-ik kiadás előszó írója akar írni, mert bizonyára az is következik, mert megérdemlik ezen könyvben önzetlen nemes ideállal írottak: az igazért küzdés.

Kápolnásnyék, 1932. június hó.

Baly Kálmán

*kir. gazd. tanácsos,
a Fejér-, Tolna- és Veszprémmegyei
Gazdatiszti Kör elnöke.*

Bevezetés.

A Magyar Gazdatisztek Országos Egyesületének 1930. évi közgyűlésén indítványt nyújtottam be az irányban, hogy az egyesület 50 éves jubileumai alkalmával adjon ki egy brosrát és abban logikus okfejtéssel tárja fel a magyar gazdatiszti kar példátlan állapotát.

A jubileum elmúlt, a brosrá azonban nem jelent meg. Ellenben kiadott egy más irányú, igen értékes munka: *Fabricius* Endre „*A magyar gazdatiszti*” című könyve, amelyben a kiváló szerző a Vezérek korától kezdődőleg teljes részletességgel tárgyalja a gazdatiszti állás fejlődését és mineműségét, valamint az egyesület 50 esztendő történetét. Ez a munka valóban hézagpótló, mert hiszen ezidáig a gazdatiszti kar kor és művelődéstörténetével nem foglalkozott hazánkban senki sem.

Fabricius Endre könyve azonban csak a *múltról* szól. Hiányzik irodalmunkból egy olyan munka, amely a *jelen* keserveit hozza felszínre. Miivel e hiány pótlásáról nálamnál hivatottabbak mind a mai napiig nem gondoskodtak, több oldalról hozzám inítézett megtisztelő felhívás, különösen pedig *Boly* Kálmán kir. gazd. tanácsos, a Fejér-, Tolna- és Veszprémmegyei Gazdatiszti Kör nagyérdemű elnökének és *Bayer* János tiszttartónak, e Kör ügyv. alelnökének buzdítására elhatároztam, hogy papírra vetem azokat a gondolatokat, amelyek már évek óta élnek bensőmben s a lehetőséghez képest híven ecsetelem azt a válságos helyzetet, amelyben ma a gazdatisztek vergődnek.

Amióta fájó szívvel búcsút mondtam a gazdatiszti pályának s a zöld mező mellől a zöld asztal mellé kerültem, folyvást kínoz a gondolat: miért nincs gazdatiszti irodalom, miért nem vállalkozott senki sem arra, hogy ennek a jobb sorsra érdemes karnak az ügyében tollat ragadjon? Ez persze nem valami hálás feladat. Hazánkban vajmi lassan száll fel a köd.

Bizonyára többeknek lelkében felvetődik a gondolat: Ildomos-e ma egyáltalán a gazdatiszteknek kívánságokkal előállni? A feleletet erre munkámban megadom. Nyomatékosan hangsúlyozni óhajtom azonban, hogy a hazánkra nehező általános válságnak mai mélypontját tárgyalásunk folyamán nem tekinthetjük olyan állapotnak, mint amelynek maradandóságával számolni kell, mert hiszen ha a jelenlegi nyomasztó helyzetet vennénk kiindulási alapul, akkor felesleges volna bármely problémával foglalkozni. A mai formájában a válság sokáig már nem nyomhat bennünket. Természetesen ez nem azt jelenti, mint-hogyha az egyes kérdések taglalásánál figyelmen kívül hagynám hazánk válságos közgazdasági helyzetét. Sőt! Mindig ügyelek arra, hogy délibabos képeket ne rajzoljak s a kívánságok a kivihe-tőtség határain mozogva megmaradjanak a mai korhoz illő sze-rény keretek között.

Tanulmányommal hármas célt kívánok szolgálni. Szeretném felkelteni az országgyűlési képviselők érdeklődését, adatokat adni a kezükbe, hogy végre valahára belássák a gazdatiszti viszonyok rendezésének szükségességét. Szeretném, felvilágosítani és meg-nyerni azokat a földbirtokosokat, akik előítélettel viseltettek eddig a gazdatiszti kívánalmak teljesítését illetőleg. És végül szeretném megismertetni magukkal a gazdatisztekkel nyomorult helyzetüket, hogy azít átérezve levetkezzék eddigi közönyüket.

Propagandát akarok teljesíteni a gazdatisztek ügye mellett. Épp ezért az egyes kérdések kritikai ismertetését adom: Kertelés nélkül kimondom mindenütt véleményemet. Lehet, hogy néha sértem egyesek érzékenységét, előttem azonban *Széchenyi* István gróf álláspontja van: „Nagy ügyeket nem szabad kockáztatni kis érdekek miatt.“

Munkám megírásánál ugyanazt a metódust követtem, mint „*Szászországi falvakban*“ című tanulmányomban. Rövid szaka-szok, sok alcím, hogy az anyag áttekinthető legyen.

Vajha megérintené az illetékesek lelkét a mély szakadékból felszálló sóhajok lehe! Vajha meghallanák a magyar gazdatisztek pamaszos jajszavát!

ELSŐ RÉSZ:

A gazdatiszti pálya.

*

Melyik az a pálya, amelyen a legkevesebb rózsza s a legtöbb tövis terem? Melyik az a pálya, amelyről annyi jaj és annyi vészkiáltás tör az Ég felé? Melyik az a pálya, amelynek munkálói, míg élnek, szenvednek s kegyelemkenyerén halnak meg? Melyik az a pálya, amelyen oly kevés az elismerés és oly sivár a boldogulás? Melyik az a pálya, amelyen egymást marva rohannak-zúdulnak az örvény felé? Melyik az a pálya, amelyik ki-zöckkent sarkaiból s elhagyva önmagát, most pályát vesztve tévelyeg?

A gazdatisztek pályája ez.

Egy pálya, amelynek tisztos múltja, siralmas jelene s kétséges jövője van. Egy pálya, amelynek szerelmes rajongói életük munkáját adták oda, hogy azután lélekben megtörve, testben megrokknanva a koldusbot után nyúljanak.

Láttatok-e már télvíz idején, kopott ködmönyben, ócska cipőben, őszes öregembert gazdasági irodák előtt? Hallottatok-e már fátyolozott hangot, mely búsan-reszketve állásért eseng? Láttatok-e már réveteg szemeket, amelyekből egy keserves élet ezer kinja tekint? A magyar gazdatiszt hangja, a magyar gazdatiszt tekintete ez, ki pusztáról-pusztára bandukolva menedéket keres.

Szomorú ma a gazdatiszt sorsa. Fiatalsága szerény ke stallumok utáni örökös kuncsorgásban telik el, öregségére kegyvesztetten jó emberek kenyerére kerül. Hányan végezték el nemes ambícióval, fennkölt szellemmel, messzi reményekkel az akadémiát s most ahelyett, hogy tudásukat az áldott anyaföld szolgálátaba állíthatnák, forgalmi irodákban, füstös műhelyekben, vagy robogó vonatokon morzsolják el életkedvüket.

A megbecsülés, a kiengesztelődés, az elismerés virágai nem pompáznak a gazdatiszt életében. A megértetlenség ördöge vigyorg feléjük mindenünnen.

A gazdatisztek pedig csak tűrnek és szenvednek. A tehetetlenség sötét párázata üli meg lelküket.

S mindezt miért? Mi bünt követett el ez a szerencsétlen osztály?

Egy nap a gazdatiszt életéből.

Reggel 4 óra. Rideg novemberi nap. A lovász megzörgeti az intéző úr ajtaját. Elkésett. Az intéző úr szobájában már sárgán pislákol a gyertyaszár. Ép a csizmáját húzza. Felesleges is az ébresztgetés. Inkább csak megszokásból teszik.

Gyorsan egy kupica szilvórium. Elővezeti a „Tatár“-t s az intéző frissen lóra kap. Pocsétás, fröcsögős úton poroszkál az 5 km.-re fekvő majorba. Ólmos eső esik. Átnedvesítette fakó zöld kalapját. A szilvórium melege már elmúlt. Összereszket. Beljebb gombolkozik. A göbolyöket etetik a majorban. Minden hajnalban kilovagol ide. Ezt el nem mulasztja. Még ítélet-időben sem. Tavaly egyszer rájött, hogy elsikkasztják az abrakukat. Azóta nem bízik senkiben. Maga méri ki.

Végig sétál kétszer-háromszor az istállóban. Az egyik göbolynek sömörös a lába. A másik istállóba utalja. A legkövérebb ökör nem eszik. Szétfeszítik a száját. Megtapogatja. Daganat van a torka alatt.

De nem soká időzhet itt. A befogásnál már ott akar lenni a főmajorban. Maga osztja el a napszámosokat. Végre fél 8 óra tájban haza ér. Megmosakodik. A reggelit már az irodába rendeli. Ott várják az asszonyok. Az egyik meszet kér, a másik gyógyszer-cédulát. A többi göbékét akar a vásárra hajtani. Igazolvány kell, hogy a saját nevelése. Végül egy kisírt szemű menyecske. Panaszra jött. Megesalta az ura. (Ez is az intéző úrra tartozik.)

Így megy ez mindem reggel.

Csaknem 9 óra, mire elő áll a kis homok-futó. Az intéző úr már izgul. Kint szeretne járni a határban. Le kell földelni a répa-kupacokat.

Kerül-fordul, sehohsem maradhat soká. 11-re a faluban kell lenni. Puha fát vittek a jegyző úrnak, pedig kemény a konvenciója. Ki kell engesztelni. Fontos, mert egy kis ügyet is el kell simítani. Nem az ő érdekében, az uradaloméért.

Már elharangozták a delét, amikor hazaér. Sebtiben kapjál be ebédjét, 1 órai csöngetéskor már ismét künn akar lenni. Elindulnak a fogatok. Végig járja a magtárt és a műhelyeket. Azután ledűl egy negyed órát a díványra.

Délután ismét kocsizás. Veszekedés a répa átvevőkkel. Igen sok sarat vontak le. Nem fogadja el a százalékot. Mire

beballagnak a gazdák a rendelkezésre, fejében már készen van a holnapi „parancs.” A cselédség elvonul, de az intező úr még nem térhet nyugovóra. Vacsora után neki lát a számadásoknak. Munkanapló, pénztári főkönyv. Holnapra kész kell lenni a gumósok számlájának is. Amikor szobájában elalszik a világ, elcsoszog ablakai előtt az éjjeli őr. Kinyitja nagy üveges óráját. Elmúlt már 10 óra, mire az intező úr ágyba került.

A legnehezebb pálya.

Íme egy mozaikdarab a gazdatiszt páratlanul munkás életéből. Nem is a legnagyobb munka-időből. A tavaszi-nyári napok rendjét papírra sem igen merném vetni, mert tartanék attól, hogy nem gazdatiszt olvasóim költői túlzásnak vennék a tennivalóknak akkora halmazát, amely egy ilyen nagy munkanapban össze van zsúfolva.

Aki csak hírből ismeri a gazdatiszt munkakörét, maga nem volt az, vagy nem szegődött az oldala mellé, hogy tanulmányozza, mit tesz az reggeltől-estélig, el sem tudja képzelni e pálya rendkívül nehéz, megpróbáltatásokkal teli voltát.

Egyetlen pálya sincs, amely az ember szellemi és fizikai, erejét oly annyira igénybe venné, mint a gazdatiszté. Állandóan éber figyelemmel kell kísérnie a körülötte történeteket. Fejében benne kell zsongani a gazdaság egész üzemének. A jó gazdatiszt, még ha álmából verik is fel, meg tudja mondani, melyik tábláját mikor trágyázták utoljára. Csupa szám, csupa adat, csupa kalkuláció a feje. Évekre visszamenőleg emlékeznie kell a kerület legaprólékosabb dolgaira. Szelleme sohasem nyugodhat. Munkásságát nem kontingentálhatja mint a városi tisztviselő a nap bizonyos szakaszaira. Nem mondhatja a végzett munka után, most köd előttem, köd utánam, semmi gondom többé a gazdaságra. Agyát örökösen a gondjaira bízott gazdaság foglalkoztatja. Boldogult princípálisom: Kiss Gyula simongáti jószágfőfelügyelő még az étkezési idő alatt is folyvást az uradalom dolgain töprengett. Ha vendéglátó házában voltunk, hiába pengettünk különböző érdekes témákat, a beszéd mindig csak a gazdaság felé terelődött. Ebből a gondolatkörből nem tudott és nem is akart ki szabadulni. Éjszaka az ágya mellett éjjeli szekrényén tartotta noteszét és ha felébredt és valami gondolata támadt, azt mindjárt papírra vetette. Maradt is utána egész könyvtárra való notesz, értékesebbnél-értékesebb feljegyzésekkel.

Ezért tartják a gazdatiszteket sokan egyoldalú embereknek. Pedig ez tulajdonképpen nem egyoldalúság. *A gazdatisztek 61%-a beszél valamely idegen nyelvet, amely elég nagy műveltség jele.* A felelősség átérzése azonban a lelkiismeretet a jó gazdatisztben olyannyira kifejleszti, hogy agyának minden porcikáját a kenyéret adó pálya méltó ellátása tölti be. Nem a kenyérért, hiszen a gazdatisztben oly nagyfokú önzetlenség lesz úrrá, hogy legtöbbször kertjét, jószágját a családra bízva rá, azzal nem ér rá törődni. Az uradalom ügyei teljesen lenyűgözik. Nem mondom, hogy nincsenek más mentalitású emberek, ezek azonban kivételek.

De nemcsak a szellem munkája nem csitulhat el, úgy szólván egy pillanatra sem, ez a pálya derekasan előveszi a fizikumot is. Mindig boszankodom azon, amikor a laikusok a gazdatiszti pályát ilyen meg olyan egészséges foglalkozásnak tüntetik fel. Tapasztalataim szerint ez tévedés. *Csak látszólag egészséges pálya a gazdatiszti.* A gazdatisztek által elért átlagos életkor relatív alacsonyága a többi foglalkozási ágakon működőkkel szemben igazolja ezt az állításomat. A legtöbb gazdatiszt nem kímélheti magát. Munkáját hóban-vízben egyformán teljesíteni kell. Igaz, hogy edzőleg hat a testre a természetes életmód, ez az edzés azonban igen sokszor az egészség rovására megy. A sok meghülés, ennek folytán a reuma, gyakran aláássák az egészséget. A naphosszaglani lovaglások sem tartoznak a legjobb szórakozások közé. *A gazdatiszt a nap 24 órájából 18 órát talpon van.* Keveset alszik. Élete csupa járás-kelés. A cselédekkel, munkásokkal való vesződés (különösen a mai viszonyok között) szintén nem mondható kellemes időtöltésnek. Némelyik gazdatiszt egész nap fel van papi-kázva. A sok méreg, szitkozódás ugyancsak megrövidíti az életet.

Akii eljegyezte magát ezzel a pályával, az örökre lemondott a világnak mások által hajhászott örömeiről. A foglalkozás természete a gazdatisztet napkeltétől-napnyugtáig a földhöz köti. A gazdatiszt öröme, szórakozása, mindene: *a munka*, amelyet teljesít is szívvel-lélekkel, betegen egészségesen. Itt egy állandó, megszokás nélküli, permanens munkáról van szó, amely nem enged semmiféle kilengést, amely lehetetlenné teszi a gazdatisztek számára azokat a szórakozásokat, amelyek nélkül egy városi ember el sem lehetne. A gazdatiszt nem ismer mozit, nem ismer színházat, nem ismer nyári vakációt. Neki szebb mozi az, ha 12-öt malacozik a göbe.

Pályája kezdetén, amikor évek hosszú során át el-segédteskedik, élete csupa lemondásból áll. Ha állásában meg akar maradni, teljesen főnöke eszejárását kell követnie és mindenben hozzá és családjához kell alkalmazkodnia. Bizony sokszor a kis gyermek dajkálásától a nagymama kiszolgálásáig kell kezekednie. Ez az alkalmazkodás azonban nem múlik el a későbbi időben sem. A birtok tulajdonosával szemben függő viszonyban lévén, sokszor minden önérzetet és egyéniséget ki kell ölnie önmagából, egyéni felfogása, politikai meggyőződése nem lehet. Nem egy gazdatisztet ismerek, akit azért zavartak el állásából, mert nyíltan szabadkirályválasztónak vallotta magát és nem volt hajlandó a tulajdonos Habsburg-párti felfogásának behódolni. Gondoljunk csak az utolsó képviselő-választásokra! Jaj lett volna annak a gazdatisztnek, aki nem azt a jelöltet támogatja, akit az urasága ajánl. Egy nős intéző ismerősömet csupán azért, mivel a cselédség egy része, nem az egységes-párti, hanem a *Gaal* Gaszton-párti jelöltre szavazott, áthelyeztek és segédtszitté degradáltak le.

A gazdatisztek szociális helyzete,

A vesztett háború nyomán járó gazdasági megrendülés hazánk intelligenciáját válságos helyzetbe sodorta. Tisztviselő osztályaink békebeli élet-standardjuk fenntartására képtelenné váltak, kis vagyonkájuk a háború és a forradalmak vérzivataraiiban elúszott, keresetük megcsökkent és az elhelyezkedési lehetőség erősen megszűkölt. Amíg azonban városi tisztviselő osztályaink eladósodása és gazdasági tönkremenetele már a háború folyamán kezdetét vette, sőt annak vége felé katasztrofális méreteket öltött, addig a nagybirtok tisztviselői: a magyar gazdatisztek, a háború alatt még nem érezték meg az eljövendő idők szelét, sőt ellenében a városi tisztviselő osztályokkal, konjunktúrális helyzetbe kerültek és normális javadalmazásukat messze meghaladó jövedelemre tették szert. Amíg a városi tisztviselők a legnagyobb nyomorban sínylődtek, addig a gazdatisztek fizetésüket naturáliában élvezve, a termények magas ára és kitűnő értékesíthetése folytán a háború vészterhes napjait anyagi gondoktól mentesen élhették végig.

A harci zaj elültével azonban ez az állapot gyökeresen megváltozott. *A köz- és magántisztviselők helyzete lassú, de fokozatos javulásnak indult, a gazdatiszteké ellenben mindinkább alábbcsúszott.*

Szerepcseré történt s a fogyasztók válsága után bekövetkezett a termelők válsága. A gazdatisztek, mint a termelés legfőbb faktorai, természetes, hogy nem vonhatták ki magukat eme szerepcseré következményei alól. A mindinkább rosszabbodó gazdasági viszonyok mind erősebben éreztették hatásukat a gazdatiszt jövedelmében. A kömmün bukása után a gazdatisztek fizetésében általában az a tendencia érvényesül, hogy lassankint megvonják tőlük a természetbeni járandóságokat és a fixszerű fizetési rendszerre térnek át. Ez a tendencia azonban hamarosan zátonyra jutott. Amilyen mértékben csökkent a termények értékesíthetése és ezzel kapcsolatban kevesbedett a birtok forgótökéje, igyekeztek a gazdatisztek készpénzfizetését mentől minimálisabbra szorítani. Azelőtt sem volt sok, most pedig még abból a kevésből is lehúztak. Vannak gazdatiszti állások, amelyek semminemű pénzbeli dotációval nem járnak. Legtöbb helyen megszűntek az azelőtt dívó remunerációk, tanty-émekek is. Érthető, hogy a gazdatisztek életstandardja a termény- és jószágáruk végzetes zuhanásával mélyen leszállott. A normális konvenció biztosítja ugyan a szó szoros értelmében vett megélhetést, ezenfelül azonban vajmi keveset.

Horgos János urad. főszámvevőnek kérésemre végzett széleskörű adatgyűjtése szerint egy okl. kezelőtiszt mai átlagos fizetése a következő: 100 120 P havi készpénzfizetés, 16 q kenyérgabona, 15 20 q árpa és tengeri, 2 kat. hold föld-járanadóság szántva, kert, lakás, fűtés, világítás és sertésjárás 4 6 drb. kocával és ezeknek egy évi szaporulatával, 2 drb. tehén és 2 drb. növendék tartása uradalmi koszton. Tehéntartás esetleg havi 50 75 P-vel megváltható. Ez a fizetés pengő-értékre átszámítva 2400 3000 P-t tesz ki, ami a szolgáltatandó uradalom részére érvényes kalkuláció, amennyiben a kerü-költséget határozza meg. A tiszt részére az állattartás és a kert-használat révén a javadalmozás nagyobb értéket jelent.

A készpénz megfogyatkozása a gazdatiszt háztartásában különösen súlyos nehezedik reá gyermekei neveltetése miatt. A gazdatiszt gyermeke nem sokáig élvezheti az otthon melegét. Ez is a gazdatiszti élet egyik tragédiája. Amíg a városi tisztviselő nyomon követheti és tetszése szerint elősegítheti gyermekei testi-lelki fejlődését, addig a gazdatiszt meg van fosztva attól az örömtől, hogy nap mint nap láthassa gyermekeit, irányíthassa, és ellenőrizhesse azok kiképzését. Ezért is van a gazdatisztek gyermekei között aránylagosan több rossz tanuló.

A városbaadás a gazdatisztet mai jövedelme mellett szerfelett megterheli. Amíg a többi társadalmi osztály gyermekei számára az ország különböző részeiben nevelőintézetek, internátusok állnak rendelkezésre, addig a gazdatiszt gyermekét csak vagy magánsokhoz, vagy drága intézetekbe adhatja. A katonák, vasutasok, tanítók könnyűszerrel megoldják ezit a nehéz kérdést.

Annak dacára, hogy a gyermekneveltetés problémája már régóta; foglalkoztatja a gazdatisztok vezető egyéniségeit, mind a mai napig *nem sikerült az országban egyetlen gazdatiszti internátust sem létesíteni.* Van egy bizonyos alap erre, azonban ez vajmi csekély s a: gazdatisztok a maguk erejéből sohasem lesznek képesek arra, hogy a hiányt kitöltsék. Ez az állam feladata volna! Elszorul a szívünk, ha a;z elmúlt 10 esztendő sok haszontalan „alkotására“ gondolunk. Mennyi minden felesleges dologra akadt pénz, csak a magyar föld mátyrjainak gyámolítására nem. Mennyivel inkább nélkülözhetmőnek egy „Kollégium Hungarikum“-ot, mennyivel üdvösebb volna a nemzet kultúrérdekeire vonatkozó tekintettel is, ha elősegítették volna a gazdatiszti gyermekek neveltetését.

A magyar gazdatiszti kar utódainak jövendő kiképzése súlyos válságban van! Ezen feltétlenül segíteni kell! Mit kezdjen ma a gazdatiszt fiaival? Eddigélé még a gazdasági akadémiákban tudta elhelyezni a legjutányosabban. Legtöbb gazdatiszt fia az atya pályájára lépett. Ma okulva saját példáján, inkább lakatosnak adja a gazdatiszt fiát, sem minthogy hozzá hasonló nyomorult páriát csináljon belőle. A Statisztikai Szemle szerint *gazdasági főiskoláink 258 1. éves hallgatója közül gazdatiszt fia mindössze: 26.*

Meg kell akadályozni, hogy a gazdatiszt generációja elproletárosodjon! Mert ma már ennek az útján haladunk. Ezt szintén bizonyítja a statisztika. *Laky Dezső* műegyetemi tanár szerint az egyetemi hallgatók

14.5%-a nyugdíjas tisztviselő, 10.4%-a kereskedelmi tisztviselő,

13.4%-a köztisztviselő, 4%-a bányászati és ipari tiszt.,

10.8%-a pap, tanító, 1.5%-a a gazdaliszt gyermeke.

A legutolján, járnak a gazdatisztok.

Dr. Illyefalvy I. Lajos a budapesti fizikai munkások szociális és gazdasági viszonyairól írt munkájában kimutatja, hogy feltűnően elszaporodott a; hivatalnok apák száma a fizikai munkásoknál. 54 *fizikai munkás atya bányászati tisztviselő, 110-é kereskedelmi, 406-é ipari tisztviselő és 535-é gazdatiszt.* Láthatjuk

tehát, hogy mint a nyomorban, bajban mindenütt, itt is a gazdasztek vezetnek.

A gazdasztek vallása.

Dr. Vutskits György gazd. akad. tanár közlése szerint (a népszámlálás adatai) a gazdasztek közül:

Rom. kath. 54.5%
 Református 14.3 „
 Ág. ev 7.1 „
 Izraelita 22.3„

Feltűnő az izraelita gazdasztek viszonylagosan nagy száma, mivel a feltüntetett 22.3% az országos arányszámnak csaknem négyszerese.

A gazdasztek korszerinti megoszlása.

Az 1930-as népszámlálás adatai szerint ide iktatom a gazdasztek korszerinti megoszlását mutató táblázatot:

Koresoportok	Szám	%
12—15 év	1	0.0
15—20 „	170	3.4
20—30 „	1381	27.7
30—40 „	1323	26.5
40—50 „	981	19.7
50—60 „	799	16.-
60—70 „	290	5.8
70—80 „	41	0.8
80—90 „	3	0.1
Ismeretlen korú	2	
Összesen: 4991		100

Ezek a hihetetlennek látszó adatok is mutatják, micsoda visszás állapotok vannak hazánkban. A statisztika még serdületlen korban lévőkről is, mint „gazdasági tisztviselők“-ről beszél, ami igaz is, mivel írónak, kulcsárnak, raktárkezelőnek stb. gya-korta ily kiskorúakat alkalmaznak.

Mit mutat a statisztika a gazdasztek családi állapotáról?

Felületes szemlélet alapján azt gondolhatnák, hogy a gazdaszti kar tagjainak csak jelentéktelen része nőtlen. A statisztika azonban mást mutat.

A népszámlálás szerint*) a gazdatisztek közül:

Nőtlen	38.6%
Házás	58.1 „
Özvegy	2.3 „
Törvényesen elvált	0.8 „
Ismeretlen családi állapotú	0.2 „
	Összesen: 100%

Némi csodálkozással állapíthatjuk meg tehát ebből, hogy bizony a gazdatiszteknek *alig több mint a fele házás*, noha a foglalkozás természete szinte parancsolólag írja elő a családalapítást. A nőtlenek feltűnően nagy száma is mutatja hogy ez a társadalmi osztály beteg. Az arány napjainkban még rosszabb lehet, hiszen újabban mindinkább nőtlen tisztet keresnek. Az elhelyezkedés nehézsége és a helyzet bizonytalansága oly labilissá tette a gazdatiszt egzisztenciáját, hogy erősen meg kell gondolnia a házasodási. Azelőtt, béke-világban, különösen pedig a háború alatt boldogok voltak a lányos mamák, ha gazdatiszthez adhatták leányaikait. Ma ilyen pártíróról sok helyem hallani sem akarnak. Ha választani kell egy grófi intező és egy nyugdíjas állású városi díjnok között, a választás az utóbbira esik. Figyelembe kell venni természetesen a segédtiszték viszonylag nagy számát is, akiknek állása rendszerint nőtlenséghez van kötve.

A gazdatiszt, mint nemzetfenntartó elem.

A gazdatisztek családi állapotára vonatkozó statisztika nem vetne kedvező fényt a gazdatiszti osztály nemzetfenntartó jelentőségére, ha nem tudnók, hogy e számok nem saját hibájukból fakadnak. A családalapítás vágya benne él minden gazdatisztben, csupán a viszonyok mostohasága akadályozza meg őket a nagyobb mérvű házasodástól.

Hogy azonban a gazdatisztek mennyire nemzetfenntartókká válnak, ha sikerül családi tűzhelyet alapítaniok, azt szintén bizonyítja a statisztika.

Az évi szaporult a

középbirtokosoknál	1.3%
altiszteknél és legénységénél	1.5 „
nagybirtokosoknál	1.8 „
bérlőknél	1.8 „

*) Dr. Vutskits György közlése.

vasúti tisztviselőknél	2.%
bányászoknál 2.1 ,,	
önálló kereskedőknél	2.2 ,,
kereskedelmi alkalmazottaknál	2.2 ,,
vasúti s. személyzetnél.....	2.8 ,,
kisbirtokosoknál	2.4 ,,
véderőnél és tisztteknél	2.6 ,,
<i>gazdatiszteknél</i>	2.8 ,,
bányatisztviselőknél 3.5 ,,	
önálló iparosoknál.....	3.8 ,,
gazd. cselédségnél 3.9 ,,	

Csupán csak 3 kategória múlja tehát felül a gazdatiszteket, az intelligens társadalmi osztályok közül pedig egyedül a csekély számú bányászati tisztviselők szaporodási arányszáma kedvezőbb. Ezek az adatok is élesen rávilágítanak egyrészt a gazdatisztek áldatlan helyzetére, másrészt arra a fontos nemzetfenntartó erőre, amelyet képviselnek. Már csak ezért is megérdemlik, hogy megadja az állam nekik a zökkenés nélküli békés megélhetést.

A gazdatisztek érdemei

Aki elolvasta *Fabricius* Endre történeti tanulmányát, bőséges adalékot kapott arra nézve, mit köszönhet a magyar mezőgazdaság a magyar gazdatiszteknek. A növénytermelés modern alapokra fektetése, a különböző állattenyésztési irányzatok meghonosítása, a műtrágyázás népszerűsítése, a gépkultúra bevezetése, külföldi példák átültetése, az okszerű üzemi szervezés mind-mind a magyar gazdatiszt elvitázhatatlan érdeme. *Székács* Elemér örökre beírta nevét a magyar mezőgazdaság történetébe a búzanevelés megindításával. Az egész növénynevelés tisztára a gazdatisztek érdeme. Tudományos intézményeink búvárkodása kárba vesztett volna, ha nem állott volna önkéntes szolgálatukra az:ai sok gazdatiszt, aki a laboratórium munkáját kivitte a szántóföldre. Kísérletügyünk fejlődése a gazdatisztek nélkül el sem képzelhető.

Tévednénk azonban, ha azt hinnénk, hogy a magyar gazdatiszt csak az uradalomnak használt lelkiismeretes munkásságával. Aki megfigyelte már, *milyen nevelő-hatással van egy jól vezetett uradalom a környező kisgazdák gazdálkodására*, hogyan vetkezik le szinte akaratlanul a maradiságra hajló kisgazdák a megszokás

rabláncait, miképpen veszik át azokat a fogásokat, amelyeket a határmegyés uradalomtól ellestek, az tisztában van azzal a nagy nemzetgazdasági jelentőséggel, amit a gazdatiszt munkája képvisel. A budapesti tenyészállat-vásár pompás jószágállománya, valamint a növénytermesztés és nemesítés haladását bemutató kollekción szintén a gazdatisztek eredményes munkásságának tanúbizonyságai.

A gazdatiszt a legproduktívabb intellektuell.

Miért? Mert munkája a szó valódi értelmében *produktív munka*. Nálánál a haza és az emberiség szempontjából hasznosabb munkát nem végez egyetlen társadalmi osztály tagja sem. Ez a tény elvitathatatlan. A gazdatiszt *közvetlenül* részt vesz a termelés folyamatában. Ő az irányítója, végrehajtója, nemesítője. Az iparos csak feldolgozza, a kereskedő csak forgalmazza, a tisztviselő csak adminisztrálja és felhasználja a javakat, a gazdatiszt ellenben kitermeli, kitenyészti, előállítja azokat. S mivel a nagybirtok termékei kerülnek elsősorban exportra s ezek elégitik ki a városi népesség fogyasztását, a gazdatiszt munkájának nagy nemzeti és szociálpolitikai jelentősége egészen nyilvánvaló.

A gazdatiszti osztály a középosztály gerince.

Sok társadalmi osztály vindikálja magának ezt az elnevezést. Hogy a gazdatiszti osztályt joggal megilleti, az már az elmondottakból logikusan következik. Az a megcáfolhatatlan igazság, hogy a középosztálybeli pályák között a gazdatiszti pályán működők fejtik ki a legproduktívabb munkát, az magában is elég ahhoz, hogy mint osztály, a törzsöknek tartsa magát. Annyival is inkább, mert hiszen az ő verejtékének gyümölcse középosztálybeli pálya társai mindennapi kenyere. Aki pedig a kenyeret adja, azt megilleti az elsőség.

A gazdatiszteknek működési terepük komolyságából és fontosságából következő fölényét valahogy minidig érezte is a városi középosztály s ezért valami megmagyarázhatatlan averzióval viseltetett iránta.

Ahhoz azonban, hogy a gazdatiszti osztály a magyar középosztály gerincének tarthassa magát, más jogcíme is van. Ez pedig a benne élő *józan konzervatizmus*. A föld munkáló mindig kon-

zervatívák. A gazdatiszt is az. Ami a, különbség a földjét túró paraszt és az gyári munkás között, az a gazdatiszt és a városi tisztviselő között. A gazdatisztet nem lehet oly könnyen megintgatni, divatos eszmeáramlatoknak beugrasztani!. Őt az újság ingere nem izgatja. Régi tradíciók szabják meg célkitűzéseit.

Hogy a gazdatiszti osztály méltán nevezheti; magát a közép-osztály gerincének, arra még több indokot szolgáltat az a hazafias érzés és magatartás, amelyet a következő szakaszokban tárgyalok.

A gazdatisztek hazafias szellemének jelentősége.

A hazafiúság még maga nem érdem. Ezt elvárjuk minden magyar állampolgártól. A gazdatiszt mélyen gyökerező hazafisága azonban különös fontossággal bír annál a pozíciójánál fogva, amelyet betölt. A gazdatiszt hazafisága nemcsak saját személyét illetően nyer jelentőségeit. A gazdatiszt az alája tartozó *cselédség, a környező parasztság gócpontja*. Nem közömbös az az álláov eszme szempontjából, hogy milyen szellemet sugároz ki az a gazdatiszt a körzet lakosságára. A gazdatiszt élete, eszméi, viselkedése *példa*, amelyet akarva, nem akarva az egyszerűbb emberek szem előtt tartanak.

A gazdatiszt a mai társadalmi rend őre és támaszó pillére. Szélsőséges politikai irányzatoknak soha sem volt a zászlóvivője. Sem jobbra, sem balra el nem kanyarodott. Nem vett részt az őszi rózsás forradalomban, de nem játszott ébredősdit sem.

A gazdatisztek 95.1%-a magyar anyanyelvű. Tehát nemcsak érzésben, de nyelvben is színtiszta magyair.

A gazdatiszti kar magatartása a kommunizmus alatt.

Külön kell foglalkoznunk a gazdatisztek kommunizmus alatti viselkedésével. Hogy valamely társadalmi osztály mily mértékben hordja magában az igaz hazafiúság szent hevületét, mily mértékben van birtokában azoknak az erkölcsi erőknek, amelyek egy társadalmi osztály pozícióját ia nemzet életében megjelölhetik, annak próbaköve az a magatartás, amelyet tagjai rendkívüli viszonyok beállításának idején, válságos korszakokban követnek. Ha egy társadalmi osztály híjjával van ama magasabb erkölcsi érzületnek, amely egyedül képes a viharos időkben rajta tartani azon az úton, amelyen annakelőtte haladott, akkor az

ilyen társadalmi osztály viharfellegek közeledtével kötelességének teljesítése előtt hanyatt-homlok menekül és tisztán hagyja az utat azok számára, akik az ő parciális érdekein keresztül a nemzet egyetemes létét fenyegetik.

Magyarország legutóbbi történelmében a kommunizmus 1 hónapos uralma volt az az időszak, amikor mindenki kimutatta a foga fehérét. Ez az időszak letétette a vizsgát a társadalom minden kasztjával, mennyire tud ellenállni a csábításnak, a kísértésnek, mennyire lakozik szívében az erkölcsi rend és a haza szeretete. *Büszkén, felemelt fővel mondhatjuk el, hogy a magyar gazdatiszti kar az emberi jellemeket próbára tevő időben fényes tanúbizonyságát adta annak, hogy nem méltatlan ahhoz a bizalomhoz, amely gazdája részéről beléje helyeztetett, hogy az önfeláldozó hazafiúságnak, az igaz becsületességnek oly fokával rendelkezik, amely megóvja mindennemű káros kilengéstől, a gazdaságban lévő vagyoni értékek veszélyeztetésétől.*

Távol áll tőlem, hogy bármely társadalmi osztály szeme elé a megbízhatatlanság, a hazafiatlanság vádló fátyolát lebbentsem, annak megállapítása előtt azonban el nem zárkozhatom, hogy a magyar középosztály rétegei között *politikai megbízhatóság, a nemzeti eszmétől való el nem tántorodás, a kenyéradóhoz való rendületlen ragaszkodás pálmáját a hivatásos magyar gazdatiszti osztály vitte el.* Amikor minden ingott, minden ereszték meglazult, a magyar gazdatiszt sziklaszilárdan megállt.

Egyetlen társadalmi osztály saines, amelynek tagjai az egyéni kötelességérzetnek, a személyes áldozatkészségnek oly felemelő példait szolgáltatottak volna, mint azok a meg nem értett, lenézett gazdatisztek. Pedig talán senki helyzete sem volt oly nehéz és felelősségteljes, mint az övéké. Hiszen *sokszor munkaadójuk élete, vagyontárgyainak épsége* volt a kezükre bízva. Amíg más tisztviselő csak saját kis munkakörében bíbelődött, minden anyagi felelősség nélkül, addig a magyar gazdatisztnak meg kellett oltalmaznia a gondjaira bízott birtoktest jószágát, terményeit, minden felszerelését.

És ennél a pontnál meg kell állanunk egy pillanatról, nehogy bírálóim az elfogultság vádjával illessenek. A kommunizmus átkos uralmának megszűnte után bekövetkezett zűrzavaros idők igen alkalmasak voltak az egyéni bosszúállásra. A mindenkori konjunktúra politikai lovagjai könnyedén cserélték színeiket és sokan azok, akik a banditák uralma alatt mocanni sem mertek, vagy

épenséggel nem is feltétlenül szükséges engedékenységgükkel, sőt féltékenységükben, vagy számító ravaszságukban elkövetett cselekedeteik által nem is átalították tolni a kommunisták szekerét, a gyászos idők elmúltával szigorú erkölcsbíráknak felcsapván, törvényi ülték azok felett, akikkel szemben még a régi időkből kifolyólag személy antagónizmussal viseltettek. Elég nagy mértékben burjánzott ez sajnos a gazdatisztek között is. Loyálisan el kell ismerünk, hogy legalább kezdetben a földbirtokosok sokkal több elismeréssel adóztak alkalmazottaiknak hűséges magatartásukért, mint amily megértéssel találkozott egy némely gazdatiszt viselkedése kartársai körében. *Az egyenetlenség és kenyéririgység, amely a gazdatisztek szertekuszált társadalmában mind máig benne él, sok igazságtalan vádaskodással és be nem bizonyítható sugalmakkal jött elő.* Némelyeket a tisztánlátás hiánya, másokat határozott rosszakarát vitt arra a szomorú lépésre, hogy kartársaikat igyekeztek a munkaadónál bemártani és ténykedéseiket hamis színben feltüntetni.

Tudvalevő, hogy *Buza Barma* 10 holdas földosztó politikája után a kommunizmus, szelleméhez híven, a másik szélsőségbe csapott és minden talpalatnyi földet nagybirtokká akart összeolvasztani. Ennek elérésére alapították az u. ni. Termelési Szövetkezeteket. Nemcsak a kisgazdaságokból (inkább csak elméletileg, a gyakorlatban vajmi kevés eredménnyel), hanem a nagy gazdaságokból is. *Ennek esett több gazdatiszt igazságtalanul áldozatul.* Voltak ugyanis nagy lelkiismeretességű férfiak, akik az első színre szóra nem dobták oda a gondjaikra bízott értékeket s ezeknek megmentetése érdekében inkább vállalták *látszólag* a „Termelési Szövetkezet“ vezetését (és ezzel egyúttal a kommunizmus vádjának ódiumát is), sem minthogy eltávozván az eddig vezetett gazdaság éléről, szabad prédájául engedjék a gazdaság állatállományát és berendezését a felforgatók kapzsiságának. Nagy lelki rászánás kellett ehhez, de megtették gazdatisztjeink az ügy érdekében. Ezt a cselekedetüket azonban a kommunizmus alatt sokan félreértették és lezajlása után az ilyen gazdatisztek üldözöbe vették. Annak dacára, hogy egyes valóban megtévedt embereket leszámítva (kivételek mindig vannak), ezek a gazdatisztek valamennyien tisztára mosták magukat s munkaadójuktól teljes erkölcsi elégtételt kaptak, szükségesnek tartottam a múlt eme szomorú emlékeit felidézni, nehogy olvasóim közül esetleg akadjanak olyanok, akik ily esetekre gondolva és azoknak epilógusát

nem ismerve, túlzásnak minősítsék azon dicsérő megállapításaimat, amelyek a magyar gazdatisztek kommunizmus alatti magatartására vonatkoznak.

Sajnos, a földbirtokosok részéről megnyilvánuló kezdeti elismerés az évek múlásával lassan elhalványult, feledésbe mentek azok az áldozatos szolgálatok, amelyeket a gazdatisztek tettek és amint a mai vizsgálaton helyzet mutatja, *a méltánylás elmaradt*. Az ország vezető tényezőinek azonban nem szabad elfelejteniük, hogy a vészteljes időkben mit köszönhetett a magyar gazdatisztek hazafias viselkedésének.

Igen sok megtörtént eset ismertetésével lehetne illusztrálni az elmondottakat, erre azonban e helyütt tér nincsen.

A megszállott területek gazdatisztjei.

Nagyjában bár más vonatkozásban illenek az elmondottak a megszállott területek gazdatisztjeire is. Ezek a gazdatisztek szintén felemelő tanúbizonyságait adták a kenyéradóhoz és annak földjéhez való törhetetlen hűségüknek. Ismét számos konkrét eset lehetne felhozni, miképpen védte meg a gazdatiszt az urasága vagyonát az ádáz ellenség bosszúszomja elől. Különösen nehéz és veszélyes volt a helyzet olyan gazdaságban, ahol a cselédség egy része idegen nyelvű volt és az ellenséghez pártolt. Ezeknek árulásával szemben csak ezer ravaszsággal és vakmerő bátorsággal lehetett a gazdaság értékeit megoltalmazni. Egy intéző barátom úgy mentette meg az uradalom legjobb hat telivér lovát, hogy saját lakásába vezettette be azokat.

Ha a gazdatiszt személyes szabadsága, sőt élete megkockáztatásával nem állott volna ellen a rabló hordáknak, úgy a csonka hazánk testéhez visszakerült földrészek teljesen kifosztva jutottak volna birtokunkba. *A magyar gazdatiszt hőroszi küzdelme nemcsak a föld arának, de az egész magyar nemzetgazdaságnak megbecsülhetetlen szolgálatot jelentett.*

MÁSODIK RÉSZ:

A válság okai, tünetei és orvoslása.

Mióta a világ fennáll, nem hagyta tén el annyiszor mint az utlóbbi időben az emberek ajkát ez a szó, hogy: válság. Unos-untalan ezt halljuk. Már szinte a levegőben bent van ez a szócska. Soha annyi emberi tragédia nem játszódott még le a világ színpadán, minit a háború vérzivatarra lóta. Soha annyi tönkrement egzisztenciái nem volt még, mint napjainkban.

Ma a megpróbáltatások korát éljük, amikor minden társadalmi osztály, minden foglalkozási ág bizonyos mértékben válsággal küzd. Nyugodt lélekkel mondhatom azonban, hogy egyetlen olyan társadalmi osztály sincs, amelynek helyzete ai gazdasziszteknél válságosabb volna. Itt olyan mélységeket találunk, amelyeket másutt föl nem lelünk. A gazdasziszteknél tulajdonképpen *hármaz válsággal* van dolgunk. *A gazdaszisztek állásnélküliségével, helyzetük bizonytalanságával és nyugdíjügyük rendezetlenségével. A válság kútforrása pedig: a megfelelő gazdasziszti törvény és a megfelelő érdekképvisélet hiánya.* Az egyetemes válságnak fent említett három nagy része azután úgy egymásba fonódik, hogy szinte nehéz is egyiket a másiktól elválasztani és lehetetlen az egyiket a másik nélkül orvoslani.

I.

A gazdasziszti állásnélküliség.

Tekintsünk először a válságtünetek legnagyobbikát, a gazdasziszti állásnélküliséget. Ehhez a kényes témához nem igen mer nyúlni senki sem. Pedig elibe kell néznünk, mert itt van előttünk minden veszedelmével. Én ennek orvoslását előbbrevalónak tartom mindennél, mivel nincs demoralizálóbb valami az állásnélküliségnél.

Azok a boldog emberek, akik kényelmes karosszékekben pöfékelve, az újságok széles skálájú tudósításaiból ismerik csak e szegény ország ügyeit, el sem tudják képzelni, mit jelent az a kétségbeeső életküzdelem, amelyet ma a gazdasági élet szellemi vezérkarának tagjai a mindennapi kenyérért folytatni kényszerülnek.

A csonka ország teherviselő képességét és munkáltatási körét figyelembe nem vevő, erőltetett kultúrpolitika megszorította ugyan minden pályán az álláshoz nem jutó diplomás emberek számát, amíg azonban az egyetemeket végzett fiatalok az általános kultúra emelkedésével mind jobban meg tudták találni elhelyezkedését, az utóbbi időben létesített sokféle intézmény (lásd Társadalombiztosító stb.) különböző iskola, a közigazgatás bonyolultabbá válása mind több egzisztenciát teremtett, addig az okleveles gazdák szemhatára elé sötét felhő borult s az akadémia kapuit elhagyó reményteljes ifjak a gazdasági élet mezejéről kiszorultak.

Négyezer állás nélküli gazdatiszt.

Ha széjjeltekintünk az országban, mindenütt állás nélküli okleveles gazdákkal találkozunk. Hogy mennyi ezeknek a száma, azt sajnos pontosan megmondani nem lehet. *Szántó Gyula* a „Gazdasági Szakértők Országos Egyesületének“ igazgatója 4000-re becsüli az állás nélküli gazdatisztok számát, ami kb. meg is felel a valóságnak. Ezt a 4000-es számot azonban nem úgy kell venni, hogy ennyi ember van valóban munka nélkül, hanem, úgy, hogy ennyinek nincs gazdasági jellegű állása. Pontos adatok az állás nélküliség tekintetében rendelkezésre nem állnak. Jellemző ez is a gazdatiszti ügyek elhanyagoltságára. Amíg mai munkanélküli gyári, ipari munkásokat egészen pontosan számontartják, addig az állás nélküli gazdatisztokra vonatkozólag nincsenek statisztikai adataink. Sem azt, hogy hány van kenyér nélkül, sem azt, hogy hány új más foglalkozást, sem azt, hogy hányan jöttek be megszállott területről, nem tudja senki. Az okleveles gazdatisztok sanyarú helyzete nem fáj ebben az országban senkinek.

A múltban az állás nélküliség nem volt a mai értelemben véve probléma. Az évenként diplomát nyerő gazdákat egy-kettőre magukba fogadták a nagybirtokok. Aki állásában jól bevált, el sem eresztették, ha el akart menni, még ráigérték a fizetésére. Ma bezeg más világ uralkodik.

Fiatal gazdák állásnélkülisége.

Némi különbséget kell tennünk a fiatal és az idősebb gazdák állásnélkülisége között, mivel az más-más okokra vezethető vissza, bár vonatkozásaiban kölcsönhatásai kimutathatók.

Korunk egyik legégetőbb szociális problémája fiatal diplomás gazdáink állásnélkülisége, akik ahelyett, hogy magas szakképzettségüket a termelés javára fordíthatnák, megtört életkedvvel, lelohadt ambícióval, főiskolai képzettséget nem igénylő állásokban, avagy fizikai munkával kénytelenek megkeresni betevő falatjukat.

Meg kell menteni azokat az embereket, akik a magyar földért dolgozni akarnak. Ki kell ragadni őket a szélsőséges irányzatok karmaiból, amelyek »már is igyekeznek lecsapni rájuk.

Nincs rettenetesebb látvány, mint egy fiatal munkaerő, aki dolgozni tud és akar, alkotni vágy és erre teret nem talál. Életének legalkotóképesebb éveit szellemi tunyaságban kénytelen eltölteni. Ennek lélekromboló hatásával minden gondolkodó lény tisztában lehet.

A háború után végzett fiatal gazdák ezrei kóborolnak kenyér nélkül az országban. Vannak, akik egy évtizede kuncsorognak már állás után s még egy szerény javadalmazása segédtszti állást sem tudtak elnyerni. A szárnyaszegett fiatal gazdák csapata azután *három csoportra* szakad. Az egyik a jobbmódúak szülői és hozzátartozói nyakán *élősködik* s egyenlőre tétlenül, vagy ideiglenes állásokban foglalatoskodva gyártja a kérvények százait és reménykedik még, hogy majd csak valami állásba segíti a sors. A másik rész *végleg lemondott* már a gazdasági pályán való elhelyezkedésről s más képzettségének ugyan meg nem felelő foglalkozás után nézett. A jegyzők, fináncok, forgalmi ellenőrök, postások, vasutasok, hivatalnokok sorában találjuk meg ezeket. *Egerben a vámőrtiszt-képző tanfolyamon 47 hallgató közül 32 okleveles gazda volt.* A harmadik csoport és ez a legszerencsétlenebb amely minden összeköttetést nélkülözve képzettségének megfelelő állást már nem is remél, mivel azonban fenn kell magái tartania, *a legalantosabb foglalkozásokat vállalja.* Ezek szellemi életünk igazi proletárijai. Egyik kollégám ügyesen fuvolázott. Évekig hiába kínlódott. Állást nem kapott. Beállott színházi zenésznek. Egy másik előadások alatt az utolsó padban elromlott óráinkat szokta megreperálni. Évekig tartó hiábavaló vergődés után felcsapott óraszegédnek.

Az állásnélküliség egyik szomorú tünete a helynélküli küzködő gazdák városba való tódulása. A proletariátus mindig a város felé törekszik. Négy évvel ezelőtt Kaposvárott mindössze 15 20 okleveles gazda volt. Ma 50 okl. gazda van részben állás nélkül, részben különböző állásokban elhelyezkedve. Mit látunk ebből? Azt látjuk, hogy ezek az okl. gazdák akkor, amikor kint a természetben a szó szoros értelmében produktív munkát végeztek, nem találták meg egzisztenciájukat, kénytelenek voltak bejönni a városba. Nem kicsinylem le azt a foglalkozást, amelyet betöltenek, de merem állítani, hogy a társadalom számára megközelítőleg sem végeznek olyan hasznos munkát, mintha búzát termelnének, vagy a répakapálásra ügyelnének.

Fiatal gazdák állásnélküli-ségének okai.

A háború után, a tisztviselő osztályok lerongyolódását látva, kiadták a jelszót: Ne adjuk fiunkat lateiner foglalkozásra, produktív pályára kell őket nevelni! Ezt a „produktív“ pályát sokan a gazdatiszti pályában vélték felfedezni, amely azonban produktív csak annyiban maradt, hogy a köz számára produkálja a terményeket és jószágokat, a saját javára fordított produkció azonban a viszonyok változása folytán már rég oda van. Másokat a gazdatisztek háború alatti Eldorádója tévesztett meg s a gyermekeik jövődjét biztosítani óhajtó szülők a legkecsegtetőbb életpályát a gazdatisztiben találták meg. Amíg annak előtte inkább csak a földbirtokosok és a gazdatisztek gyermekei szereztek meg a magasabb gazdasági szaktudást, most boldog-boldogtalan az akadémiák felé özőnlött. Hadseregből kilépő katonatisztek, tisztviselők és kigazdák fa mind a föld szolgálatába akartak szegődni. Ezen az úton érünk el a magyar gazdatisztek egyik leg-súlyosabb problémájához: a gazdatiszti állásnélküliséghez.

Gazdasági akadémiáink túltermelése.

Ha a gazdasági akadémiák hallgatóinak békebeli és újabbkori statisztikai adatait vizsgáljuk, úgy világosan előttünk áll a bekövetkezett katasztrófa egyik legnagyobb oka, A béke éveiben 5 gazdasági akadémia termelt Nagy-Magyarország számára évente átlagban 150 okl. gazdát. Ezzel szemben a forradalmak utáni években az egyharmadára megcsökkentett ország számára a három

gazdasági akadémia és az időközben alapított közgazdasági egyetem mezőgazdaság fakultása *háromszor annyi*, azaz *450 okl. gazdát* bocsájtott ki magából. Amíg békében már az egyik gazdasági laikadémia becsukásán gondolkoztak a hallgatók szerfelett megapadt létszáma miatt, addig az 1920-as években akár csak az elemiben dupla évfolyamokat kellett az akadémiákon beállítani, miivel a hallgatók kiszorultak a tanteremből.

A hallgatók számának rohamos növekedését az alábbi statisztikai összehasonlítás mutatja:

Az 1913 14-es tanévben beiratkozott:

	1 éves Összesen
Keszthelyi gazd. akadémiaira	27 94
Magyaróvári „ „	33 98
Debreceni „ „	34 103

Összesen: 94 295

1918 19-ben:

Keszthelyi gazd. akadémiaira	153 270
Magyaróvári „ „	211 417
Debreceni „ „	105 221

Összesen: 469 908

1919 20-ban:

Keszthelyi gazd. akadémiaira	146 308
Magyaróvári „ „	196 320
Debreceni „ „	206 339

Összesen: 548 967

1920 21-ben.:

Keszthelyi gazd. akadémiaira	176 338
Magyaróvári „ „	170 426
Debreceni „ „	191 380

Összesen: 537 1144

1921 22-ben:

Keszthelyi gazd. akadémiaira	156 413
Magyaróvári „ „	140 453
Debreceni „ „	210 518

Összesen.: 506 1384

Világosan láthatjuk a fenti kimutatásokból, hogy az 1913 14-es békeév létszámához képest az 1918 19-es évben az első évek száma már csaknem megötszörösödött, az összhallga-

tók száma pedig háromszorosára emelkedett. Ez a szám azután, folyton emelkedik, mígnem legmagasabb fokát az 1921 22-es tanévben éri el, amikor is az összhallgatók száma a békebelinek több mint négyszeresére emelkedett.

*Idősebb gazdák állásnélkülisé-
gének okai.*

Az okleveles gazdák túltermelése még csak a fiatal gazdák állásnélküliségének adja magyarázatát. Okát kell keresnünk az élemedett korban lévő gazdatisztek állásnélküliségének is, hiszen hazánk tele van évtizedes múlttal rendelkező álláskeresőkkel. Verejtékes munkában megöszült tisztas férfiak rimázkodnak a legszerényebb stallumokért. Kétségbeesett apák kapkodnak minden szalmaszál után, hiszen mögöttük jajveszével a gyötrődő család.

A meglett gazdatisztek állásnélküliségének okát is, mint mindenét, elsősorban a *trianoni* szekercék munkájában találhatjuk. A megszállott területek hazafias gazdatisztjeit elűdözték, a birtokokat széthasogatták és áruló pórkézre juttatták. A hozzánk menekülő gazdatisztek pedig most járják a csalódások keserves iskoláját. A *födreform* hazánkban lefaragta a nagybirtokok határait, amelynek természetes következménye ismét a birtoktesteken alkalmazott gazdatisztek számának redukálása volt. A nagy üzemeinket próbára tevő *gazdasági krízis* a rezsicsökkentés felé hajlítja birtokosainkat, ami megint csak a gazdatiszt elbocsájtására vezet.

Az akadémiákról kitódult *fiatal gazdák versenye* szintén megnehezíti az idősebb gazdatisztek elhelyezkedését, mert hiszen olcsó és fiatal munkaerőt van módunkban a kenyéradóknak alkalmazni. És ebben különösen a bérletek járnak elől, amelyek intézői hatáskörben, de segédtszti fizetéssel uzsorázzák ki a fiatal gazdák munkaerejét, hogy azután, néhány évi kiszipolyozás után, amikor már joggal tarthatnak igényt nagyobb fizetésre, rideg mosollyal újabb áldozat után nézzenek. Ezzel a versennyel szemben azonban sokkal kártevőbb az a verseny, amely a nagybirtokok vezetésében a *szakképzettség megkövetelésének hiányából* fakad. Az okl. gazdák és a nem okleveles egyének létért való küzdelme folyik előttünk zajtalanul és a védelem hiánya folytán ebben a küzdelemben a vesztes mindig az okleveles. Ezen okok azonban bármily mélyrehatóak is fontosságukból nagyrészt veszítené-

nek s részben mint okok megszűnének, ha nem állana fenn az állásnélküliség és az összes gazdasági bajok kútforrása: *a gazdasági törvény revíziójának hiánya.*

*Az állásnélküliség megszüntetésének
országos érdeke.*

Legyünk tisztában azzal, hogy bár az állásnélküliségnek, mint szociális kérdésnek megszüntetése is elsőrendű állami feladat az állásnélküliség kérdésének megoldása ettől eltekintve a hazai mezőgazdaság és az ország egyetemes érdekei szempontjából is a legsürgősebb teendők közé tartozik. A fennálló viszonyokat mérlegelve természetes, hogy nagy hiba volt az akadémiák túlermelése, lia azonban a mezőgazdasági kultúra terjedését, a mezőgazdasági tudományok rohamos fejlődését és a különböző irányú bűvárlások és kísérleti eredmények gyakorlati életbe való átültetésének szükségességét tekintjük, úgy bátran ki mondhatjuk, hogy *ebben az országban állásnélküli szakképzett gazdának nem volna szabad lennie*, hogy itt *felesleges kéz nincs*, s ha nem volnának jelenleg ugyan alárendelt helyzetben megfelelő szakembereink, úgy minden erővel ilyenek kiképzését kellene elősegíteni. Itt tehát *nem egyéni sérelmek és szenvedések jóvátételéről van szó, hanem hazánk mezőgazdaságának fellendüléséről, vagy elhanyagolásáról.*

Az állásnélküliség orvoslása.

Az állásnélküliség orvoslására nem hozunk fel konkrét javaslatokat. Erre szükség nincs. Ebben az országban ugyanis *oly nagy elmaradottság* uralkodik az általános mezőgazdasági színvonal tekintetében, annyi tennivaló van a gazdasági életben, *hogyha ezen a téren teljesíti az állam feladatát, akkor az állásnélküliség önként megoldódik.* Munkanélküli segélyt a szocialisták módjára nem kérhetünk és nem várhatunk az okl. gazdák számára. Nem kívánunk „szellemi szükségmunkát“ sem mint a fővárosi intel ligens állásnélküliek, nem kívánjuk felesleges állások kreálását, csak azért, hogy enyhítsük a munkanélkülistéget, hanem csupán csak azokat a pozíciókat akarjuk megszerezni az okleveles gazdák számára, amelyeknek okl. gazdák által való betöltése csak hasznára leend az országnak. Új pozíciókat is akarunk, nem kényszerből, hanem égető szükségből, olyanokat, amelyeket egyrészt már régen meg kellett volna alapozni, másrészt a mai átalakulás folya-

matában lévő köz- és mezőgazdasági élet igényeinek kielégítésére múlhatatlanul szükséges létesíteni. Tisztelettel ajánlom azért hazánk irányító tényezőinek figyelmébe azokat a javaslatokat, amelyeket a szaktudás kiterjesztésére vonatkozólag „*Az okleveles gazdák jelene és jövője*“ című közeljövőben megjelenő tanulmányomban teszek.

E munka kereteit meghaladná azoknak a feladatoknak a részletes kifejtése, amelyek a jövőben véghezviendők. Ehelyütt készülő újabb tanulmányomból csupán néhány összefoglaló címet jelzek: *Szakoktatásunk kiépítése, a termelés átszervezésének keresztülvitele, üzemstatisztikai központok létesítése, tanyagazdátkodás megjavítása, öntözés, falu gazdatisztje, szövetkezetek, okl. gazdák tömeges alkalmazása a földművelésügyi minisztériumban, a közigazgatásban, városoknál, stb. stb.*

II.

A szakképzettség megkövetelésének hiánya.

A mai tarthatatlan helyzet

A gyakorlati gazdatiszték helyzete a tőlük megkívánt szaktudás tekintetéből ha nem volna olyan tragikus a komikum erejével hatna. Így azonban inkább felháborító. Hogy a XX. századnak már csaknem a derekán egy olyan sokoldalú tudást követelő pályát betöltő egyénektől, mint a gazdatiszti, ne kívánjanak meg törvény szerint semmiféle szakképzettséget, az nemcsak a legteljesebb anakronizmus a mai kor igényeivel, nemcsak a legégetőbb igazságtalanság e kar képzett tagjaival, de egyenesen *vétek* édes hazánk földjével szemben.

Hol kell alkalmazni okleveles gazdatisztet?

Az 1900. évi XXVII. t.-c. csak a köztulajdonban lévő, hitbizományi és nyilvános számadásra kötelezett birtokok számára írja elő az okleveles gazdatiszték tartását. Mivel a magánbirtokokra nézve ez még ma sem kötelező, számos nagybirtokunk áll szakavatatlan kezelés alatt.

Az alábbi kimutatás a szabad és korlátolt forgalmú birtokokról teljes fényt vet a mai helyzetre. Mivel a gazdatiszt-tartás alapja

a szántóföld, közelebb járunk a valósághoz, ha csak a szántóföldet és nem az összerületet vesszük figyelembe.

Szabadforgalmú birtokok:

A földbirtokok nagyságcsoportjai	Szántóföld kataaszteri holdakban
1.000— 2.000 kat. hold	399.647
2.000— 5.000 „ „	428.620
5.000—10.000 „ „	199.599
10.000—20.000 „ „	103.814
20.000—50.000 „ „	34.859
	<hr/>
	1,166.539 = 56%

Korlátolt forgalmú birtokok:

A földbirtokok nagyságcsoportjai	Szántóföld kataaszteri holdakban
1.000— 2.000 kat. hold	58.586
2.000— 5.000 „ „	114.804
5.000—10.000 „ „	180.972
10.000—20.000 „ „	187.751
20.000—50.000 „ „	228.332
50.000 kat. holdon felül	147.758
	<hr/>
	918.203 = 44%

Láthatjuk tehát, hogy az 1000 holdon felüli nagybirtokoknak több, mint fele (56%) nem köteles okl. gazdatisztet alkalmazni. Láthatjuk fenti kimutatásokból azt is, hogy a szabad forgalmú birtokok tekintélyes részét az 1000 5000 holdig terjedő birtoktestek teszik ki. Éppen ezek a birtoktípusok azok, amelyekben igen sok esetben vagy az oklevéllel nem rendelkező tulajdonos, vagy az oklevéllel nem rendelkező u. n. gazdatiszt gazdálkodik.

A helyzet visszáságára vall, hogy még azokat sem szorítják rá okleveles gazdatiszt alkalmazására, akik a törvény paragrafusai szerint kötelezve volnának erre. Itt is főleg bankok bérletei vezetnek, amelyek pedig nyilvános számadásra kötelezett vállalatok ahol igen sokszor répamázsálókból lett intéző urak és marhabevásárlókból előléptetett főintézők, sőt jószágigazgatók végzik az okleveles gazdatiszt munkáját.

A felesleges diploma.

Lehetetlen állapot, hogy amikor minden foglalkozási ágnál ki van kötve a főiskolai képzettség tudományos jártasságot feltételező magasabb rendű feladatok elvégzésére, akkor egyedül az ország területének jelentős hányadát alkotó nagybirtokok vezetésében nem kell érvényesülnie a szaktudásnak. Minden pályán

honorálja a szaktudást, csak a gazdatisztekén nem. A legközönségesebb iparágak üzéséhez ipariskolai végzettség szükséges. Az a suszter, vagy az az asztalos, aki még nem szabadult fel, nem nyithatja meg mőhelyét. Az építómester nem végezheti azt a munkát, amit a mérnök végez. Építheti a házat, de már a tervet a mérnök csinálja. *Még a poloskairtáshoz is vegyészmérnöki diploma kívántatik.* Az ezzel foglalkozó vállalatok az ipartörvény értelmében csakis ily vegyészekkel végeztethetik el e valóban fontos műveletet. Mily pontosan meg van szabva a határvonal a fogorvos és a fogtechnikus orvoslási köre közötti. A fogtechnikus még csak fogat sem húzhat, s a szájba sincs joga nyúlania. Elvégezheti a munka technikai részét, elkészítheti a fogmővet, a szájbailllesztés azonban már az orvos feladata. Micsoda országos feltűnést keltett nemrégiben egy eset, amikor bebizonyosodott, hogy egy orvos doktorátus és diploma nélkül gyógyított. Bár kiválóan teljesítette feladatát, az alorvost súlyosan elítélték.

Szintté lehetetlen elképzelnünk, hogy egy ügyvéd, vagy egy mérnök képesítés nélkül e címek megnevezésével akaszthatná ki cégtábláját. Ezen mindenik! felháborodna. *Azon azonban senki sem háborodik fel, hogy 1000 holdas birtokok vezetése kontárkezekben van,* hogy az emberek százain, a jószágok ezrein és a gépek tömegein szakavatatlan elme rendelkezik. Pedig ha valamelyik pályán, úgy a gazdatiszti pályán van nagy jelentősége a magas szakképzettségnek.

A gazdálkodás ma már nem „parasztmesterség“, hanem nagy tudományos jártasságot követelő felelősségteljes feladat. Nem elég az, ha a gazdatiszt csupán csak jó gazda, annak egy személyben az orvos, mérnök, kereskedő, szolgabíró munkáját is kell részben végeznie, amiből egyúttal az következik, hogy minden irányban széleskörű tudással kell rendelkeznie. Mit is mond *Rákosi Jenő?* „Ma már tudományos képzettség és *oklevél nélkül* gondolni sem lehet arra, hogy valaki *mint tiszt* szembeszállhasson a modern élet és gondolkodás követelményeivel.“

Szászországban még a tehénfejéshez, sőt a disznóörzéshez is „oklevél“ kívántatik s azt a primitívnek vélt munkát, amit eddig kénye-kedve szerint mindenki teljesíthetett, a legújabb rendelet kiadása után csak „képesített tehénfejők“ és „vizsgázott disznóörzők“ láthatják el. Íme a különbség! Amíg Szászországban még a pásztorokat is megvizsgáztatják, addig hazánkban több falu

határát betöltő birtoktestek szabad prédául vannak oda dobva a gazdasági tudásnak legelemibb részecskéit sem ismerő uraknak.

Kit nevezünk „gazdatiszt“-nek?

A „*gazdatiszt*“ fogalma Magyarországon a neveltséggel határos. Ennek értelmezése körül teljes khaosz uralkodik. Kit neveznek minálunk *gazdatiszt*nek? Nem tudok erre nézve találóbbat mondani, minit amit dr. *Kerék Mihály* egyik kitűnő cikkében olvastam: *ha valaki ócska, pörge kalapot nyom a fejére és nagyokat káromkodik hozzá, már gazdatisztnek nevezheti magát.*

Alig van gyűjtőnév, amelynek szárnyai alatt annyiféle ember megférhetne. Aki egyszer kikiáltja, hogy „én vagyok az intéző“, az előtt fejet kell hajtani minden jótét-léleknek, lett légyen azelőtt talán egy kis tojásgyűjtő vigéc.

Hát bizony ez szomorú állapot egy agrár-kultúrorszáiban. Ezért tartja sok kényes úr olyan faragatlan népségnek a *gazdatiszt*tet, mert az ilyen négy elemít végzett ispán urak után alkot magának véleményyt. Hogy a közhiedelemben hogy él a *gazdatiszt* fogalma, arra jellemző egyik operettünk *gazdatiszt*-alakja, ahol a „*kasznárt*“ bőgatyás kanásznak ábrázolják. Pedig a „*kasznár*“ cím valódi értelmezése szerint tulajdonképpen főtisztet jelent.

Egyetlen címmel sincs annyi visszaélés, mint a gazdatisztivel. Bár a törvény megállapítja, hogy intézői, segédtiszt, stb. címet csak okleveles egyén viselhet, a gyakorlati életben erre ügyet nem vetnek. Ha néhány elkeseredett *gazdatiszt* feljeleníti a címbitorlókat, *horribile visu az 1879: LX. t.-c. alapján* ítéleznek felettük, néhány pengő erejéig. Az „ál-intéző úr“ pedig nagyot nevet a markába és vígan „intézősködik“ tovább.

Érdekes, hogy még a „Köztelek“ sem tesz különbséget az okleveles *gazdatiszt*ek és a nem okleveles egyének között. Az álláskeresőket két csoportra osztja: „okleveles *gazdatiszt*ek“ és „*gazdatiszt*ek“ csoportjára. Még különösebb azonban, hogy a földművelésügyi minisztérium által készített törvénytervezet is *okleveles és nem okleveles gazdatiszt*ekről beszél. A gazdasági középiskolát, sőt földműves-iskolát végzett egyéneket is, mint „*gazdatiszt*eket“ emlegeti. Pedig *akinek oklevele nincs, az nem gazdatiszt.* Legfeljebb gazdasági altiszt.

*Teljesítheti-e a földműves-iskolát végzett
altiszt azt, amit az okl. gazda?*

A felelet csak *nemleges* lehet. Ez az, amit nem akarnak elismerni a földműves-iskolát végzettek. A földműves-iskolák nem 1000 holdas gazdaságok vezetésére hivatott gazdatisztek, hanem középbirtokok irányítására alkalmas ispánokat, kulcsárokat, majorgazdákat és magtárosokat nevelnek. A somogy-szentimrei földműves-iskola tájékoztatása szerint: „Az iskola célja a mai kor igényeinek megfelelő, *igénytelen*, az életnek nevelt *gazdasági altiszteknek* képzése, avagy a saját gazdaságukba visszatérni óhajtó kiscgazdáknak nevelése.“ Ennek kidomborítására változtatta meg nagyon helyesen a földművelésügyi minisztérium a földműves iskola címét: „*Gazdasági Altisztképző Iskola*“-ra, hogy már címében is kifejezésre jusson annak célja. (Legutóbb „Mezőgazdasági Szakiskoládnak nevezték el.)

Sok földműves-iskolás felpanaszolja, hogy az okleveles gazdák animozitással viseltetnek iránthik. Ebben van is valami igazság. De miért? Mert a földműves-iskolát végzettek egyszeribe intéző, főintéző és jószágigazgató urak akarnak lenni, ahelyett, hogy visszatérnének az ősi röghöz és ott kamatoztatnák nagyobb tudásukat, vagy megelégednének kisebb címekkel és szűkebb hatáskörrel. Amikor azonban azt látják az okl. gazdatisztek, hogy hatalmas birtokkomplexumokat csupán csak alsófokú gazdasági szakiskolát végzett egyének irányítanak, akkor joggal emelik fel ez ellen szavukat.

Bármilyen elismerésre méltó oktatást its adnak a földműves-iskolák, az a tudomány, amit a négy elemi előképzettséggel rendelkező gazdáknak nyújtanak, mégis kevés ahhoz, hogy azzal több ezer holdas domíniumokat kormányozzanak.

A gazdatiszteknek csak 35.7%-a okleveles.

Az 1920. évi népszámlálás szerint a „gazdasági tisztviselők” száma 4991.

Dr. *Vutskits* György szerint az 1920-as népszámlálás adatai értelmében a gazdatisztek közül:

Főiskolát végzett	35.7%
Legalább 8 középosztályt végzett.....	20.3%
Legalább 4 középosztályt végzett	34.7%
Ezentúli végzettségű	9.3%

E szerint tehát a gazdatiszteknek csak 35.7%-a, azaz 1782 rendelkezik azzal a képzettséggel, amellyel valamennyinek bírnia kellene. Ez a statisztika igen szomorú tükörképe a mai értelemben vett gazdatisztségeknek. Legalább 8 középosztályt *csak a fele* végzett. (35.7% +20.3% =56%.) Egy tizede még 4 középiskolával sem dicsekedhetik, egy pedig akad olyan is, aki szegényére nemcsak a gazdasági karnak, amelybe tartozónak sorolják, hanem szegényére az országnak is analfabéta.

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy szerintem 1782-nél feltétlenül jóval több okl. gazda működik, mint gazdatiszt. Sajnos speciális adatgyűjtésünk nincsen, így csak a népszámlálás alapján állapíthatók meg a közölt adatok. *Groffits* Gábor, a magyar-óvári gazd. akadémia igazgatója tette meg az első komoly lépést a gazdatisztek kataszterének elkészítése érdekében s körülbelül 1500 állásban levő és 700 állás nélküli okl. gazdatisztról pontos katasztert készített. *Meiszner* Károly, a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara titkára szintén most adta ki a magyar gazdatisztek címjegyzékét. Ebben a jegyzékben körülbelül 2000 gazdatiszt szerepel, sajnos azonban nem állapítható meg belőle, hogy ki az okleveles és ki a nem okleveles. Bár igen tiszteletreméltók ezek az adatgyűjtések s nagy teljesítmény volt ennyi gazdatisztet is összegyűjteni, megbízható támpontot nem nyújtanak, mivel az általános részvétlenség miatt befejezett munkát végezni lehetetlen volt. Szomorú dolog, hogy ebben az országban egyetlen agrárintézmény sem tudja megmondani, hány okl. gazdatisztünk is van tulajdonképpen?

Az okleveles gazdatisztek csekély száma különösebben érzékenyen esik latba azért is, mivel a föld tulajdonosai és bérlői sincsenek bővíben a szakértelemnek. *Sztankovics* János gazd. akad. igazgató megállapítása szerint 1000 kat. holdra csak 0.09 okleveles birtokos jut. Ez tehát azt jelenti, hogy átlagosan 11.000 kat. holdra esik egy okleveles birtokos. Ha most azután az okleveletlen birtokosnak még a gazdatisztje is iskolázatlan, akkor elképzelhető, milyen „Wirtschaft*“ folyik egy ilyen uradalomban.

Analfabéta gazdatisztek.

Közönséges értelemben ugyan csak azt tartják analfabétának, aki írni-olvasni nem tud (*dr. Vutskits* György, a kiváló jogtörténész, ki is nyomozott a statisztika rengetegéből a gazdatisztek

között is egy ilyen csudabogarat), én azonban az analfabétizmus fogalma alá sorozom azt is, amikor valaki állása tekintélyét megcsúfoló műveltségről tesz tanúbizonyságot. Közismert dolog, hogy gazdatisztjeinknek jelentékeny hányada főiskolát nem végzet ember s még az sem ritka esett, hogy az ilyen botosispán urak jószágigazgatói állásba emelkednék. Ha azután ezt elérik, akkor rendesen falják az oklevelesek s fennhéjázó gögjükben aizt sem tudják, hogy mit tegyenek. *Egész csomó olyan nagy, 10.000 holdon felüli uradalmat és béruradalmat tudok, amelynek főtisztje nem okleveles gazda.*

A közelmulthain több kétes múltú „gazdatiszt” hirtelen felé ívelő pályája, majd annál csúfosabb letűnése hívta fel magára a közvélemény figyelmét. Évekig rontják-bontják sokszor büntetlenül ezek az avatatlan egyének a magyar föld értékeit, mígnem kisül, hogy legtöbbnyire tudatlanságukon kívül csak megbízhatatlanságuk volt nagyobb.

Nemrégiben egy fürdőtitkárból lett „jószágigazgató” keltett megérdemelt közfigyelmet, aki egy előkelő grófi uradalom totumfaktuma volt. Igazán szép karrier. Fürdőtitkárból jószágigazgató. És a fürdőtitkár úr még meg is neheztelt a gazdatisztekre, hogy „bizalmatlansággal” fogadták, sőt nem átalott még szak tudásával is dicsekedni. „50 pengős” báró urak, tengerészből, magándetektíviből, szatócsból, ügynökből avanszált „gazdatisztek” szüretelik vígan a magyar föld nehezen kibányászható gyöngyeit gyakrabban a saját tarsolyukba, mint az uradalom kasszájába. A drága magyar föld martaléka a konjunktúra lovagjainak. Ezért van annyi megértetlenség, ezért van annyi botrányos bukás. Sokan nem látják be, hogy egy kis snájdigság még nem elég a föld okszerű megműveltetéséhez s az okleveles gazdatiszt érdeme sebb a bizalomra, mint a más foglalkozási ágból oda vetődött szerencse fia.

A „Gazdatisztek Lapjában” leírtam egy mesébe illő konkrét esetet, arról a bizonyos „jószágfelügyelőről”, aki még a helyesírás legelemibb szabályaival sincsen tisztában. Mivel ez az eset kiválóan jellemző a magyarországi gazdatiszti viszonyokra, röviden ehelyütt ismertetem. Az okleveles gazdatisztek rémületére *egy 30.000 holdas uradalom még hozzá kötött birtok élére teljhatalmú főtiszt minőségben egy csupán csak földművesiskolai végzettséggel rendelkező egyént állítottak a tulajdonosok.* Az új főtiszt füt-fát ígért a jámbor munkaadóknak, fantasztikus

terveivel elkápráztatta szemeiket s azzal a határozott bejelentéssel kezdte meg működését, hogy az uradalmat eddig nem remélt mértékben felvirágoztatja.

Ennek elérése végett első lépése az volt, hogy *négy régi, ki-tűnően bevált okleveles gazdatisztet nyugdíjba küldött*, a meglevőknek pedig a nyugdíjjogosultságát igyekezett különös ambícióval megnyirbálni. Segédtisztok intézői kinevezését ahhoz a feltételhez kötötte, hogy lemondanak a nyugdíj-igényükről. A gomba jószágfelügyelő aki közben egymásután hozta képtelenebbnél-képtelenebb intézkedéseit természetesen nem örvendett a gazdatisztok között valami nagy népszerűségnek. A tulajdonosok azonban vakon bíztak benne.

Mivel a teljhatalmú jószágfelügyelő úr rendeleteit az ember jóírzékét sértő rossz helyesírással írta („lovat“ két „v“-vel [„lovvat“], „meg“-et két „g“-vel [„megg“] és egyebekben is gyarló műveltségről adott tanúsítványt, az egyik alatta szolgáló gazdatiszt privát levélben azt írta róla, hogy „*unintelligens*“, „*szűklátó-körű*“, „*nem okleveles*“, „*nem tud helyesen írni*“.

Most jön azután az eset pikantériája. A levél a jószágfelügyelő kezébe került s minek utána az intézőt menten nyugdíjaztatta, rágalmazás és becsületsértés miatt bepörölte. A járásbíróság az intéző által bemutatott levelek alapján az intézőt a becsületsértés és rágalmazás vádjára alól *felmentette*. A törvényszék hasonlóképpen ítélt, kimondván, hogy: „A védelem által az iratokhoz csatolt okiratok, levelek stb. tartalma az ügy elbírálásainál figyelmen kívül hagyhatók nem voltak, ezen adatok szerint pedig *a vádlott állításait igazolta* s már ez okból sem mondható, hogy a vádlott a főmagánvádlóra vonatkozóan valótlan tényeket állított.“ A bíróság tehát a valódiság bizonyítását igazoltnak vette, a bírói szentencia rá mondta a jószágfelügyelő úrra, hogy *unintelligens*“, „*szűklátó-körű*“ stb. stb.

Ez bizony lesújtó ítélet s szomorú dolog, hogy 30.000 holdnak olyan főtiszt állhat a kormány rúdjánál, egy csomó okleveles gazdatisztnek olyan ember lehet a parancsolója, akit a leírt vádakkal rágalmazás vétsége nélkül lehet illetni. Ma már odáig jutottunk az agrár Magyarországon, hogy béres-gazdai műveltséggel dominiumokat lehet kormányozni.

A munkaadóknak sajnos későn nyílt ki a szemük s a hetet-havat ígérő főtisztól csak akkor váltak meg, amikor az oktalan gazdálkodásával már töméntelen károkat okozott. A dolog érde-

készségéhez tartozik, hogy a felfüggesztett jószágfelügyelő ellen, aki most végkielégítésért pörli az uradalmat, a tulajdonosok épp azokat az okokat hozzák fel indokul, amelyek miatt az okleveles gazdatisztek állásukat veszítették és amelyekért elégtételt mind a mai napig nem kaptak.

A szakavatatlan kezelés köz- és magángazdasági kára.

Az esetek tömkelegét lehetne felhozni arra nézve, hogy tudatlanságukkal mily tömérdek kárt okoztak annak a gazdaságnak a képzetlen kezelők, amelyet igazgattak. Példa erre a *Baly* Kálmán kir. gazd. tanácsos által felhozott eset arról a „gazdatiszteről, aki *tavasszal Thomas-salakot* használt tavaszi árpa alá. Magam is hallatlan dolgokat, láttam szakképzetlen intézők által vezetett kerületekben a málymételty és a szórféreg gyógykezelése terén. Egyik „intéző“ úr persze nem ismerve a szórféreg fejlődési folyamatát, nem tudva hogyan kaphatja azt meg a jószág, az egész növendékmarha csordát beteggé tette, mert a posványos, fertőzött legelő használatát az okok tudásának hiánya folytán nem tiltotta el. A szórféreg megtizedelte az üszöket, tinókat, de az intéző nem érzett felelősséget az óriási kárért.

Az ország mezőgazdasága és közgazdasága szenved évenként súlyos károkat azáltal, hogy a nagybirtokok vezetése részben kontárkezekben van. A kisebb terméseredmény, a soványabb jószág, mind a szakavatatlan kezelés eredménye. A föld persze türelmes, olyan mint a papíros, sok mindent kibír. A földet nem lehet megkérdezni, a természeti erők munkájába nem lehet belelátni, a tudományos alap nélküli intézkedés és földművelés sokszor csak évek után boszulja meg magát. Hogy a nemesített vetőmagvakkal és műtrágyák alkalmazásával nem értünk eddig oly eredményeket el, mint amelyeket el kellett volna érünk, az nagy részben a magvak helytelen megválasztásának és a műtrágyák helytelen alkalmazásának tudható be.

Ha termelvényeink *uradalmi átlagát* a külföldi átlagtermésekkel összehasonlítjuk, úgy szomorúan kell megállapítanunk, hogy bizony azok alaposan meghaladják hazai nagybirtokaink termésátlagait. Tudjuk, hogy merő illúzió hazánkban máról-holnapra elérni a nyugati államok mezőgazdasági színvonalát, tudjuk, hogy a legönfeláldozóbb erőfeszítéssel sem produkálhatunk olyan átlagokat, mint pld. Németország, mert hiszen klimatikus viszonyaink

megszabják annak határait. *A különbség azonban oly óriási, hogy ennek okát csakis a szaktudás kifokú érvényesülésében kereshetjük.*

Az a tény, hogy kalászosaink nagy uradalmi katasztrális holdankiniti átlagtermése csaknem; minden esztendőben 10 q-án alul vain, azt mutatja, hogy nagybirtokainkon nem folyik megfelelő gazdálkodás. Ennek ódiumát természetesen nem minden nagy uradalom viseli, hanem csak azok, *amelyek hanyag gazdálkodásukkal lerontják az átlagot.* Ha összehasonlítjuk a jól és rosszul vezetett gazdaságok termésátlagait, úgy tisztába jövünk azzal, hogy a 10 q-án aluli országos uradalmi átlagnak azok a gazdaságok az okai, amelyek szakavatatlan kezelés alatt állanak.

Es így vagyunk nemcsak a kalászosoknál, de ai többi terményeknél is. Az O. M. G. E. válságstatisztikai adatgyűjtése szerint, amíg a jól vezetett uradalmak 18 20 q-ás tengeri, 80 100 q-ás burgonya termésátlagokat értek el, addig uradalmaink jókora hányada (legnagyobb részt a szakszerűtlen gazdálkodás miatt) 5 6 q-ás tengeri és 20 30 q-ás burgonya átlaggal szégyenkezett.

A nem okleveles gazdasági alkalmazottak problémája.

Bármennyire is szükségesnek tartjuk a nagyobb üzemek kezelésére az oklevél birtoklását, merev álláspontra helyezkedni nem szabad. Teljes tárgyilagossággal el kell ismernünk, hogy hazánkban sok olyan gyakorlati gazda, működik gazdatisztként, akinek ugyan nincs oklevele, de azért hivatását megfelelően betölti. Vannak akik autodidaktikus úton elméleti ismeretekkel is felszerelkeztek s a gyakorlatban elsőrangúan megállják helyüket. Ezeket az embereket nem szabad a gazdatiszti karból kiakolbólítani, hanem valamilyen móduszt kell találni arra nézve, hogy ezek az általánosan elismert és akceptált gazdák egyenjogusíttassanak az oklevelekkel.

1904 és 1906-ban (lásd *Fabricius* Endre: „*A Magyar Gazdatiszt*” című könyvét) a földművelésügyi minisztérium engedélye folytán tömegesen tettek gyakorlati vizsgát a legalább 10 évi gyakorlattal rendelkező gazdasági alkalmazottak és így az oklevelekkel egyenrangúsítottak. Szerény véleményem szerint bár szigorúbb feltételekkel még egyszer, de utoljára meg kellene a lehetőségét adni annak, hogy azok az élemedett korban lévő és valóban beváló gazdasági alkalmazottak ilyen vizsga

letétele által bebizonyítsák képességeiket és a jövőben megszabaduljanak a zaklatástól. Ismétlem azonban, hogy ennek tág határok között mozognia nem szabad és csakis legalább 20 évi gyakorlatra visszatekintő gazdák bocsáttatnának vizsgára.

Még azt sem kellene megengedni,, hogy kénye-kedve szerint mindenki a vizsgálóbizottság elé járulhasson, hanem ezirányú kérvény benyújtására kellene kötelezni az érdekelteket és ezeknek a kérelmeknek az elbírálásával a Magyar Gazdatisztek Országos Egyesületéinek, az illető vidéken működő gazdatiszti körnek, a kerületi mezőgazdasági kamarának és a vizsgálatokhoz illetékes vármegyei gazdasági egyesületnek delegáltjaiból összeállítandó bizottság volna megbízandó. Egyenrangúsításra csak az ajánlatot kell, akiről a bizottság kellő információ után megállapítaná, hogy arra érdemes. A vizsgák az egyik gazdasági akadémián folynának le. kiegészítve a tanári kart gyakorlati szakemberekkel.

III.

Az orvoslás módja: A gazdatiszti törvény revíziója.

Az abnormális helyzet ismertetéséből és a felsorolt anomáliákból logikusan következik, hogy a gazdatiszti törvény revíziója elől kitérni nem lehet. *Darányi* Ignác korszakalkotó törvénye, az 1900 évi XXVII. t.-c. ma már elavult. Mi tehát a teendőnk?

Először is *nemcsak a kötött, hanem a szabadforgalmú nagybirtokokra nézve is kötelezővé kell tenni az okleveles gazdatiszti alkalmazását.*

Elő kell írni minden 1000 kat. holdra egy okleveles gazdatiszt tartását.

Sokan igen félnek ettől az 1000 holdas kívánságtól. Fejüket csóválják, mily merész követelés! Pedig nem is olyan merész, hiszen *Károlyi Sándor gróf már minden 500 holdra kötelezővé akarta tenni okleveles gazdatiszt beállítását.* Dr. Kenéz Béla jelenlegi kereskedelemügyi miniszter szerint „intenzívus gazdálkodás mellett 600 hektárnál nagyobb területet nem szabad egy tisztre bízni.“ Üzemtani szakembereink is valamennyien helyeslik az 1000 holdas követelést.

Természetes, hogy nem képzeljük ezt máról holnapra életbe léptetni. Sőt az „1000 hold“-as elgondolás szöszerinti megvalósításához sem ragaszkodunk. *Fokozatos megoldást* kell kidolgozni, s ahol akár a birtok túlságos extenzivitása, akár nagymérvű eladósodottságai miatt okleveles gazdatiszt tényleg felesleges és súlyos megterhelést jelentene, ott *felmentésnek* van helye. Amíg a válságos gazdasági helyzet fennáll, a gazdatiszt tartásra vonatkozó kötelezettséget nem egyoldalú jogi normák, hanem a gyakorlati élet kívánalmai szerint kell megállapítani Végrehajtásánál se a paragrafus szigora domináljon, hanem a körülmények józan méltánylása.

Az „1000 hold“-as követelés mellett azonban a gazdatiszteknek mint elv mellett ki kell tartani, mert normális viszonyok mellett ez felel meg a magyar mezőgazdaság érdekeinek.

*Dr. Kenéz Béla a gazdatisztek
elégtelen számáról.*

Azoknak, akik sokalják a gazdatisztek számát és feleslegesnek tartják azok szaporítását, álljon itt a híres statisztikusnak, dr. Kenéz Béla volt egyetemi tanárnak a magyarországi gazdatisztek csekély számát feltűntető statisztikai összehasonlítása.

Dr. Kenéz Béla szerint („Nép és föld“) a nagybirtokon (Magyarországon az 1000 holdat. Németországban az 500 hektárt = 870 holdat meghaladó gazdaságokban) esett

	egy tisztviselőre
a Magyar birodalomban	_ _ _ _ 993 ha
Németországban	_ _ _ _ _ 207 „

terület.

A középbirtokon (100 1000 hold, Németországban 50 500 ha = 87 870 hold) esett

	egy tisztviselőre
a Magyar birodalomban	_ _ _ _ _ 1224 ha
Németországban	_ _ _ _ _ 243 „

terület.

Láthatjuk tehát, hogy *egy-egy gazdasági tisztviselőre Németországban kb. ötször kisebb terület gondozása van bízva, mint nálunk.* Ezek ugyan meglehetősen régi statisztikai adatok, a helyzet azóta határozottan javult, de viszont legalább is ily mértékben javult Németországban is.

Ausztriával kapcsolatban a következő összeállítás érdekel bennünket.

	egy tisztviselőre
a Magyar birodalomban	1087 ha
Ausztriában	888 „
Németországban.....	196 „

terület esik egy ugyanazon birtok-kategóriában.

Az osztrák birtokok tehát *20%-kal* alkalmaznak sűrűbben tisztviselőket, mint a magyar birtokok. Németország Ausztriával szemben is óriási felsőbbbségben van.

Dr. *Kenéz* Béla ezek után kimondja, hogy a magyarországi birtokokon elégtelen gazdasági tisztviselő van foglalkoztatva.

A magyarországi „gazdasági tisztviselő“ alatt természetesen nemcsak oklevelesek vannak értve, hanem az összes „gazdatisztként“ szereplő egyének. És még így is mily gyászos a statisztika. Hát még mily kiáltó volna az arány, ha csak az okleveles gazdatisztet vennők figyelembe.

*Hány alkalmazott esik
egy gazdatisztre?*

Dr. *Vutskits* György alábbi megállapítása szinte bizonyosága annak, hogy hazánkban kevés a gazdatiszt s üzemi szempontból túl sok munkaerő van kezére bízva.

E szerint

142.2 gazd. munkás

1 gazdatisztre esik

42.2 gazd. cseléd

Ez & kimutatás ismét a „gazdasági tisztviselők“-re vonatkozik. Még szomorúbb a helyzet, ha csupán csak az okleveles gazdatisztet vesszük figyelembe. *551 gazdasági alkalmazott esik egy okleveles gazdatisztre*, mivel 982.506 alkalmazottat mindössze 1782 okl. gazdatiszt igazgat.

*Az oklevél megbecsülése
a nagybirtok érdeke.*

Félre azzal a hazug felfogással, minthogyha az oklevél uralmának kiterjesztése csak magának a gazdatisztnak volna hasznára, a tulajdonosnak pedig édes-mindegy, ki dirigálja az uradalmát! Épp ellenkezőleg! Maguknak, nagybirtokosainknak a legfőbb érdeke, hogy gazdaságuk vezetését szakképzett egyénre ruházzák. Akik felületes szemmel nézik a dolgokat, egész természetesnek és helyesnek találják, hogy a földtulajdonosok igyekeznek megszabadulni gazdatisztjeiktől és a szellemi irányítást reabízzák kisebb

képzettségű egyénekre. Ez a megítélés azonban hamis, mert azok az uradalmak, amelyek gazdatiszt nélkül akarják tovább vinni üzemüket, ugyancsak becsapódnak. A takarékoságnak igen kétélű fegyvere ez. A gazdaság nem maradhat kommandó nélkül. Nem közömbös, hogy a vezényszót magas elméleti képzettségű és gyakorlati tapasztalatokban bővelkedő gazdatiszt, avagy földmíves-iskolát végzett, vagy éppenséggel minden gazdasági szaktudás híjjával levő egyén diktálja.

A magyar nagybirtok fennmaradása annak jövőbeni prosperitásától függ. Be kell bizonyítani a életképességét! Ezt pedig csak akkor teheti, ha, a kor igényeinek megfelelő gazdálkodási folytatás jelenlétét produktumainak a kisgazdákénál nagyobb mennyiségbeli és tökéletesebb minőségbeli piacra dobásával a nemzet életében nélkülözhetetlenné teszi. *Ne felejtsük el, hogy a nagybirtok léte azon forog, felül tudja-e múlni a kisbirtokot?* Olyan nagybirtoknak, amely a kisbirtok szintjén mozog, jelentősége nincs! Nemcsak a nyers értelemben vett többletprodukción gondoljuk *n* nagybirtok hivatásának, hiszen ha pazatruel bánunk a tőkével, ezt nem nehéz elérni, hanem azt, hogy ezekben a mai nehéz gazdasági viszonyokban is *rentábilisan tudjon többet és jobbat termelni*. Ezen fordul meg a kocka! És épp itt van a szaktudás hallatlanul fontos szerepe! Úgy ügyeskedjen, számítson, tervezzen az a gazdatiszt, hogy at termelés eredményhezó legyen.

Helytelenül ítélik meg a helyzetet azok, akik azt hiszik, hogy szakképzett munkaerőre csak akkor van szükség, ha jól megy a mezőgazdaság sora. *A mai válságos gazdasági viszonyok között kétszeresen fontos a szaktudás teljes fegyverzetbe állítása.* Ma csak azok a gazdaságok állják meg a sarat, melyek helyes érzékkel eltalálják a járható utat. Ezt azonban szaktudás nélkül lehetetlenség.

A mai értékesítési viszonyok mellett a rentabilitást semmi mással sem közelíthetjük meg inkább, mint *a termelés olcsóbbá, tételével*. Ez a mai üzemvezetés legfőbb feladatai! Erre kell minden eszközzel törekedni. De hogyan olcsóbbítsuk termelésünket? Takarékoskodjunk? Igen! Kérdés azonban hogyan? Ma, amikor a nagybirtok ezernyi bajjal küzdök, *megtakarítás csakis az ügyes munkabeosztással, az emberi erőnek, jószágának, gépnek mentől alaposabb kihasználásával érhető el*. Csak az a gazdaság tud reuzálni, amelyik *ugyanazon tőkével, de több munkával és több szakértelemmel* képes a föld hozamát megnövelni. Bármilyen silá-

nyak is legyenek az értékesítési viszonyok, bármily mélyre szálljanak a terményárak, a legnagyobb takarékoság mégis csak a racionális gazdálkodás. Ennek pedig csak a szaktudás képes megfelelni. A legnagyobb rezsicsökkentés azért: nem a gazdatiszt szanálása, hanem a jó gazdatiszt megbecsülése és eltalálása.

Hogy mennyire szükséges a nagybirtokon a szakképzett vezetés, azt bőséges adattal világítja meg *Juhos* Lajos, a keszthelyi gazdasági akadémia kiváló üzemtani profeszora. A mezőgazdasági válság okait kutatva nagy nyomatékkal mutat rá annak magán-gazdasági és pedig a gazda ügyvezetésében és személyében rejlő okaira. (Lásd: „A mezőgazdasági válság:“ *Mezőgazdasági Közlöny* 1929. 2. szám.)

Eredeti kalkulációval igazolja *Juhos* tanár az alapbefektetések okszerűbb kihasználásából eredő nagy jövedelememelkedést, illetőleg költségmegtakarítást. A jobb igénybevétellel tudjuk csökkenteni az önköltségi árat. Termelésünk tehát olcsóbb lesz.

Hogy aiz egyes üzemágazatok költségei csakis jó kihasználással csökkenthetők, azt mutatja az alábbi példa:

Kettős ököriga egy kat. holdra eső önköltsége:
gyenge kihasználás mellett erős kihasználás mellett
22.6 P. 15.6 P.

Húsz lóerős Fordson traktor önköltsége:
50 munkanap mellett 200 munkanap mellett
12.6 P. 9.3 P.

Itt van a munka racionalizálásának, azaz a mezőgazdasági munka eredményesebbé tételének a kérdése. Erre vonatkozólag *Juhos* tanár másutt a következőket írja: „Egy szakképzett, kalkulálni tudó intelligens gazda számos lehetőséget talál a mezőgazdaság természetének megfelelő bérformák (premium béres, premiumpensum béres) munkák alkalmazására. *Egy intelligens, hivatása magaslátán álló gazdatiszt évi javadalmazása már néhány száz hold cukorrépa-vetés célszerűbb munkabeosztásával és díjazásával is könnyen megspórolható.* Ezek a modern bérformák természetesen mindkét irány felé kedvezően hatnak; a munkásosztály számára jobb munkabékeresetet és a munkaadó számára kisebb munkaköltséget idéznek elő.“

Amint már említettük, ma még fokozottabb mértékben keli arra törekedni, hogy a gazdasági munkaerőket mentől teljesebben kihasználjuk. Ez a legnagyobb takarékoság. Komolyan kel-

lene épp a válságos viszonyokra való tekintettel foglalkozni a *munkatan* elveinek gyakorlati megvalósításával. *Dr. Reichenbach* Béla közgazd. egyetemi tanár szerint: „A munka tökéletesítése, a munka eredményének fokozása tulajdonképpen több és jobb munkát jelent, ennek pedig csak többtermés és több jövedelem lehet az eredménye, amiből a gazdának és munkásnak, vég-eredményben pedig az országnak is hasznai lehet.“

Aki elovassa *dr. Berger* István* intézőnek „*Munkatanulmányok a cukorrépatermelésnél*“ című nagyértékű doktori értekezését, az menten belátja, hogy egy ügyes, számító gazdatiszt micsoda óriási megtakarításokat érhet el oly munkálatok racionális megszervezésével, amelyek sok kézierőt igényelnek. *Dr. Berger* István rengeteg kísérlete mindmegannyi tanulságot foglal magába, mennyi és miféle módja van annak, hogy kisebb költséggel nagyobb legyen a teljesítmény. Szomorú napjainkban, amint *dr. Berger* «agyron helyesen kifejti, csakis a termelési költségek leszállításával takarékoskodhatok a gazda. „A termelési költségek írja legnagyobb részét a munkaköltség teszi ki. A munkaköltség csökkenthető a munkabécek leszállításával és a munkateljesítmények fokozásával. A munkabéceket azonban, szociális szempontból nem lehet és nem is szabad tetszés szerint leszállítani, ennek alsó határát a munkás „létférfia“ szabja meg és így e szerint helyesen, cselekszik a gazda, aki a munkaköltségek csökkentésével igyekszik eredményesebben gazdálkodni. *A termelési költség leszállításának leghathatósabb eszköze a munkaeredmény fokozása.* Arra kell törekednünk, hogy a munkás egységnyi munkabér mellett többet végezzen, mint eddig; így a munkás keresete nem csökken, a gazda jövedelme pedig emelkedik.“

Dr. Berger Istvánnak a különböző munkálatoknál végzett idő-, mozgás-, teljesítmény- és eszköztanulmányai csupa ékes bizonyágtételei a szaktudás szükségességének.

*Intenzív gazdálkodás szaktudás
nélkül lehetetlen.*

Jelenleg kétségtelenül az extenzivitás felé haladnak uradalmaink. Nem műtrágyáznak, kerülnek a több tőkebefektetéssel járó termelési ágiakat. Kérdés azonban, állandósulhat-e ez? Nem! Ez csak átmeneti állapot lehet. *Az extenzív irányzat stabilizálása a nagybirtok halálát jelentené.* Amint a mai feszültség elmúlik, a gazdálkodás ismét visszatér a régi kerékvágásba. Hogy mennyire

káros az extenzitás, azt mutatja *Juhos* Lajos alábbi megállapítása: „A naponta kieső abrakpótlék, műtrágya, elspórolt munkai, elmulasztott gép-eszköz és épület-javítás, későn mustrált tenyészállat, nem frissített igaállomány, túlhajtott anyagspórolás megtakarított összegei miatt mindenütt beteg üzemekkel találkozunk, amelyekben az elemi hibák miatt nincs jövedelem.“ Majd nyíltan ki mondja: „Az extenzitás a birtokban lévő tőkék, befektetések, lehetőségek ki nem használását jelenti. Ez tehát komoly irányzat nem lehet.“¹

Amilyen káros azonban az extenzitás, épp oly halálos csapást mérhet ma a nagyuradalomra egy hamis irányba tévedt túlságos intenzitás is. Nem lehet bűvész módjára eltalálni, mily irányokba vezessük az üzemet. Csakis teljes elméleti és gyakorlati tudás mellett tudhatunk helyesen orientálódni. Mélyenjáró szaktudás szükséges ahhoz, hogy mérlegelni tudjuk, mit lehet és mit nem lehet, hogy Hübele Balázs módjára ne kapkodjunk fűhöz-fához.

Kiválóan megfontolásra érdemes *Juhos* Lajosnak ama megállapítása, mely szerint *kiválóan vezetett üzemek jóval messzebb mehetnek el befektetéseikkel, mint a rosszul kezelték*, mert előbbiekben a termelés alap-faktorai egymással arányosak és így egyiknek a hiánya sem gátolja¹ meg oly hamar a többi befektetések érvényesülését, mint a rosszul kezeiteknél, amelyekben éppen aránytalanságuk miatt sokszor dülnek halomra legszebb számításaink.

Ennek illusztrálására közli *Juhos* tanár *Sagavve* dr.-nak a D. L. G. egyik Buchstelle-jéből származó példáját 400 mezőgazdasági üzem adatai alapján egy hektárra vonatkozólag:

A B					
Átlagosan kezelt üzemek			Jól kezelt üzemek		
termelési költsége (Márka)	nyers hozama (Márka)	tiszta jövedelme (Márka)	termelési költsége (Márka)	nyere hozama (Márka)	tiszta jövedelme (Márka)
197	247	50	194	268	74
223	284	51	228	315	57
253	317	64	255	342	87
289	344	55	285	377	92
347	388	41	327	426	99
411	438	27	385	487	102

Fenti tanulságos táblázatból láthatjuk, hogy a nyershozam arányosan nő a befektetésekkel. Az „A“, „B“ csoportbeli üzemek csaknem azonos intenzitásúak. Ennek dacára a „B“ csoportbeli,

tehát a jól kezelt üzemek a befektetéseket jóval magasabb fokig eszközölheték eredményesebben, mint az „A” csoportbeli (átlagosan kezelt) üzemek. Amíg az „A” csoportnál a 253 Márkás befektetésnél már meg kellett állanunk, mert a további befektetés a tiszta jövedelmet nem növelte, addig a jólkezelt üzemeknél 385 márkáig mehetünk el az eredményes befektetéssel. Kitűnik tehát az egyéniség döntő szerepe. *Minél szakszerűbb a vezetés, annál eredményesebb az intenzív gazdálkodás.* Célszerűtlen gazdálkodásnál csak a nyershozam emelkedik, de csökken a tiszta jövedelem. Az a tény, hogy a befektetéseknél alacsony határnál már meg kell torpanni, fényesen bizonyítja, hogy *intenzív gazdálkodás szaktudás nélkül* nem üzhető.

Már pedig a jövő mégis csak az intenzitása. Egyetlen bizonyíték is meggyőzhet bennünket különben arról, hogy amíg a napjainkban dúló gazdasági válság be nem köszöntött, határozottan az intenzitás felé haladtunk. Alz *Országos Mezőgazdasági Kamara* évi jelentése szerint

- a lencsével bevetett terület a 10 éves átlagot 93%-kal
- a lennel bevetett terület a 10 éves átlagot 26%-kal
- a mákkal bevetett terület a 10 éves átlagot 34%-kal

múlta felül 1930-ban. Ez a folyamat még erőteljesebben folytatódik a jövőben. A gabona termelése csökkenni fog, a jövő irány-a a kereskedelmi és ipari növények nagyobbmérvű felkarolása. Ezeknek a termeléséhez pedig több szakértelem kell. A jövőben mind jobban törekedni fogunk átalakítani, nemesíteni a terményeket, a nyersterményből másodosztályú terményt igyekszünk előállítani, ami mind maga után vonja a szakképzett vezetés szükségességét.

IV.

A gazdatiszti helyzet bizonytalansága.

Nemcsak azoknak a gazdatiszteknek válságos a helyzete, akik állásban nincsenek. Az állásban levők helyzete is szomorú képet mutat. A birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyt az 1900 évi XXVII. t.-c. szabályozza, amely azonban már akkor sem elégítette ki az igényeket, amikor meghozatott. Maga a törvény alkotója, néhai *Darányi Ignác* is csak alapkőnek tekintette a több mint 30 évvel ezelőtt megalkotott törvényt, amelyre az épület az elkövetkezendő években lelt volna emelendő.

Ma a helyzet az, hogy az a gazdatiszt, aki állásban van, minden este azzal a remegő érzéssel hajtja fejét a párnájára, hogy holnap valami szeszély, vagy fordulat kiveti állásából. *Ma mindennemű kártérítés nélkül, minden ok nélkül fel lehet a gazdatisztnek mondani!* A birtokok állandó adás-vétele, bérbeadása folytán örökös bizonytalanságban van.

Bayer Jánostól hallottam egy olyan dunántúli uradalomról, amelynek jószágigazgatói 10 év alatt 7 személyben változtak. Kivétel nélkül arra való szakemberek voltak, azonban nem győztek lépést tartani a tulajdonos költekezéseivel s így a folyton rosszabbodó helyzet felelősseivé tettek és elbocsájtattak. Sok uradalomban valóságos kis népvándorlás van állandóan. Némelyik béruradalom egész divatot űz abból, hogy minduntalan újabb gazdatisztrel próbálkozik. Több olyat ismertem, aki állomáshelyén még ki sem pakolhatott, már is mennie kellett. Egyik dunántúli béruradalmunkhoz közeli városkában nevetgélve mesélték az úri családok, hogy a bérlet gazdatisztjei mindig csak első vizitre jönnek, a búcsúvizitre már nem marad idejük.

Egész csomó olyan konkrét esetnek vagyok birtokában, amelyek mind a gazdatisztnek kálváriajárását igazolják. Bár roppant tanulságosak ezek az esetek, nincs e helyütt tér velük foglalkozni.

Ezen a lehetetlen helyzeten segíteni ismét a törvényrevízió van hivatva.

1. Először is *írásbeli szerződés* kötését kell kötelezővé tenni. A szerződésben pontosan körülírandó az alkalmazás jellege, a gazdatiszt javadalmozása stb.

2. Szabályozandó volna a *felmondási idő* is. *A mai 3, illetőleg 4 hónapos felmondási idő igazán nem tartható fenn.* Hiszen még a cselédek felmondási ideje is méltányosabb. A közönséges cselédeknek 2 hónap a felmondási idejük, a gazdáknak, előljáró cselédeknek pedig csaknem 4 hónap (jan. 1-től ápr. 24-ig). Tarthatatlan helyzet tehát, hogy ezzel szemben okleveles gazdatisztet 3 hónap alatt, gazdasági altiszteket pedig 1 hónap alatt ki lehessen vetni az állásukból. E helyett a felmondási időt *1 évre kell felemelni.* (Gazdasági altiszteknél pedig 6 hónap.) Szabályozandó továbbá az is, hogy mikor lehet felmondani. Ameddig ugyanis a cselédeknek csak valamely fix napon (jan. 1. vagy febr. 24. addig a gazdatisztnek bármikor felmondhatnak. Itt is a jan. 1-i terminust kellene behozni. Különös, hogy a legújabb törvénytervezetben nem találunk paragrafust mindezekre nézve.

3. Az *ok nélkül való felmondás* megnevezésére valamely moduszt kell keresni. Oly tetemes végkielégítés adására kell kötelezni a birtokost, hogy az erősen megfontolja az ok nélküli felmondást.

4. Nagyon gyakori eset a hűtlenség csalárd kezelés ürügye miatt, az azonnali, végkielégítés nélküli elbocsájtás. Ha a gazdatiszt emiatt perel, a per olyan soká zajlik le, hogy ha ki is derül az igazsága, ebből már semmi haszna nincs. Törvénybe iktatandó volna a Fejér-, Tolna- és Veszprémmegyei Gazdatiszti Kör ama előterjesztése, hogy *állásából azonnal, végkielégítés nélkül csak hűtlenség, akarattal kárt okozás, vagy tőrhetetlen magaviselet miatt és csak bírói ítélettel* lehessen a gazdatisztet elmozdítani.

Miért bocsájtják el oly tömegesen a gazdatiszteket?

Érdemes volna statisztikát készíteni arról, mi az oka! a gazdatisztek elbocsájtásának. A a statisztika bizonyára élénk világot vetne a magyarországi gazdatiszti állapotokra. A felmondási okok között ugyanis a *nem-használhatóság alig-alig szerepel*. Ha valaki a legteljesebb mértékben nem felel meg s akár egy részletdologban is gyengének mutatkozik és állásából ezért elbocsájtatik, ez ellen egy szavunk sincs. Hanyag, erélytelen, megbízhatatlan gazdatisztet ne is tartson senki sem. Az elbocsájtás azonban leggyakrabban *egészen kicsinyes, személyi okokból történik*. Nem tetszik az illetői magánélete, politikai felfogása, nem ritkán a rokonság ellen van kifogás. Sok gazdatisztnak a besúgások teszik tönkre a karrierjét. A komornyikok áskálódása, a tulajdonos bizalmi emberei nem egyszer okai a gazdatisztek elbocsájtásának. Nem sokkal jobbak a viszonyok a nagyobb uradalmakban sem. Itt a tulajdonos személye háttérbe szorul, a teljhatalmú úr inkább a jószágigazgató. Ha azután az nem okleveles gazda, úgy sokszor a legképzettebb gazdatiszteket üldözi el, mert érezvén szellemi kisebbségét, nem tűri azoknak fölényét. De sokszor nem jobbak az okleveles jószágigazgatók sem. Kedvenc parádés kocsisaik intrikálása már sok gazdatiszt nyakát kitörte. Maguk a kollégák is okai nem egy esetben tisztársuk felmondásának. Irigység, féltékenység, itt mind szerepet játszanak. Hízelkedésükkel néha akaratlanul ássák nemcsak társaik, de a saját sírjukat is. A jogtanácsos urak sem igen kedvelik a gazdatisztet. Ott kezdik ki, ahol nem is gondolja. Szegény gazdatisztnak néhol még az alacsony kocsi használatával

is módjával kell élni. Nem jó szemmel nézik, ha azzal kucsíroz a városba. Máshol még a kocsifödelet is sajnálják a gazdatiszttól. Rossz néven veszik azt is több helyen, ha gyermekét előkelő intézetben nevelteti. Ha családját üdülni küldi, már kész a gyanú. Miből telik ez? Az intézőnő toalettjei is nem egyszer kifogás tárgyát képezik.

*A folytonos tisztcsere
a nagybirtok sírásója.*

Nemcsak a gazdatisztnek kellemetlen az örökös hánykolódás, kimondhatatlanul káros az a kezelendő gazdaság szempontjából is. Aki belepillantott már egy gazdaság üzemvitelébe, egy pillanattal sem kételkedik abban, hogy az „új seprű jól seper“ elve itt nem alkalmazható. A gazdasági üzem nemi olyan mint egy bankhivatal: belül az új tisztviselő s mintha évek óta már ott dolgozott volna, minden zökkenő nélkül folytatja elődje munkáját. A gazdaságban az új ember ezer bukkanóra akad s ha nincs valaki, aki őszintén feltárja előtte a helyzetet, akkor egyik kudarcot ia másik után aratja. Minden gazdaságnak meg vannak a maga szokásai, tradíciói, teljesítései, összeköttetései és mindennek egy olyan csomó koeficiense, amelyet csupán szóbeli közlésből átvenni nem lehet. Egy gazdaság sikeres vezetésének egyik előfeltétele: *a jó emberismeret.* Lett légyen azonban valaki bármily filozófus lélek, márhólnapra a veséki nem láthat és a helyes ítélkezés és értékelés megszerzéséig mód felett drága tandíjat kell épp a birtok tulajdonosának fizetnie.

A gazdálkodást épp azért nem lehet könyvből megtanulni, mert sablonok szerint egy üzemet vezetni sehoggy sem lehet. xki általánosít, az máris elbukott. Mindent a helyi viszonyok szabnak meg. Egy régi tiszt nemcsak minden táblájának ismeri a talajstruktúráját, de még a tábla egyes részeinek is tudja a tulajdonosságait. Egy újdonsült ember *a baklövések egész sorozatát követheti el a kellő topográfia ismeretek híján. Nem hónapok, de esztendőök kellene ahhoz, hogy valaki teljes alapossággal beledolgozza magát az üzem keretébe.* Amíg a kérdéses gazdaság sajátos viszonyaiba való beilleszkedés meg nem történik, addig 100%-os precíz munkával a gazdatiszt nem dicsekedhetik.

Sajnálatos dolog, hogy sok földtulajdonos, de még több bérlő ezzel a rendkívül fontos körülménnyel nem számol. *Nyakra-főre, minden kicsinyes ok miatt útjára bocsájtják a régi gazdatisztet s*

nem gondolnak arra, hogy az a sok csalódás, amelyen az utód keresztülvergődik, a gazdaságnak mily sok áldozatába kerül.

Ha a tisztjeiket örökösen csereberélő munkaadók ráeszmél nének azokra a káros hatásokra, amelyekkel ez jár, sok felesleges pénzkidobástól megkímélnék magukat.

V.

A gazdatiszti nyugdíjnélküliség.

A gazdatiszti helyzet bizonytalanságát nagy részben megszüntetné a gazdatiszti Válság harmadik fő tünetének: a gazdatiszti nyugdíjbiztosítás hiányának rendezése.

Ez a legnagyobb igazságtalanság! Évtizedekig szolgálhat valaki becsülettel, odaadással egy uradalmat s azután mindennemű nyugdíj, vagy végkielégítés nélkül szélnek ereszthetik. A törvény értelmében semmiféle követelésre joga nincs. Így a gazdatisztek teljesen az emberi kapzsiságnak vannak kiszolgáltatva. Ha a tulajdonosban annyi jóindulat, annyi méltányos érzés nincs, hogy aki évtizedekig hűséggel szolgálja érdekeit, azt öreg napjaiban még sem illik magára hagyni, akkor a gazdatisztnak egyetlen támasza a koldusbot marad. Ezt pedig méltányossági alapon elintézni nem lehet.

Napjainkban az Eszterházy hitbizományt, a papi birtokokat és néhány nagybirtokot kivéve a legtöbb helyen nincs rendezve a nyugdíjügy kérdése. Némely nagy uradalomban a „kegydíj” rendszer dívik, amelynek már maga az elnevezése is megszégyenítő. Ez a „kegydíj” azonban oly csekély, hogy megemlítésre sem érdemes.

A nyugdíjügy biztosítása tekintetében *a helyzet nemcsak, hogy nem javul, sőt egyre rosszabbodik.* Ismerünk olyan nagy béruradalmakat, ahol a meglévő (tiszteknek biztosítva van a nyugdíja, azonban az újabban felvett tiszteket már nem biztosítják öregségükre. Olyan uradalmakat is tudunk, ahol a tiszteket arra szólították fel, hogy mondjanak le nyugdíjigényükről. Aki erre vonakodik, nem nehéz okot találni elbocsájtására.

Mind gyakrabban ismétlődik az az eset, hogy a gazdatisztet akkor meneszti, amikor az 10 éves szolgálatához közeledik, nehogy a bíróság a magántisztviselekre vonatkozó törvény alapján

esetleg nyugdíj vagy végkielégítési jogosultságot állapíthasson meg neki.

Lehetetlen még elgondolni is, hogy akkor, amikor azok a társadalmi osztályok, amelyek a gazdatisztek által vezetett birtokok javait élvezik, holtiglan biztos, nyugdíjas állásban élhetnek, akkor a magyar gazdatisztek, akik verejtékes munkával kitermelik a földből az életszükségletet, kétségben és nyomorban tengődnek. Micsoda fonák helyzet az, hogy az a vasutas, aki a jegyeket lyukasztja, az a postás, aki a bélyeget ragasztja, az az írnok, aki a papírost vonalazza, nyugdíjigénnyel, minden gond nélkül él, a gazdatiszt pedig, aki hajnaltól késő estig műveli a földet, öregségére koldusbotot kap. Csudálatos és megfoghatatlan dolog, hogy annak a társadalmi osztálynak kell a legsanyarúbb helyzetben vergődnie, amely az összes társadalmi osztályok között a legnélkülözhetetlenebb, a legproduktívabb munkát fejt ki.

A nyugdíjbiztosítás hiányából fakadnak a legszívelszorítóbb gazdatiszti tragédiák. Évtizedes szolgálattal rendelkező gazdatisztek özvegyei és árvái ki vannak taszítva a megsemmisülés örvényeibe. Ismerek olyan özvegyeket, akik két kezük munkájával tengetik életüket, főtiszt férjük után semminemű anyagi szolgáltatást nem kapnak. Családok szétzüllése, a családi élet megromlása, a legszánalmasabb kínlódások vége-hosszaglani láncolata a velejárói ennek a szociális igazságtalanságnak.

Az elmúlt években lefolytatott számos bírósági tárgyalás azt mutatja, hogy *még azokon a helyeken sem valami biztató mindig a gazdatisztek nyugdíjhelyzete, ahol az rendezve van.* Nem minden munkaadó fogja fel úgy a dolgot, mint egy *Hunyady* József gróf, aki tisztára méltányos érzéstől indítva, egy olyan volt gazda tisztje özvegyének, aki halálakor nem is az Ő uradalmában teljesített szolgálatot, hanem más uradalomban, mint főtiszt működött, önként a dupláját juttatja annak a nyugdíjnak, mint amelyet az érvényben levő uradalmi szabályzat szerint adnia kellene. A pénz elértéktelenedése következtében sok pereskedést kellett folytatniok a nyugdíjazott gazdatiszteknek biztosított nyugdíjuk valorizálásáért. A bíróságok szerencséjükre majd mindig javukra hozták meg ítéletüket.

Bayer János tiszttartó mondotta el nekem az alábbi esetet, amelyet mint jellemzőt leközlök. Egy uradalmi tiszttartónak, aki 45 évig szolgált ugyanazon családnál, akkor, amidőn nyugalomba

ment, 12.000 pengőt meghaladó felértékelt javadalmazása volt. Az illető egész életében puritán férfiú lévén, aki az uraságnak alávetette a saját egyéni érdekeit, ugyanezt tette akkor is, amidőn nyugdíjaztatása alkalmával, ha bár jogait fenntartva, de elfogadott a fenti jogos nyugdíjnál jóval kevesebbet, noha a teljes fizetéséhez, mint nyugdíjához való jogát a tulajdonos levélben biztosította. Telt-múlt az idő és az állapotok mindinkább súlyosbodtak, a megállapított nyugdíj, amely 1 waggon búzaértékben szabattott meg, a búza elértéktelenedése következtében egészen csekély összegre zsugorodott. Egyszer azonban ezt a nyugdíjat sem kapta tovább, kétszeri sürgetésére is 6 hónapon át nem kapott semmit sem. Egy olyan gazdatiszt, akinek a szívéihez nőtt az urasági család, aki ezért belátó úri ember lévén anyagi áldozatot hozott, oda kényszerült, hogy perelnie kellett. A nyugdíjra vonatkozólag azt az ajánlatot kapta a volt kenyéradó utódaitól, hogy havi 5 q búzát adnak neki, tehát ez a havi 1000 pengős nyugdíj helyett ajánlatott fel, ami megér kb. 25 pengőt. A volt kenyéradók a legnagyobb megbecsülésben tartották ezt a tisztartót és dacára, hogy saját aláírásukkal biztosították a teljes nyugdíjról, az utódok nyomorult alamizsnára akarták utalni.

A nyugdíjügy megoldásáért évtizedek óta hiába harcolnak a gazdatisztek. A Mezőgazdasággal és Erdészettel-foglalkozók Nyugdíjintézete a pénz elértéktelenedése folytán vagyontól úgy szólván teljesen elvesztette s jelenleg fennállása a gazdatiszteken semmit sem segít. *Darányi* Ignác több ízben juttatott segílyt a nyugdíjintézet alapvagyonához, a későbbi kormányok azonban nem törődtek vele.

Külföldi viszonyok,

A külföldi államokban még az ipari államokban is ez a kérdés már rendezést nyert. *Németországban* a 65 évüket betöltött egyének, ha távoznak az aktív szolgálatból, nyugdíjat kapnak. Igen tökéletesen van megoldva a kérdés *Ausztriában és Csehországban*. Ausztriában a gazdatisztek nyugdíjügyét a magánalkalmazottak állásnélküli betegségi-, baleset- és nyugdíjbiztosításáról szóló 1926. évi törvény szabályozza. E szerint azok a gazda-

tisztek, akik 604k életévüket betöltötték és legalább 10 évig fizették már a hozzájárulást, nyugdíjat élveznek. Betegség elleni biztosításban akkor részesülnek, ha 5 évig befizették már a járulékokat. A nyugdíjjárulékokat felerészben a munkaadók, fele részben pedig íai gazdatisztek viselik.

A nyugdíjbiztosítás megoldása

Magyarországon még mindig rendezetlen. 1927-ben a megfelelő törvénytervezet elkészítettet s azt az érdekképviseltek is az OMGE is helyesnek találták. A törvény tervezőt értelmében felállítatnék a Magyar Gazdatisztek Országos Gyám- és Nyugdíjintézete, amelyhez az évi hozzájárulásokat felerészben a birtokosok, felerészben pedig a gazdatisztek fizetnék. *Ez a tisztifizetések 12%-a volna, amelyből tehát 6% a birtokost, 6% pedig a gazdatisztet terhelné.*

Különb a lényeg nem annyira az, hogy milyen kulcsok alapján oldják meg ezt a régóta vajúdo kérdést, hanem az, hogy történjék már egyszer valami. A nyugdíjügy megoldása sokféleképpen lehetséges a részleteket illetőleg. Erre vonatkozólag igen érdekes memorandumot készített *Koncz Rezső* ny. jószágfelügyelő, aki ennek a kérdésnek Magyarországon egyik legalaposabb ismerője. Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara gazdatiszti szakosztálya szintén külön tervezettel állt elő.

Sehol a nyugdíj nem volna olyan könnyen megoldható, mint a gazdatiszteknel. Hiszen a gazdatiszt javadalmazásának alapja a föld. Ha olyan állást betöltő egyéneknek is tudnak nyugdíjat biztosítani, akiknek állása, illetőleg állásuknak javadalma sokkalta bizonytalanabb és a viszonyok szerint változó alapon nyugszik, akkor a gazdatisztek számára, akiknek fundamentuma a föld, jóval könnyebben lehetne a nyugdíjbiztosítást megoldani. Senkinek nagyobb erkölcsi jogosultsága nincs a nyugdíjra, mint a gazdatisztek.

Fentiek után úgy hiszem, minden tárgyilagosan gondolkodó ember elismeri, hogy a nyugdíjügy megoldása nemcsak szociális, de ethikai kérdés is.

VI.

A legsürgősebb feladat: a Gazdatiszti Kamara felállítása.

Végighaladva a gazdatisztek súlyos problémáin, nyilvánvalóvá válik előttünk, hogy a tengernyi baj egyik legfőbb oka a megfelelő érdekképviselet hiánya. Az elmondottak úgy gondolom mindenkit meggyőztek arról, hogy a magyar gazdatisztek legégetőbb és legsürgősebb feladata: az önálló, hatásági jogkörrel felruházott gazdatiszti kamara életrehívása. Ennek elérésére kell az egész gazdatiszti karnak egységes csatasorba állani!

A mezőgazdasági kamarák és a gazdatisztek.

Mielőtt a Gazdatiszti Kamaráról magáról részletesen kifejténém véleményemet, röviden érinteni kívánom a mezőgazdasági kamarák és a gazdatisztek viszonyát. Szükségesnek tartom ezt azért, mert több ízben tapasztaltam, hogy sok gazdatiszt meglehetősen tájékozatlan a Gazdatiszti Kamara létesítésére vonatkozó kívánalommal szemben s azt csak mintegy kényszerűségből azért gondolja megvalósíthatónak, mivel a gazdatisztek a Mezőgazdasági Kamarából kimaradtak. Sokan még mindig azért hadakoznak, hogy a Mezőgazdasági Kamara lássa el a gazdatisztek érdekvédelmét és az önálló Gazdatiszti Kamara felállítását feleslegesnek minősítik.

Tagadhatatlan, hogy a gazdatisztek egy része bizonyos ellenszenvvel viseltetik a mezőgazdasági kamarák iránt. Ellenszenvvel viseltetik pedig azért, mert sérelmesnek tartja magára nézve azt, hogy a Kamarában sem számarányának, sem hivatása fontosságának megfelelően nem foglal helyet.

Ha a kamarákról alkotott 1920. évi XVIII. t.-c. indokolását tekintjük, amely törvénycikk éppen e hiánya miatt a gazdatisztek részéről már sok támadásnak volt kitéve, úgy ezen indokolásban mégis megtaláljuk a gazdatisztek mellőzésének magyarázatát. A mezőgazdasági kamarákról szóló törvényt néhai *Rubinek Gyula* alkotta. *Rubinek Gyula*ról pedig, aki maga is gazdatiszt volt, igazán nem tehető fel, hogy ne viselte volna a gazdatisztek ügyét szívéen. Olvassuk csak el az indokolást! *Rubinek Gyula kifejti*

ebben, hogy ő a gazdatisztek külön, testületbeli érdekeinek védelmét az önálló Gazdatiszti Kamarában látja megvalósítandónak. A néhai földművelésügyi miniszter tehát a mezőgazdasági kamarákról alkotott törvényekben *lefektette már a Gazdatiszti Kamara alapját.* Azt azonban nem gondolta *Rubinek Gyula,* hogy a Mezőgazdasági Kamara megalkotását követő 10 év múlva sem létesül még meg a Gazdatiszti Kamara. Ha ezt tudta volna, akkor a gazdatisztek érdekvédelmének legalább átmeneti ellátására bizonyára bevette volna a Kamarába a gazdatiszteket.

A Gazdatiszti Kamara felállítása azonban nem zárja ki azt, hogy a gazdatisztek a Mezőgazdasági Kamarában is bent legyenek. Itt éles distinkciót kell tenni. Mind a kettőnek más a feladata. Amíg a Gazdatiszti Kamarában » gazdatiszti osztálynak, *mint egy tisztviselő osztálynak* speciális érdekeit kell védelmezni, addig a Mezőgazdasági Kamarában *mint a termelés legfontosabb faktorainak,* irányítóinak, a szaktudás zászlóvivőinek kell helyet foglalniuk. A Mezőgazdasági Kamara, mint egyetemes érdekképviseleti szerv nem alkalmas arra, hogy a gazdatisztek testületbeli érdekeit védelmezze. A fenti okokból azonban le kell szögezni azt a tényt, hogy *a Mezőgazdasági Kamara összetétele a gazdatisztek nélkül csonka és óriási hiba, hogy a mezőgazdaság legfontosabb, tudással felfegyverzett termelőrétege a Mezőgazdasági Kamarában képviselve nincs.* Erre a törvény megalkotásakor nem gondoltak. Ezt a hiányt érzékenyen érzi az egyes kamarák vezetősége is s azért más módokon igyekeznek a gazdatisztek munkásságát a kamarai életbe bevinni.

Önálló kamarát!

Láthatjuk tehát, hogy itt egyes-egyedül a független, önálló Gazdatiszti Kamara segít! *Ma egész Európában az érdekképviseleti alapon való szervezkedés jutott előtérbe. Lehetetlen dolog, hogy akkor, amikor minden társadalmi osztálynak megvan a maga érdekképviselete, a kereskedők, iparosok, ügyvédek, mérnökök, mind kamarákba vannak szervezkedve, akkor egyes-egyedül a legelhagyatottabb társadalmi osztály: a gazdatiszti osztály nélkülözze az érdekképviseleti szerv jótékony hatását.* Hiszen épp annak a testületnek kell leginkább ez a gyámolító szerv, amelynek körülményei a legmostohábbak. Most akarnak kamarát az orvosok és gyógyszerészek is. Sőt olyan mozgalomról is hal-

lünk, amely a középiskolai tanárokat akarja érdekképviselőhez juttatni. A legutóbbi orvoskongresszuson nagy erővel szállottak sikra az orvoskamiara felállítására mellett. Meg is lett az eredménye: *a népjóléti minisztériumban már készül is a törvénytervezet az orvosi kamaráról.* Micsoda érdekes dolog: kamarát akarnak az elhelyezkedés kiszélesítése érdekében és harcot hirdetnek azok ellen az orvosok ellen, akik szerintük meg nem engedett gyógyszerrel gyógykezelnék. Mi csak azok ellen a tanulatlan kontárok ellen akarunk védekezni, akik csapni való gazdálkodásukkal mieirhetetlen károkat okoznak a nemzetnek, ők pedig már ott tartanak, hogy küzdeni akarnak oly orvosok ellen is, akik talán nem is éppen tudománytalan és hamis úton haladnak (lásd: Zeiles gyógy mód), de módszereikkel kemény konkurenciát támasztanak. Arra nincs is szükségük, hogy a kuruzslók ellen védekezzenek, mivel az ellen a törvény megvédi őket. Nekünk eszünkbe sem jut, hogy olyan okleveles gazdák ellen harcoljunk, akik pld. újfajta műtrágyákkal próbálkoznak stb. Mi megelégednénk azzal is, ha a kontárok működését megrendszabályozhatnánk.

Miért tartjuk a Gazdatiszti Kamara felállítását minden egyebet megelőzően elsőrendű feladatnak?

1. Elsősorban is azért, mert az eddigiekben beigazolódott, hogy a gazdatisztek szabad társulási alapon megszervezni nem lehet soha! Mindig lesznek emberek, akik közönyösek, akik és ezi természetes is a kenyerüket tekintik és nem mernek részt venni az érdekükben folytatott mozgalomban. Ha azonban van egy Gazdatiszti Kamara, amelybe *kötelezőleg* be kell iradkozni s épp úgy mint az ügyvéd sem folytathat ügyvédi gyakorlatot kamarai tagság nélkül, gazdatiszti prakszist sem folytathat senki anélkül, hogy tagja legyen a kamarának, ezt senki rossz néven nem veheti.

2. A Gazdatiszti Kamarának kell kiverelkednie a gazdatiszti reformokat. A Gazdatiszti Kamarának kell *előkészítenie v talajt.* A Gazdatiszti Kamarának kell átgyúrná, öntudatra ébreszteni, megszervezni a magyar gazdatiszti kart. Amíg el nem végzi ezt a belső erjesztési folyamatot, amíg nem indít egy erőteljes társadalmi propagandát, addig a követelések kivívásának útjára nem is léphet. Nehéz és széleskörű feladata lesz tehát: minden irányban meg kell érlelni a helyzetet. Felvilágosító munkát kell végeznie a földbirtokosok körében is, megbarátkoztatni őket a

gondolattal, eloszlatni az aggályokat, meggyőzni a gazdatiszti kívánságok jogos és humánus voltáról, saját hasznukról. Állandóan napirenden kell tartania a gazdatiszti problémákat. Legyen ez a Gazdatiszti Kamara egy fürge, mozgékony szervezet, amely bárhol is essék csorba a gazdatisztek érdekein, azonnal felemeli tiltakozió szavát, amely ott van a képviselőház folyosóján és nem hagyja nyugton a képviselőket, amíg a gazdatisztek érdekében a tettek mezejére nem lépnek, ott van a szerkesztőségekben és addig beszél és békétlenkedik, ameddig egy rendszeres és átfogó sajtó-propaganda megindítása nem sikerül. Érintkezésbe lép a különböző Itársadalmi egyesületek vezetőségével és ezeknek kebelén belül is keresztülviszi egy hatalmas társadalmi mozgalom megindítását. Ha ez mind megtörténik, akkor az évtizedes kívánalmak teljesülése önként az ölünkbe fog hullani. *A gazdatiszti kamarák keresztül kell tehát a gazdatiszti karnak jogos érdekeit kiharcolnia!* Ha meg lesz a kamara, úgy lesz a gazdatiszteknek tekintélye, súlya, mert lesz egy olyan szervezetük, amely az egész magyar gazdatiszti társadalmat magába foglalja.

Önként felvetődik a kérdés: Ha mégis megoldanák a gazdatiszti törvény revízió és nyugdíjbiztosítás kérdését, *szükség volna-e ezek után is a gazdatiszti kamarára? Feltétlenül igen!*

1. Ezt igazolja elsősorban a múlt! Nem lettek végrehajtvá az 1900 évi XXVII. t.-c. intézkedései sem. A közigazgatás latymatagon kezelte mindig ezt a kérdést, szemet hunyt felette. Hozzanak bármilyen briliáns törvényt, ha nem lesz egy szervezet, amely őrködik a törvény felett, amint azt *Bayer* János igen találóan megjegyezte a törvény csak *írott malaszt* marad.

A Gazdatiszti Kamarának tehát egyik legfontosabb feladata volna: a gazdatisztekre vonatkozó törvényes rendelkezéseknek az életbe való átvitelét ellenőrizni. Úgy a munkaadóknak, mint a gazdatiszteknek erre saját érdekükben szükségük van. A munkaadóknak azért, mert nem csapódhatnak be, megbízhatatlan, oklevéllel nem rendelkező gazdatiszt nem varrhatnak rájuk magát, mivel csak azt szabad alkalmazniok, aki tagja a Gazdatiszti Kamarának. Viszont az okleveles gazdatisztek érdekeit is megóvná ezzel 100%-ban, mivel megakadályozná nem oda való elemek betolakodását. A törvényt nem lehetne kijátszani egyik részről sem. Ha ez nem történik meg, ismét úgy lesz, mint ma, mindenki azt vesz fel gazdatisztnak, akit akar. A kamara ellen-

őrízne, hogy bizonyos területű uradalom alkalmaz-e a törvény által előírt számú gazdatisztet? Kivizsgálná, hogy az alaki képesítés alól olyanokat mentenek-e tényleg fel, akik a megkívánt kellékekkel rendelkeznek? Figyelemmel kísérné, hogy a törvénybe nem tartóit rákényszerítik-e kötelezettségeik megtételére? Kiszabják-e a megállapított büntetéseket? Bíróság elé állítaná azokat, akik kibújnak a törvény intézkedései alól. *Megakadályozná a címhasználat körüli visszaosságokat.* Ellenőriznie, tagja-e minden munkaadó és gazdatiszt a nyugdíjintézetnek? Istápolná az árvákat és özvegyeket. Nem engedné őket kiforgatni jussaikból.

2. Mindezek megtehetésére megszerkesztené a gazdatisztek kataszterét. Világos helyzetrajzot készítené minden gazdatisztról. Életükben beálló mindennemű változást nyilvántartana. Bejegyezné javadalmazásukat, előmenetelüket, állásváltozásukat. Felüntetné a felmondás okait. Védőpajzsa lenne tagjainak, menedéket nyújtana minden sérelem és jogtalanság ellen.

3. Megoldaná az állásközvetítés problémáját, amely még szintén rendezetlen napjainkban. Nem kellene földbirtokosainknak a mai tapogatózó módszert követniök, nem kellene félni, hogy zsákba-macsákat vesznek. Viszont a gazdatiszt is tudná, hogy *hova* megy. Hogy ez mindkét részről mily üdvös volna, ahhoz felesleges bőségesebb kommentárokat fűzni.

4. A kamara volna a gazdatisztek fegyelmi testülete, amelyre igen nagy szükség volna. Általános érdek, hogy a gazdatisztek kiközösítések soraikból azokat a magukat meg nem becsülő embereket, akik kenyéradóik bizalmával visszaéltek. A földbirtokosok sokszor ilyenek miatt általánosítanak és ezek miatt alkotnak rossz véleményt a gazdatiszti osztályról. A Gazdatiszti Kamara hivatása volna mindennemű nézeteltérést a munkaadó és a gazdatiszt között tisztázni, az ellentéteket elsimítani, az igazságot ki-nyomozni. A helyszínen kivizsgálni a panaszokat, a megvédett gazdatisztet törölni tagjai sorából, az igazságtalanul megtámadottnak viszont elégtételt szolgáltatna. A földbirtokosok és gazdatisztek jól felfogott érdekét szolgálná tehát egyaránt a Kamara eme munkássága.

Ami már most a Gazdatiszti Kamara fenntartását illeti, az természetesen tisztára a gazdatisztek vállain nyugodna. Ehhez a földbirtokosoknak nem kellene hozzájárulni egy fillérrel sem. Amint a mérnökök fenntartják a mérnöki kamarát, az ügyvédek

az ügyvédi kamarát, úgy a gazdatiszteknek is maguknak kell ezt a terhet viselniük.

A Gazdatiszti Kamara mikénti megalkotására vonatkozólag Bayer János készített az 1927 évi székesfehérvári gazdatiszti nagygyűlés elé igen alaposan kidolgozott határozati javaslatot.

Ebben a javaslatban részletes kalkulációt végez arra vonatkozólag is, hogy mibe kerülne a Gazdatiszti Kamara fenntartása. E kalkuláció szerint *mindössze 4.80 P évi teher esne körülbelül 91J-egy gazdatisztre.* Ha meggondoljuk, hogy egy közönséges kreizleros vagy 80 pengőt fizet a kereskedelmi és iparkamarába, egy mérnök kereseti viszonyai szerint 50 80 100 P tagsági illetékkal járul hozzá kamarája fenntartásához, úgy ez az összeg oly annyira eltörpül, hogy szóra sem érdemes. De ha még többre is rúgna, kétszeresére, háromszorosára, akkor is semmi volna ahhoz az erkölcsi tőkéhez képest, amit a gazdatisztek a Kamara felállításával nyernének.

Szerény véleményem szerint azonban a Gazdatiszti Kamarában nem csupán a tényleges gazdatiszti szolgálatot teljesítőknek kellene bent lenniük, hanem be kellene vonni abba a különböző gazdasági jellegű pályákon működő okleveles gazdákat is. Mivel a nem gyakorlati gazdatiszti pályán működők gazdasági felügyelők, gazdasági tanárok stb. természetesen állásuk rendezettsége folytán nem szorulnának oly mértékben a Kamara érdekvédelmi munkásságára, mint a gyakorlati gazdatisztek, ezeknek kisebb, mondjuk feleannyi illetéket kellene csak fizetniük. Nem hiszem, hogy a közszolgálatot teljesítő okleveles gazdák ellenérzéssel fogadnák ezt az eszmét, hiszen nagy részük pályáját mint gazdatiszt kezdte s így azokkal szemben a legteljesebb rokonérzéssel viseltetik, de ettől eltekintve is számos bár más-jellegű olyan érdek is kívánatosná tenné ezt, amely érdeknek védelme erkölcsi és anyagi javukat szolgálná. A jövőben különben sem lehet majd olyan éles határt húzni a gyakorlati gazdatiszt és a mondhatnám elméleti gazdatiszt között s a jövőben remélhetőleg számos olyan gazdasági jellegű állás kreálódik, amely félig-meddig gazdatiszt-szerű foglalkozás lesz s amelynek a Gazdatiszti Kamarába való besorozása) elsőrangú érdeke volna. Ha az itt felvetett eszme megvalósulna, akkor természetesen a Gazdatiszti Kamarának az előbbieken vázolt hatásköre és munkateré lényegesen kibővülne.

Hogy az általam felvetett eszme nem is olyan bizarr dolog, mint ahogy talán némelyek első olvasásra gondolják, azt bizonyítja a nem rég létesült mérnök-kamara szervezete, amelybe nemcsak a szabadfoglalkozású mérnökök, hanem még az állami szolgálatban lévő erdőmérnökök, az erdőigazgatóság tisztviselő-mérnökei, az államépítészeti hivatal tisztviselő-mérnökei is bent vannak. Ha meg lehetett ezt csinálni a mérnököknél, miért ne lehetne bevezetni a gazdatisztekénél?

A kormány által legutóbb készített gazdatiszti törvénytervezet sajnos nem foglalja magába a Gazdatiszti Kamara létesítését. Ennek a hiánynak a pótlását valamennyi, a törvénytervezetet bíráló érdekképviselő kívánta. Ennek érdekében külön felterjesztéssel fordult a földművelésügyi minisztériumhoz, úgy az Országos, mint az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kiamara. Az *Országos Kamara* felterjesztésében többek között ezt írja: „Meggyőződésünk, hogy a gazdatiszti kérdés véglegesen csak ezzel az intézkedéssel volna megoldható és az előttünk fekvő tervezet megnyugtató végrehajtását is csak a Gazdatiszti Kamara közbeiktatásával tudjuk elképzelni.“

VII.

Mit tettek a gazdatisztek helyzetük megjavításáért?

Felmerül ezek után a kérdés, vajjon a gazdatisztek elkövetek-e mindent az irányban, hogy sérelmes helyzetük orvosoltassék?

Egy szomorú jubileumról.

A tavalyi évben ünnepelte a Magyar Gazdatisztek Országos Egyesülete félszázados évfordulóját. Ez a jubileum bizony nem volt valami verőfényes ünnepség. Ürömcseppeket hullatott belé a rideg emberi szívek elzárkózása. Ha egy egyesület működésének határkövéhez ér, boldog öntudattal mutat rá azokra a jz eredményekre, amelyeket célja szerint azoknak az egyéneknek a részére kiverekedett, akiknek nevében dolgozik. A magyar föld szenvedő hőseinek egyesülete nem sorakoztatható fel ilyen mindenki által látható eredményeket. Félszázados munkássága nyomán nem taposta le a töviseket, szúrják, vérzik azok ma is a rajta járók lábait.

*A Magyar Gazdatisztek Országos
Egyesülete.*

működéséről és a múlt küzdelmeiről felesleges megemlékezni, mivel *Fabricius* Endre kitűnő, hézagpótló könyvében teljes részletességgel és alaposan benne foglaltatik az elmúlt idők története. A Magyar Gazdatisztek Országos Egyesülete öt hosszú évtizeden át hatrcol szakadatlan a gazdatiszti reform-eszmékért. Az eredmények elmaradásáért nem illeli az egyesületet gáncs. Az egyesület megtette kötelességét. Szervezett, kilincsel, gyűlésezett. Szóval és írással élesztette az összetartozandóság érzetének szent tüzét. Munkássága azonban szizifuszi munka volt. Amikor nehéz küzdelmek árán már-már azt hitte, hogy elérte célját, akkor a kegyetlen sors mindig menthetetlenül lecsapott.

Nem a vezetők buzgalmának a hiánya, hanem a gazdatisztek eléggé nem ostorozható részvétlensége az oka az évtizedes küzdelmek meddőségének. A békében kb. 11.000 gazdatiszt volt Magyarországon. Az Országos Egyesületnek azonban csak 2000 tagja volt. Már akkor azzial ütötték el az egyesület felterjesztéseit, hogy ami 2000 ember sérelme, az nem sérelme 11.000-nek. Ma a taglétszám aránya kedvezőbb, de azért most sem kielégítő. Akkor, amikor az állásnélküliek ezreiről beszélünk, az Országos Egyesületnek mindössze 1300 tagja van. Egész természetes, hogy ilyen körülmények között az egyesület vezetősége nem fejthet ki olyan munkát, minthogyha a gazdatisztek összességét egyesítené, így nem lehet meg sem a kellő anyagi ereje, sem pedig a megfelelő háttere. A vezetők nem léphetnek oly bátran a nyilvánosság elé.

A jelenlegi vezetőség, élén *Székács* Elemérrel, *Fabricius* Endrével és *Ringelhann* Bélával a felterjesztések egész sorát intézi ma is a különböző minisztériumokhoz. A küldöttség-járásokban sincs hiány. *Székács* Elemér és *Fabricius* Endre nagy önzetlenséggel, nemes igyekezettel, összeköttetések felhasználásával viszik az ügyeket és különös érdemük, hogy az OIMiGE vezetőségét nem egyszer kedvező állásfoglalásra hangolták a gazdatiszti törekvések pártolását illetőleg. *Székács* Elemér mint az OMGE alelnöke, *Fabricius* Endre pedig mint az OMGE h. igazgatója ezen minőségben sem feledkeztek meg soha a gazdatisztekről.

Nem lehet elhallgatni azonban, hogy bizonyos kérdésekben erőteljesebben kellett volna az Országos Egyesületnek exponálnia

magát s nem kellett volna bizonyos körökkel szemben oly túlságos loyaltással viselkednie. Ez szerintem éppen a gazdatisztek nem megfelelő támogatása miatt történt.

A Magyar Gazdatisztek Országos Egyesületén kívül fennáll még a „Magyar Gazdatisztek és Gazdasági Szakértők Országos Egyesülete” is, ez azonban inkább csak névleg létezik, a valóságban nem tudunk róla semmit sem. Legfeljebb egy csendes gyűlést tart egy esztendőben.

A közelmúltban főképp az állásnélküliek kezdeményezésére megalakult az „Okleveles Gazdatisztek Országos Egyesülete.” Ez a jó részben fiatalembereket magába foglaló egyesület nagy hanggal kezdte működését, ami azonban hamarosan végleg lezárult. A vezetés úgy látszik tapasztalatlan emberek kezébe került, akik nem számoltak a lehetőségekkel. Kezdetben még csak fungáltak valahogy, amikor azonban maguk a vezetők is összekaptak és egymást kezdték kiszervekésztetni saját hivatalos lapjukban s egymásról olyan diszcreditáló nyílt felhívásokat intéztek a tagokhoz, amelyek joggal megingatták a bizalmat, a gazdatisztek megvonták támogatásukat. Legújabbán több lelkes budapesti okl. gazda, *Tóth Zoltánnal* az élén, újra kézbe vette a szervezkedést s március 20-án „Okleveles Mezőgazdák Egyesülete” néven megtartották az alakuló ülést.

E könyv megjelenésének napjaiban próbál szervezkedni a „Magyar Okleveles Gazdák Országos Egyesülete.”

Felmerült az az eszme is, hogy a gazdatiszteknek, amennyiben mostani egyesületük nem tudja kiverekedni jogos igényeik teljesedését, be kellene lépni a keresztényszocialista tisztviselők egyesületébe. Ezt az álláspontot a legnagyobb mértékben helytelenítenünk kell, mivel a gazdatiszti pálya annyira különálló, annyira különböző minden más foglalkozási ágától, hogy a gazdatiszti kaitagjai nem sorolhatók a „magántisztviselők” egyesületébe. A gazdatiszti osztály speciális helyzetének, különleges természetének megfelelőleg feltétlenül csak egy teljesen önálló egyesületbe tömöríthető.

Az újabb országos egyesületek megalakulása különben intő példa is. Egyrészt azért, mert mutatja, hogy az állásnélküliség problémáján segíteni kell, másrészt azért, mert azt bizonyítja, hogy az Országos Egyesület működésével sokan megelégedve nincsenek. *Nem szabad azonban ebből azt a téves következtetést levonni,*

hogy duzzogva külön kontra-egyesület csináljunk, hanem e helyett be kell vonulnunk az Országos Egyesületbe és részt kell vennünk annak munkájában. Új egyesületek alakítása az erők szétforgácsolására vezet, ami a lehető legveszedelmesebb. Akaratunkat a régi egyesület kötelekeiben kell érvényesítenünk. Viszont az Országos Egyesületnek is kötelessége, hogy megnyugtassa az elégedetlenkedőket és eloszlassa a kételeyeket.

A vidéki gazdatiszti körök

gyors megalakulása és kimúlása is szomorú bizonyága a gazdatisztek hallatlan közönyösségének. 10 vidéki gazdatiszti kör alakult az elmúlt évtizedekben, s a tizből életképes alakulatképpen csak a Fejér-, Tolna- és Veszprém vármegyei, valamint a Hatvan-vidéki Gazdatiszti Kör maradt fenn. Pedig ezeknek a vidéki gazdatiszti köröknek igen fontos hivatásuk lett volna, a gazdatisztek azonban nem adták meg létfeltételüket.

A Fejér-, Tolna- és Veszprém- vármegyei gazdatiszti kör

szerepe nemcsak azoknak a vármegyéknek az érdekében bír rendkívül jelentőséggel, amelyeknek területlén működik, hanem országos viszonylatban is nagyjelentőségű. Ez az egyesület mindig élesztőképpen hatott az Országos Egyesület működésére, úgy, hogy az ténykedéseinek tekintélyes részét e vidéki Kör ösztökélésének köszönheti.

Ennek a Körnek a munkássága sokoldalúságával, nagyvonalúságával, eredetiségével és intenzitásával nemcsak a vidéki gazdatiszti egyesületek, hanem a szabadtársuláson alapuló általános gazdasági irányú tömörülések között is *egyedülállónak* mondható. Ez a Kör atyailag terjesztette ki szárnyait hűséges tagjai fölé. Nemcsak gyűlésekre hívta be azokat, hanem gondoskodott róluk még nem szorosan vett gazdasági jellegű erkölcsi és anyagi védelmük ellátásával is. Ez a Kör felismerte a magyar gazdatiszti karban rejlő elfojtott életenergiát, felszínre hozta az eldugott és homályban maradt értékeket.

Spiritus rectora a megalapítástól kezdve, az ősz vezér: Baly Kálmán volt. Az Ő melegézésű szíve aranyozta be ennek a Körnek a kereteit. Nem sablonos egyesületet csinált a Körből. Családi otthont adott benne a gazdatiszteknek. Mindenre kiterjeszkedő

szelleme oly széles mezőn folytatta le a Kör munkásságát, hogy azt megirigyelhettek tízszerre nagyobb anyagi erővel rendelkező egyesületek is. És ma is, patriarcha korban, csodálatos lelki frissességgel vezeti az egyesület ügyeit, valami olyan fűrgeséget adva a munka menetének, ami az ilyen egyesületeknél egészen kivételes jelenség. Évtizedes eredménydús közpályája alatt mindig megtalálta az utat, amelyet követni kell. Szinte ösztönös érzékkel idomult a korhoz és biztos meglátással tudta, amit az ügy érdekében cselekedni kell.

Méltó segítőtársa Bayer János, gróf *Hunyady* Ferenc uradalmainak tisztartója, hasonlóképpen helyes érzékkel ismerve fel a változó viszonyok diktálta tennivalókat, teljes erejével vetette rá magát a gazdatisztek országos megszervezésének. *Szervezkedni, szervezkedni és szervezkedni*, ez Bayer János programra ja. Ezt hirdeti kemény szavakkal, férfias hitvallással. És, felgyűjtja az ország minden részén a tüzeket. Kifürkészi a megfelelő férfiakat. Elveti a magot, azután tovább megy. Felfedezett embereivel ápolgatja a kiserkenő életet. Ő pedig folytatja másutt a magvetést. Fanatikus erővel küzd pályatársai boldogulásáért. Nem tud beletnyugodni abba, hogy az évtizedes sérelmek továbbra is állandósuljanak.

A Fejér-, Tolna- és Veszprémmegyei Gazdatiszti Kör munkássága nem merül ki a sérelmek felhánytorgatásában, de igyekszik a tanítás, exkúzió és társadalmi összejöveteleken át is tömör egységbe hozni a gazdatisztek s megteremteni egy olyan kan szellemet, amelynek hiánya az egyedüli oka a gazdatiszti törekvések eddigi sikertelenségének. Alig múlik el hónap, hogy erről a Körről ne halljunk, ne olvasunk valamit, tanúbizonyságául ainnak, hogy minden a vezetők agilitásán múlik.

A Kör 1903-ban alakult meg, mint Fejérmegyei Gazdatiszti Kör, 1910-ben egyesült a Tolnamegyei Gazdatiszti Körrrel és 1931 év tavaszán csatlakoztak hozzájuk a veszprémmegyeiek is. Első elnöke a nagytekintélyű *Lintner* Sándor volt, alelnöke kezdettől fogva *Baly* Kálmán. Amint a jelenlegi agilis titkár, *Polcer* Kálmán közléséből kitűnik, A Kör több mint félszáz szakelőadást tartott a legkitűnőbb országos szakemberek által, több mint száz tanulmányutat rendezett intenzív uradalmainkba, nemcsak a dunántúliakba, de még az alföldiekbe is. Megismertette tagjait a gazdasági jellegű gyárüzemekkel, mezőgazdasági tudományos intézmé-

nyekkel. Csekély anyagi erővel, minimális tagdíjából valóságos továbbképző iskolát létesítettek. Az exkúrsiók rendezésében az OMGE-t is megelőzte a Kör, ez csak jóval később kezdte a fejérmegyei gazdatisztek mintájára tanulmányi szemléit. Az özvegyek és árvák segélyezésére is jelentős összegeket fordít minden esztendőben a Kör. 1927-ben nagyarányú *gazdatiszti kongresszust* rendezett Székesfehérvárott, melyen legkiválóbb tagjai ismertették nagy felkészültséggel készített határozati javaslatokat, amelyeket nyomtatásban is kiadtak. A legutóbbi időben a vidéki körök alakítása és ezeken keresztül az ország gazdatisztiinek megszervezése körül fejt ki rendkívül jelentőségű munkát a Kör.

A *Hatvan-vidéki Gazdatiszti Kör* már 1910 évben megalakult, azonban működése csendesen elszunnyadt. Újra életre kelt a Kör 1927-ben, amikor az alakuló közgyűlés a Fejér- és Tolnamegyei Gazdatiszti Kör alapszabályaival egyező alapszabályokat elfogadta s egyhangú lelkesedéssel *Legány* Ödön ny. gazd. akad. tanárt, a Hatvani Növénynevelő R.-T. vezérigazgatóját elnökévé választotta meg. Az önképzés érdekében meghívott előadók, egyetemi és akadémia tanárok, valamint gyakorlati szakemberek bevonásával gyakran tárgyalnak időszerű gazdasági kérdéseket s a Kör tagjai azt megvitáitják.

A legújabb gazdatiszti mozgalmak.

A Fejér-, Tolna- és Veszprémmegyei Gazdatiszti Kör kitűnő vezéreinek *Boly* Kálmánnak és *Bayer* Jánosnak agitációjára friss lendülettel új gazdatiszti mozgalmak indultak meg. Az új mozgalmak első állomás helye a *kaposvári gazdatiszti kongresszus* volt 1931. évi május hó 25-én. Hetekig tartó lázas munkát végzett az előkészítő bizottság a kongresszus sikere érdekében, amely meg is hozta a kívánt eredményt. A kongresszus híre széles hullámokat vert, csaknem 200 gazdatiszt részvételével impozáns keretek mellett folyt le *Baly* Kálmán díszelnöksége és *Bayer* János elnöklete alatt. A kongresszuson *Baly* Kálmán díszelnök mondott nagyhatású megnyitót, *Kiss* Elemér kamarai igazgató a földbirtokosok és gazdatisztek összetartásáról beszélt hatalmas tetszés mellett. *Pfeiffer* János társelnök a kongresszus célját ismertette,

Bayer János tiszttartó pedig az 50 éves küzdelem meddőségének okáról és a gazdatiszti kar megszervezésének módjáról tartott nagy koncepciójú előadást. *Faber* György a gazdatiszti helyzet mai állását és a legsürgősebb feladatokat ismertette, *Koncz Rezső* ny. jószágfelügyelő a gazdatisztek tömörülésének fontosságáról tartott nivós előadást. A kongresszuson megalakult az *Alsódunántúli Gazdatiszti Kör*, amely azóta a gazdatiszti érdekekért széleskörű munkásságot fejt már ki. Baranya- Somogy- és Zalavármegye gazdatisztjei a kongresszus lelkesítő hatása alatt szép számmal sereglettek a kibontott zászló alá és a vezetők hívó szavára minden alkalommal oly impozáns számban jelennek meg a gyűléseken és összejöveteleken, hogy az a legszebb reményekre jogosít fel a jövőben.

Ugyancsak *Bayer* János magvetésének gyümölcse a *Kelet-magyarországi Gazdatiszti Kör* is, amely 13 vármegye gazdatisztjeit egyesíti *Kiss* Dénes tiszttartó elnök és *Mike* János titkár buzgó vezetése alatt. A Kör 1931-ben alakult meg Nyíregyházán és 1932 január hó 31-én tartotta első közgyűlését Debrecenben, amelynek eseménye volt dr. *Ruffy Varga* Kálmán gazd. akad. igazgató nagy horderejű állásfoglalása a gazdatiszti érdekek mellett.

1932 április 10-én tartott közgyűlésén a Hatvan-vidéki Gazdatiszti Kör kiváló elnökének *Legény* Ödönnek indítványára elhatározta, hogy kiterjeszti működését a szomszédos vármegyékre is és a „*Tiszajobbparti Gazdatiszti Kör*” nevet veszi fel.

Május hó folyamán megtörténik a *felsődunántúli gazdatisztek* beszerzése is és ezzel hazánk minden vidékének meg lesz a maga gazdatiszti köre.

*Az Alsódunántúli Mezőgazdasági
Kamara a gazdatisztekért.*

Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara megalakulása óta szívéen viselte a gazdatisztek ügyét, behatóan foglalkozott problémáikkal s igyekezett a gazdatiszteket bevonni munkásságába. *Preiffer* János ny. főintéző, az Alsódunántúli Gazdatiszti Kör elnöke a kamara létesítése óta előkelő szerepet játszik a kamarai életben, a növénytermelési szakosztálynak pedig a Gazdatiszti Kör

egyik legkiválóbb tagja, *Manninger* Adolf jószágigazgató az elnöke. Az összes kamarák közül egyedül az Alsódunántúli alakított a múltban *gazdatiszti szakosztályt*. Ez a szakosztály szép működést is fejtett ki néhai *Bárány* Ferenc jószágfelügyelő vezetése alatt, munkássága azonban a gazdatisztek részvétlensége miatt megszakadt. *Horváth* Jenő ny. igazgató aki maga is mint gyakorlati gazdatiszt kezdte pályáját s igazgatóválasztmányi tagja ma is az Országos Egyesületnek nagy jóindulattal viseltetett a gazdatisztek iránt és a gazdatiszti szakosztály létesítésén kívül Kaposvárott 1924-ben gazdatiszti gyűlést is rendezett és az Országos Egyesületnek sok tagot szerzett. Értékes munkásságot fejt ki *Molnár* Pál titkár is, aki a szakosztály előadója volt, jelenleg pedig az Alsódunántúli Gazdatiszti Kör egyik legmunkásabb tagja. A gazdatiszti szakosztály egész csomó felterjesztést intézett a minisztériumokhoz s amikor 1927-ben a gazdatiszti törvényrevízióról szóló törvénytervezet elkészült, külön határozati javaslatot dolgozott ki a törvénytervezetre vonatkozólag. Ezt az alapos munkát a kamara ki is nyomatta s hogy a határozati javaslat mennyire a gazdatisztek érdekeit tekintette, annak jellemzésül csak azt hozom fel, hogy még a törvénytervezetnek a nyugdíj biztosítására vonatkozó részlet is kevesellette s annál célravezetőbb és radikálisabb megoldást ajánlott.

Az újabbi időben *Kiss* Elemér igazgató karolta fel a gazdatisztek elesett ügyét és a kaposvári gazdatiszti kongresszus megrendezésének lehetővé tételével nagy szolgálatot tett a gazdatiszteknek. *Kiss* Elemér igazgató igen helyesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem működteti a gazdatiszti szakosztályt, hanem e helyett a szabad társuláson alapuló Alsódunántúli Gazdatiszti Kör munkásságát részesíti a kamara támogatásában. Összeállította a kamara Baranya-, Somogy-, Tolna- és Zalavármegye okleveles gazdáinak névjegyzékét is s több felterjesztést intézett legutóbb a földteherrendezéssel kapcsolatban a gazdatiszti nyugdíj biztosítása ügyében. Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara komoly támogatását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy *Fabricius* Endre vagy tízszer emlékezik meg a kamara közreműködéséről könyvében.

Kimutatás

az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara kerületében élő okleveles gazdákról. *)

Megye	Föld- birtokos	Bérlő	Gazdatiszt	Egyéb	Állás nélküli	Összesen
Baranya	18	15	64	22	6	125
Somogy	54	30	198	38	11	331
Tolna	28	20	76	22	13	159
Zala	54	11	71	40	18	194
összesen:	154	76	409	122	48	809

*) A kimutatásban feltűnően kevés az állás nélküli okleveles gazda, ennek oka részint az, hogy azok lakhelyüket sűrűn változtatják s így az adatgyűjtésbe nem voltak bevonhatók, részint pedig az, hogy az állás nélküliek nagyjából a fővárosban laknak.

VIII.

Mi akadályozta meg a gazdatiszti törekvések érvényre jutását?

Ismerve a gazdatiszti válság szomorú fázisait, keresni kell az okokat, amelyek magyarázatot adnak arra nézve, hogy érdemes-e intézkedés miatt nem történt mind a mai napig a gazdatisztek érdekében?

A földbirtokosok? Nem!

Sokan a földbirtokosokat okolják a gazdatisztek küzdelmének meddőségéért. Különösen a nyugdíjbiztosítás megoldatlanságának okát szeretik a nagybirtokosok szociális érzékének és jóindulatának hiányában keresni. Megengedem, hogy a múltban tényleg ez akadályozta meg a nyugdíjbiztosítás megvalósítását, korunkban azonban nem merném már e mulasztás bűnbakjául a nagybirtokos osztályt megtenni. Ma már más idők járnak, sok mindent belátnak nagybirtokosaink, amiről azelőtt hallaná sem akartak. Amitől a nagybirtokosok, mint egyéni megoldástól jórészen elzár-

kóznak, attól mint általános és kötelező dologtól, nem hiszem, hogy meghátrálnának. A nálunk dívó örökös tisztí-változás miatt el kell ismernünk, hogy nehéz ezt a kérdést egy-egy birtokosnak önállóan, függetlenül a többitől megoldani. így aránytalanul nagy megterhelést jelent a nyugdíj szolgáltatás. Ha azonban a terheket az összesség viseli, akkor ez a kérdés igazán szépszerűleg megoldható.

Elképzelhető-e, hogy az a földbirtokos, akit tőle egészen távolálló célok érdekében is agyon adóztattak, sajnált volna egy kis áldozatot arra, hogy közvetlen munkatársait megsegítse? Elhihetető-e, hogy azok, akik szó nélkül adták ki utolsó fillérüket azért, hogy azokból a teknősbékák szívverését tanulmányozó intézetet létesítsenek, megtagadták volna az adományt arra, hogy gazdasztizteik öreg napjaikban éhen ne vesszenek?

Ma, amikor az örvény szélére jutottak birtokosaink, természetes, hogy újabb megterhelésükre gondolni sem lehet. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a gazdasztizti kérdést ad akta kell tenünk, mert az megoldható a földbirtok megterhelése nélkül is. *Fabricius* Endre a Gazdasztiztek Lapja hasábjain gyönyörűen kimutatta, hogy *a gazdasztizti kívánságok honorálása a földbirtoknak voltaképpen egy fülérébe sem kerülne.* A gazdasztizti kamara, amint kifejtettük, csak a gazdasztizteket terhelné. A joghelyzet és kvalifikációi rendezése sem kíván áldozatot s emellett a földbirtoknak is csak a javát szolgálja. Egyedül a nyugdíjkérdés rendezése jelenthet megterhelést, ezt azonban amint *Fabricius* Endre kifejtette a tulajdonos könnyen átháríthatja a gazdasztiztekre.

Hogy a földbirtokosok mennyire nincsenek ellene a gazdasztizti kérdés rendezésének, azt mutatja az a körülmény, hogy a kormányzat által elkészített törvényrevízió tervezetet az OMGE a maga teljes egészében elfogadta. *Somssich* László gróf, az OMGE elnöke kijelentette, hogy „szükséges a gazdasztizti törvény revíziója is, amely a méltányosság elvén alapuló rendezést biztosít úgy az alkalmazás, fizetés, mint a nyugdíjbiztosítás terén. A gazdasztizti kar olyan fontos pozíciót tölt be a termelés terén, olyan nagy és értékes vagyontárgyak vannak kezelésére bízva, hogy az ő jogos és méltányos igényeinek megfelelő rendezése elsőrendű fontosságú.“

A jövő minden reménye épp egy nagybirtokosnak: gróf *Hunyady Ferenc* országgyűlési képviselőnek, a Keresztény Agrár-

párt tettekre kész vezérének személyében összpontosul, akinek egyre növekvő politikai befolyásától és szerfölött kívánatos előretöréséből várja a magyar gazdatiszti kar igazságos ügyének diadalra-juttatását.

Az a tény, hogy az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara gazdatiszti szakosztályának a törvényrevízió tervre vonatkozó határozati javaslatát, amely pedig sokkal radikálisabb az eredeti tervetnél, egy földbirtokos, *Petracsek* Béla készítette el, szintén azt mutatja, hogy a nagybirtokos-osztály nem utasítja el oly merően ennek az égető problémának a rendezését, mint ahogyan azt sokan hiszik. Ez természetes is, hiszen a gazdatisztek meglegedettsége rájuk nézve sem lehet közömbös.

A sajtó részvétlensége.

Hogy a gazdatisztek keserves panaszai mind ezideig meghallgatásna nem találtak, annak egyik oka, hogy a sajtó ügyüket nem támogatja. Elszomorító az a közöny, amellyel ennek a szerencsétlen társadalmi osztálynak helyzetét kísérik. Tekintsünk csak bele politikai napilapjainkba! Találunk bennük minden csipp-csöpp dolgról hasábos tudósításokat, a gazdatisztek kétségbeejtő vergődésével azonban nem foglalkoznak. Jelentéktelen sérelmekről sokszor jeremiádoznak sírnak, az ország legproduktívabb társadalmi osztályának égbekiáltó szenvedéseit azonban nincs lelkük papírra vetni.

A legnagyobb baj az, hogy politikai napilapjaink publicisztikai szempontból nem foglalkoznak a gazdatiszti kérdéssel. Vezércikket alig-alig találunk a gazdatiszti ügyről, nem azért, mint hogyha a téma nem volna odavaló, hanem azért, mert sajtóorgánumaink ezt érthetetlen okokból elmellőzik. E tekintetben egyedül a *Magyarság* kivétel, amely közbe-közbe napvilágra hoz egy-egy szomorú fejezetet a gazdatiszt életküzdelméből. Még szerencse, hogy a mezőgazdasági rovatvezetők meleg színpatiával kezelik a kérdést és a mezőgazdasági rovatban helyt adnak a gazdatiszti kívánalmakat tárgyalói cikkeknek. *Serényi* Gusztáv maga is többször felemelte szavát és adott életképes gondolatokat, *Natter-Nád* Miksa, *Csetényi* József szintén pártfogói a gazdatiszti kérdésnek. Az az egy pár cikk azonban, amely a napilapok eme szakrovatában megjelenik, nem kelti fel még a társadalom érdeklődését. A vidéki lapok közül meg kell emlékezmem a *Somogyi Újság*-ról.

amelynek szerkesztője, ifj. Egly Ernő állandóan felszínen tartja a problémát.

A sajtóinak ezt a kérdést állandóan napirenden kellene tartania, a méltánytalanságokat, sérelmeket naponként felhánytorgatni, pellengére állítani. Mert a sajtó: nagy hatalom. Véleményét még akkor is rá tudja kényszeríteni a nagyközönségre, ha hamis utakon jár, hát még, ha igaz és méltányos dologért harcol. Meggyőződésem, ha a magyar sajtó úgy foglalkozna ezzel a problémával, mint ahogy fontosságához mértén megérdemelné, akkor az általa vezetett közvélemény hatása alatt az intéző körök nem tudnának elzárkózni a megoldás elől.

Hasonlóképpen vagyunk egyéb sajtóorgánumainkkal is. A „Köztelek,” amelyet pedig jórészt a gazdasisztek előfizetése tart fenn, csak helyel-közzel foglalkozik a kérdéssel. Gazdasági szaklapjaink nem szívesen adnak helyet a gazdasiszti kérdést tárgyaló tanulmányoknak, valami érthetetlen félénkséggel viseltetnek ez iránt a probléma iránt. Inkább foglalkoznak bármiféle más dologgal legyen az a gazdasági étellel akár a legtávolabbi vonatkozásban. Ha a bőséges számban kiadott zsebnaptárakat, évkönyveket átlapozzuk, azokban sem találunk ezzel a mezőgazdaság szempontjából is roppant fontos kérdéssel foglalkozó tanulmányokat. Egyedül Radnóti István biztosított helyet az általa szerkesztett „Magyar Gazda” című 1930-as évkönyvben a gazdasisztek kevesek által istápoltt ügyének s felkérte szerénységemet, hogy „Az állás nélküli gazdasisztek problémája” címmel tanulmányt írjak könyvébe.

Igazságtalan volna azonban tisztára a sajtóra hárítani e tekintetben a felelősséget. Hogy a gazdasiszti kérdéseket nem pertraktálják, annak oka az is, hogy előkelő publicistáink süket fülekkel haladnak el a magyar gazdasisztek halasztást nem tűrő problémái mellett. *Gazdasági szakembereink és közéleti férfiak szintén figyelmen kívül hagyják ezt a kérdést.* Alig-alig veszik tollúkra a gazdasisztek válságos helyzetét. Tiszteletreméltó kivételképpen kell megemlékeznem Buday Barnáról, a magyar gazdasársadalom arany-tollú írójáról, aki több ízben felemelte sokat jelentő szavát a gazdasisztek érdekében. Tudományos szempontból meg éppen nem foglalkoznak a gazdasisztekkel. Egyedül dr. Vutskits György, a magyaróvári gazdasági akadémia tanára aki csaknem egy évtizedig gyakorlati gazdasisztt volt végez

rendkívül beható kutató munkát a gazdatisztek helyzetére vonatkozólag. Jogi és tudományos szempontból egyedül ő foglalkozik Magyarországon a gazdatiszti problémák komplexumával. *Bala Kálmán* nagyjelentőségű cikkei s id. *Egly Ernő* irodalmi működése, aki „öreg gazda“ névvel valóságos sajtóhadjáratot indított a gazdatisztek érdekében, példaadó jelenségek. *Pfeiffer János* is azok közé a kevés számú gazdatisztek közé tartozik, akik bátor szóval szolgálják saját ügyüket.

Nagy hiba a sajtó általános rész véltenségén kívül az a körülmény, hogy *nincs igazi gazdatiszti sajtótermék*. A Magyar Gazdatisztek Országos Egyesületének hivatalos lapja: a „Gazdatisztek Lapja“, sajnos oly ritkán jelenik meg, hogy rendszeresen nem vitathatja meg az aktuális problémákat. Nagy szükség volna egy olyan folyóiratra, amely hómapról-hónapra, megfelelő terjedelemben, állandóan felszínen tartaná a gazdatisztek akut bajait, minden oldalról megvilágítaná a helyzetet, kapcsolatot teremtene a gazdatisztek között, megszólaltatná a gyakorlati élet munkásait, pellengére állítaná a kiállító eseteket, tanáccsal szolgálna a gazdatiszteknek ügyes-bajos dolgaikban. Még a pincéreknek és a borbélyoknak is van ilyen sajtóorgániumuk, csak a gazdatiszteknek nincsen.

A társadalom közönye.

Igen nagy hiba, hogy maga a társadalom is teljes közönnyel nézi a gazdatisztek sínylődését. A tisztviselők nem tekintik a gazdatisztet tisztviselő társuknak. A gazdatisztek általában valami különálló kasztnak, valami gögös, felfuvalkodott népségnek tartja a társadalom, amely mint társadalmi osztály, nem tartozik a tisztviselő-osztályok kereteibe. E mögött az elgondolás mögött lappang tulajdonképpen a magyar gazdatisztek tragédiája. A gazdatisztek valóban nem sorolhatók be a többi tisztviselő-osztályok gárdájába. Különleges munkakörük, életmódjuk és életviszonyuk mereven elválasztják őket a tulajdonképpeni hivatalnok osztálytól. Az idők változása pedig azt parancsolja, hogy mindjobban közeledjünk ahhoz a gondolathoz, hogy a gazdatiszt is éppen olyan fizetett tisztviselője a földnek, mint ahogyan fizetett tisztviselői mások az államnak, vagy a magánosoknak.

Tisztviselő egyesületeink egyáltalában tudomást sem vesznek róluk. Társadalmi egyesületeink hasonlóképpen nem iktatják programjukba a gazdatiszti reformtörekvések megtárgyalását.

A „Magyar Holnap“ társaság előadás sorozatot rendezett a magyar középosztály válságáról. Ezen az előadás-sorozaton megtárgyalták minden társadalmi osztály életkörülményeit, kimutatták a banktisztviselőktől kezdve az ügyvédekig minden osztály válságos helyzetét, egyedül csak a gazdatisztekéről nem tettek egy szó említést sem. A „harmincévesek“ budapesti nagygyűlésén szintén szólottak minden foglalkozási csoport fiataljainak válságos elhelyezkedési lehetőségeiről, csupán csak az állásnélküli gazdatisztek ezrei nem jutottak eszükbe. Az *Országos Széchenyi Szövetség*, amely pedig nagy felkészültséggel foglalkozik agrárszociális problémákkal, a gazdatiszti kérdést szintén nem méltatja figyelemre. Egyedül a *Wesselényi Reform Club* iktatta programjába a gazdatiszti reformok pártolását, aminek kapcsán szerencsém volt a Pátria írók és Hírlapírók Körében Budapesten előadást tartanom a „Magyar gazdatisztek problémái“ címmel. Az előadást követő élénk és magasnívójú vita meggyőzhetett volna mindenkit arról, mennyire szükséges volna ezekkel a problémákkal tüzetesen foglalkozni. Újabban a Magyar Mezőgazdasági Társaság vette programjába az állásnélküli gazdatisztek helyzetének megtárgyalását. Mi ez azonban azzal a sok egyesülettel szemben, amely hazánkban fennáll?

A városi intelligencia magatartását az szabja meg a gazdatisztekkel szemben, hogy a gazdatiszt milyen uradalomnál szolgál. Ha egy kis gyenge bérleten teng-leng, akkor nem veszik be a társaságba. Ha ellenben előkelő, mágnás-birtok alkalmazottja, akkor már menten előítélettel vannak irányában.

Hogy a városi tisztviselők nem rokonszenveznek a gazdatisztekkel, ebben hibásak maguk a gazdatisztek is. Különösen a múltban sokan igen nagy uraknak tartották magukat. Azelőtt határozottan lenézték a városiakat. Ha az ember azonban egy kicsit lélektani szempontból vizsgálja ezt a jelenséget, úgy mindjárt megbocsátóbb lesz a gazdatisztekkel szemben. A gazdatiszt egy csomó ember, állat felett rendelkezik. A maga portáján a legnagyobb úr, nem parancsol neki senki sem. Ez azután annyira beidegződik egyéniségébe, hogy amikor bemegy a városba, ott is ő akar a legnagyobb úr lenni. Lefitymálja azokat a szürke hivatalnokokat, akik csak engedelmeskednek, de senkinek sem parancsolnak. Az olyan embert, aki csak önmagát fegyelmezi, akinek nincsenek alárendeltjei, nem sokra tekinti. Egész egyénisége két-

ségtelenül egy kis önteltséget sugároz, amit észre is vesznek az emberek. A pincér mindig nagyobbat hajol a pohár sörre betérő intézőnek, mint az adóhivatal vezetőjének.

A városiak merő külsőségekből ítélik meg a gazdatisztet. Ha a kis segédtsízt egyenesen üli meg lovát, ezt már büszkeségnek tulajdonítják. De még ha a paripa fennhordja nyakát, magasra szökkenti lábát, ezt is a rajtaülő hiúságnak tartják. Irigylük az intézőt, ha belovagol a városba a borbélyhoz s fölényes gesztusnak minősítik, amikor a kantárszárat átadja a pusztáról berendelt lovasznak. Előre gőgösnek ítélik meg az intézőnét, ha férje lovaival behajtat az üzletbe s véletlenül nem veszi észre üdvözlésüket. Azt azonban, hogy ezekért a kis intermezzókért mennyit kell a gazdatisztnek dolgozni, azt már nem látják meg.

A gazdatisztek lethargiája.

A gazdatiszti egyesületek működésének történetéből is láthatjuk, hogy a gazdatisztek saját sorsukkal szemben véghetetlen közönnnyel viseltetnek. Nem mond ennek ellent a Fejér-, Tolna- és Veszprémvármegyei Gazdatiszti Kör példás munkássága sem, mert hiszen ez a kör is panaszkodik arról, hogy a gazdatisztek nem látogatják kellő számban gyűléseiket. Ezek a gyűlések Pesten mutatnak különösen szomorú képet. Szinte tradícióvá vált már a tenyészállat-vásárokkal kapcsolatos gazdatiszti gyűlésezés, amikor is a legnagyobb a lehetőség arra nézve, hogy a gazdatisztek illő számban összejönnnek. Ezekon a gyűléseken azután évről-évre megismétlik az előző gyűlések kívánságait, újból és újból felsorakoztatják e jobb sorsra érdemes osztály sérelmeit. 40 50-en lézengenek a gyűléseken, amelyeken vérbeli gazdatiszti szónok alig-alig akad. Inkább a különböző testületek, érdekképviseletek kiküldöttei, meg a volt gazdatisztek beszélnek, akik búcsút mondtak már a tövises pályának, de él még a lelkükben a szenvedések emléke s nemes ambícióval igyekeznek társaik helyzetének megrefomálása mellett szót emelni. A gyűlések publikuma pedig jobbára az idősebb korosztályhoz tartozó gazdatisztekéből áll, a fiatalabb generációt, amelynek pedig legnagyobb életszüksége volna elősegíteni a jövő kedvező alakulását, nem igen látjuk képviselve. Sok gazdatiszt, amíg állásban van, nem látogatja a gyűléseket, csak akkor vesz részt azokon, amikor állását elvesztette.

Bizony a gazdatisztekben sok hiba van. Számos kiváló férfiú abbahagyta már érettük a küzdelmet, mert elkedvetlenedett szinte bosszantó nemtörődömségükön. Sokan exkluzív életmódjukat hozzák fel mentségül. Ezt azonban csak részben fogadhatjuk el. Bizonyos igaz, hogy a gazdatiszt óriási leköötöttsége mellett nem ér reá saját dolgával törődni. Az évtizedekig tartó hiábavaló küzdelem is fásulttá tesz sok gazdatisztet. Mások a munkaadókra akarják háritani az ódiomot, mondván, hogy azok akadályozzák meg őket a szervezkedésben. Elismerem, hogy ez valóban fennáll, de koránt sem olyan mértékben, mint sokan hiszik. Sok ízben tapasztaltam már, hogy a gazdatisztek ezt a kényelmes álláspontot szinte bebeszéli önmaguknak. *A munkaadónak sokszor esze-ágában sincs kifogást emelni azért, ha a gazdatiszt elmegy egy gyűlésre, de a gazdatiszt közönyét szívesen leplezi ezzel.* Vannak, akik merő féltékenységből nem merészkednek el a gazdatiszti gyűlésre. Pedig bántódásuk sem esnék, ők maguk rontják el a munkaadókat. A kaposvári gazdatiszti kongresszus megszervezésének munkája alatt bőséges tapasztalatot szereztem erre vonatkozólag. Az 1931 évi kaposvári gazdatiszti kongresszuson való távollétét több gazdatiszt azzal mentette ki, hogy nem jó szemmel nézné azt a kenyéradó és állását veszthetné. Rá egy fél évre a közgyűlésre való meghívást már nem ezzel az indokkal utasították vissza, azt írván, hogy „ma már liberálisabban kezelik a kérdést.“ Elhíhető-e, hogy fél év alatt a kenyéradó mentalitása változott meg? Nemi Nem is a kenyéradókban van itt a hiba! Egyes-egyedül a meghunyászkodó, nemtörődő gazdatisztekben, De ha még kifogást is emelnének az ellen, hogy a gazdatiszt gyűlésekre járogáson, attól már nem görbülne meg egyetlen gazdatiszt hajaszála sem, ha az érdekeiért küzködő egyesületbe a tagdíjat befizetné. De ezt sem teszik.

Néhány évvel ezelőtt egy dunántúli városban előadást tartottam a gazdatisztek problémáiról. Feltűnt nekem, hogy a város színe-java ott volt, csak épp a helybeli uradalom tisztikara hiányzott. Amikor érdeklődtem ennek a tüntető távolmaradásnak az oka felől, azt a hihetetlenül hangzó választ kaptam, hogy a tulajdonos haragját vonták volna magukra, ha ilyes tárgyú előadást végig hallgattak volna. Ismerve a körülményeket, csak fájlalni tudtam e hiperloyalitást, mert amint gondolható is a tulajdonos

ugyancsak ügyet sem hederített volna tisztjeinek egy szakelőadásra való részvételére. A gazdatiszt urak képződése volt az egész. *Széchenyi* István gróf azt mondta: „*A magyarnak mindenkori s most is legnagyobb ellensége a magyar.*“ Ez áll a gazdatisztekre is *A gazdatisztnak is legnagyobb ellensége maga a gazdatiszt.* Akit a sors jó állásba segített, az már nem látja meg pályatársai szenvedéseit. Nagy baj a gazdatisztekben kifejlődő bekezdelttség is. Sokan szeretik többnek mutatni magukat a másikkal. Némelyik hercegi intéző többre tartja magát, minit maga a herceg s lenézi a szomszéd kis zsidó bérlő intézőjét. Nem látja benne kollégáját. Nem tekinti vele egyenrangúnak. A kartársias érzés egyáltalán nincs kifejlődve a gazdatisztben. Még egy uradalmon belül sem igen van összetartás. Ha a vezető tiszt kemény kézzel összetartja a társaságot, akkor még csak megzabolázódnak az egyenetlenkedők. De ha erre a vezetőtiszt súlyt nem helyez és nem törődik tisztjei társaséletével, akkor az teljesen összegubancolódik. Ebben szerepet játszanak néha maguk a jószágigazgatók is, mert vannak, akik direkt azt szeretik, ha a tisztok nincsenek jóban egymással és arra igyekeznek, hogy mesterséges válaszfalakat emeljenek közöttük.

A képviselők nemtörődömsége.

A legnagyobb okát a gazdaliszti törekvések folytonos hajótörésének abban látom, hogy a gazdatiszteknek *nincs politikai súlyuk.* Az országgyűlési képviselők ügyüket kellőképp nem támogatják. Hallgassuk csak végig a költségvetési beszédeket. Végig szántanak azok minden oda való és oda nem való kérdésen, csupán csak a gazdatisztekért ezer méltánytalansággal nem hozakodnak elő. Az 1931 évi költségvetési javaslat tárgyalásánál nem győztek eléggé panaszkodni az ügyvédek nyomoráról és a vízügyi mérnökök helyzetéről. Sokszor egészen apró ügyeknek órákat szentelnek a parlamentben. Hazánkban, ha valamely kérdésben nincsen politikum, az nem igen megy előre. Lett-légyen bármily fontos közgazdasági jelentősége valamely probléma megelégedést-keltő megoldásának, ha politikai hajtóerőt nem visznek bele, a probléma megoldatlan marad. Hány és hány dolog viszont kedvező elintézészt nyert csak azért, mert ügyesen politikai mezbe öltöztették, noha a nemzet érdekei szempontjából az illető dolog véghezvitele semmi előnyt sem jelentett.

Az 1920 óta megválasztott parlamenti ciklusok tagjait hidegen hagyta a gazdatisztek ügye. Csupán csak néhány tiszteletreméltó kivétellel dicsekedhetünk. A demokratikus gondolkodású *Gaal* Gaszton, aki egyébként maga is gazdatiszti családból származik, meleg szívvvel támogatja a gazdatisztek küzdelmét. A szociális érzékéről ismert *Hunyady* Ferenc gróf vállalta még a gazdatiszti küldöttség vezetését is a földművelésügyi miniszter elé. *Schandl* Károly többször erőteljesen követelte a gazdatisztek sérelmes helyzetének törvényhozási rendezését. Mindezek azonban csak sporadikus jelenségek.

Hogy a magát „agrár-pártnak” tartó egységspárt képviselői is mennyivel inkább szem előtt tartják az iparos érdekeket, azt mutatja azon élénk tevékenység, amelyet például a kézműves kamara létesítése érdekében kifejtettek. Amikor a kisiparosok részéről felmerült az önálló kézműves kamara alakítására vonatkozó kívánság, mintegy 60-an „kézműipari blokk”-ba tömörültek s küldöttségileg hívták fel a miniszterelnököt és a kereskedelemügyi minisztert az „Országos Kézműves Kamara” felállítására. *Miért nem tömörülnek a képviselő urak a gazdatisztek mellett is?* Nálunk minden társadalmi réteg védelme fontosabb, csak a gazdatisztek szüregségtelen pártfogolni. Pedig az egységspárt agrárius képviselő uraihoz mégis csak jobban illenék saját fajtájukat, a földet művelő, a földért szenvedő, az ország alapját képező többes jobb termelést megvalósító gazdatiszti osztályt védeni.

Nem hallottam még arról, hogy a gazdatiszti törvény-revizió érdekében mentek volna képviselők küldöttségileg a miniszterek elé. Pedig ez talán mégis csak fontosabb volna, mint a kézműves kamara. (Meglátszik, hogy nincs gazdatiszt-képviselő, aki egész lélekkel ráfeküdne az ügyre.)

A Magyar Gazdatisztek Országos Egyesülete külön emlékirattal fordult a törvényhozókhöz, foganatja azonban ennek sem volt.

Az államhatalom. mulasztása.

Eddigi fejtegetéseink alapján minden politikai elfogultságtól mentesen, teljes tárgyilagossággal meg kell állapítanunk, hogy *a magyar államhatalom nem méltányolta ezidáig a gazdatisztek reformtörekvéseit. Darányi Ignác óta nem történt egyetlen lépés sem a gazdatiszti helyzet enyhítésére.* Ha nem ült volna a magyar agrár-intézmények örök szerencséjére egy *Darányi* Ignác a föld-

mívelésügyi miniszteri székben, úgy a gazdatisztek még a mai törvényükkel sem dicsekedhetnének. *Darányi Ignác volt az egyetlen földművelésügyi miniszter, aki felismerte a magyar gazdatiszt értékét és nemcsak ígért, hanem cselekedett is értük.* Ettől fogva a gazdatisztek csak ígéretekkel traktálták. Hiába volt a sok nagygyűlés, kongresszus, a kormányzat nem tett a gazdatisztekért egy csipetnyit sem.

Mayer János-ban határozottan megvolt mint minden más kérdés iránt is a jóindulat, csekély politikai súlyával azonban nem tudta keresztülvinni akaratát. Pedig ha a gazdatiszti törvényt meghozza, az ország mindenkori legnagyobb földművelésügyi miniszterei sorába emelkedett volna. Jóindulatát mutatja, hogy *elkészítette a gazdatiszti törvény-revíziót.* Ez tagadhatatlan érdeme. A gazdatiszti küldötségeknek vagy egy tucatszor biztos terminusra meg is ígérte a parlament színe elé való terjesztését, azonban idáig soha sem jutott. Pótolhatatlan kára volt ia gazdatiszti karnak, hogy *Schandl Károly* nyugalomba vonult földművelésügyi államtitkárságából, mert ha o marad, úgy a gazdatiszti törvényrevízió kétségen kívül keresztülment volna a parlamentben. Utóda *Prónay György* báró azonban nem viseltetett oly jóindulattal a gazdatisztek iránt, mint amelyet azok megérdemeltek volna. Az a válasz, amelyet az új államtitkár a *Székács Elemér* vezetésével megjelent küldöttségnek adott, a magyar agrár-történelem fekete lapjain lesz megörökítve. *Prónay György* ugyanis világosan és félreérthetetlenül kinyilatkoztatta a gyászos küldöttség előtt, *hogy amíg meg nem alkották a mezőgazdasági munkások öregségi és rokkantsági biztosítását s el nem dől, hogy ez milyen teherpróbát ró a mezőgazdaságra, a gazdatisztek ügyével nem foglalkozhatnak.*

Ennél nagyobb arculütést a gazdatisztek még soha sem kaptak. Az agrár-Magyarországon meg kellett érnünk, hogy a kanászbojtár ügyét elébelyezték a főiskolát végzett gazdatiszt ügyének. Hiába mutatta ki *Dóry Frigyes*, az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara alelnöke az OMGE gyűlésén, hogy amíg a mezőgazdasági munkásbiztosítás megoldása tetemes megterhelést jelent a földbirtokra, addig a gazdatisztek kívánságainak orvoslása úgy szólván semmi áldozatot sem követel, az államtitkár álláspontja maradt érvényben.

Az elmúlt kormányzatot tehát súlyos mulasztás terheli, ame-

lyet már jóvátenni igen nehéz. A gazdasizti osztálynak külön szerencsétlensége, hogy abban az időszakban, amikor fényes alkalom lett volna visszas helyzetének törvényhozási úton való rendezésére, az „agrárpolitika“ jegyében induló kormányzati rendszer a nemzet mérhetetlen kárára merkantil-indusztriális közgazdasági politikát folytatott. A törvény revíziója elől való merev elzárkózás természetes függvénye az általános agrárellelens politikának. Pedig azokban az u. n. „alkotó“ esztendőkből egy kis jóakarattal szépszerivel meg lehetett volna közmegnyugvásra oldani a gazdasiztek régóta vajúdó kérdését.

Szégyenteljes állapot, hogy a XX. században Magyarországon még nem találtak módot a gazdasiztek nyugdíjigényének megoldására. Ha más irányban sem történt volna semmi, akkor még bele tudnánk ebbe nyugodni. Amikor azonban aizt látjuk, hogy az állam gondoskodott minden társadalmi osztály helyzetéről, egye dül csak a gazdasizteket nem oltalmazza törvényeivel, nem csuda, ha jogos felháborodás tör ki belőlük eme egyenlőtlen elbánási mód felett. Megalkották a *Társadalombiztosító* mammuth-intézményét, szinte elviselhetetlen terheket róva aiz adófizetőre. Ennek keretében még a cselédlányok biztosításáról is gondoskodtak, (lásd lex. Vass II.) a gazdasizteket azonban épp azon oknál fogva nem vették bele, hogy majd azokról külön történik intézkedés. Maga *Csilléry* András, az Országos Társadalombiztosítói Intézet volt igazgató-főorvosa is elismerte, hogy méreteken túl kiterjesztették a szociálist biztosítást. Száz millió pengőt fizet évenként a nemzet a Társadalombiztosító fenntartására. Ebből az óriási pénzüsszegeből a gazdasiztek nem látnak egy fillért sem. Az a földbirtokos, aki szobalánya után negyedévenkiint 8 10 pengőt fizet a Társadalombiztosítónak, gazdasiztje után nem adózik semmit sem.

De ha már kihagyták a gazdasizteket akár csak a kamarából a Társadalombiztosító Intézetből is, már régen meg kellett volna alapítani a *Gazdasiztek Nyugdíjintézetét*. Milliólkat és milliólkat folyósítottak különböző altruistának kikiáltott álszövetkezetek alknentálására, a különböző vállalatok egész légiója élvezett busás szubvenciót, *arra azonban egyetlen fülér sem akadt, hogy a gazdasizti nyugdíjintézet alapítókéjéhez hozzájáruljanak.* Azzal az összeggel, amit pólójátékokra fordítottak, megvethették volna az alapját a gazdasiztek nyugdíjának. A 450 millió pengő költségvetésen kívül elköltött összegeből is juthatott volna egy

kevés a gazdatisztek nyugdíjintézetének alaptökéjéhez. Az újságíróknak „nemzeti ajándékkép“ üdülőház is jutott. Az Országos Testnevelési Tanácsnak, amin *Dinnyés* Lajos országgyűlési képviselő felemlítette még a marhabélyeg akcióból is van bevétele. A külföldre szállított szarvasmarhákra bélyeget ragasztanak s ennek jövedelmeit sportcélokra fordítják. (Talán a gazdatisztek nyugdíjalapjai javára is ki lehetett volna valami ilyen bélyegakciót találni.) Azt hiszem senki, sem vonja kétségbe, hogy a nemzet szempontjából sokkal többet jelentene, hogyha; rendezték volna a gazdatisztek nyugdíjigényét, mint hogy sportpalota és fedett uszoda építését segélyezték. De ha már sajnált a kormányzat egy fillért is a gazdatiszti nyugdíjalaptól, ha már nem tartotta szükségesnek sem a joghelyzet bizonytalanságát megszüntetni, sem a kvalifikáció kérdését rendezni, *mibe került volna a gazdatiszti kamara létesítése?* Ez igazán tisztára a jóindulat kérdése. Ez sem az államnak, sem a munkaadóknak nem jelent áldozathozatalt.

Lám az ügyvédek már nem ilyen mostoha gyermekei a kormánynak. *Zsitvay* igazságügyminiszter nemrégiben bejelentette a 33-as bizottságban, hogy a kényszeregyezségi eljárások során az ügyvédségnek *nagyobb munkaalkalmat* fognak biztosítani. „*Katasztrofálisnak*“ minősítette az ügyvédség helyzetét s bejelentette, hogy „*a kormánynak kötelessége, hogy az ügyvédi karnak, mint a magyar társadalom jelentős tényezőjének segítséget nyújtson.*“*) A képviselők panaszait is mindenképpen helyeselte az igazságügyminiszter úr, mondván parlamenti ülésen, hogy *ankét-sorozatot* kell tartani az ügyvédek nyomorának enyhítéséről. *Nem hallottam még minisztert, aki a gazdatisztek százsorta siralmasabb helyzetének meghányavetése céljából kívánt volna ankét-sorozatot rendezni.*

A Bethlen kormánynak különben kötelessége lett volna a fiókatett gazdatiszti törvénytervezetet a parlament elé vinni, mert hiszen a parlament 1929 májusában egyhangúlag elfogadta *Schandl* Károly alábbi határozati javaslatát:

„*Utassítsa a Ház a földművelésügyi miniszter urat, hogy a gazdatiszti törvény revíziójáról és különösen a nyugdíjról szóló törvényjavaslatot terjessze a Törvényhozás elé. Nagy nemzeti érdek az, hogy a javaslat mielőbb a Ház elé kerüljön, hogy ily*

*) Budapesti Hírlap 1932:33. szám.

módon a mezőgazdasági termelés teljes felkészültséggel és fegyverzettel haladhasson előre a győzelem» felé.“

A törvénytervezet dacára annak, hogy a gazdatiszti kívánások teljesítését *Somssich* László gróf, az OMGE elnöke *elsőrendű fontosságúnak*, *Mayer* János volt földművelésügyi miniszter *állami kötelességnek*, *Schandl* Károly országgyűlési képviselő *felétlen szükségességnek* nyilvánította bent maradt a fiókban.

Az 1927. évi gazdatiszti törvénytervezet bírálata.

Fejtegetéseim során már többször hivatkoztam a földművelésügyi minisztérium által elkészített gazdatiszti törvénytervezetre. Nem lesz talán érdektelen, ha röviden érintjük a törvénytervezet eddig figyelmen kívül hagyott pontjait is, mivel valószínű, hogy ha a kérdés ismét aktuális lesz, ennek alapján fogják azt tárgyalni. A törvénytervezet szerintem még sok kívánnivalót hagy hátra. Bár általában helyes és minden esetre igen nagy haladást jelent az 1900: XXVII. t.-c.-el szembeni, alapos korrigálásra szorul. Megillető méltánylásban részesíti a szakképzettséget és megoldja a nyugdíjbiztosítás kérdését. Hibája azonban a tervezetnek, hogy rendelkezéseiben nem veszi figyelembe a jelenkor szükségleteit, nem igyekszik segíteni a momentán fennálló bajokon. Inkább a közép és alsófokú szakképzettség jövőbeli érvényesülésének kedvez, az okleveles gazdatisztek elhelyezkedési körét kevésbé bővíti. Külön paragrafusokban kellett volna megállapítani azokat a foglalkozási ágakat, amelyeket csak okleveles gazdákkal szabad betölteni.

A törvénytervezet általános indokolása folytonosan csak a többtermelés üdvös voltát hangoztatja és annak elérését jelöli meg a gazdatiszti törvény megváltoztatásának indokául. Nem emeli ki az okleveles gazdatiszteknek az okleveletlen gazdasági alkalmazottakkal szembeni felülhelyezésének szükségességét és az állásnélküliek elhelyezésének szociális jelentőségét.

Nem helyes, hogy a gazdatisztek alkalmazandóságának alapját a terület-egység helyett a kataszteri tiszta jövedelem szerint szabja meg. Sokkal helyesebb volna a *10.000 korona kataszteri tiszta jövedelem helyett 1000 kat. holdat venni*. A kataszteri tiszta jövedelem megállapítása oly régen történt és sok helyütt a valóságnak annyira meg nem felelő, a birtokviszonyok a jövőben oly annyira átalakulhatnak, hogy a kataszteri tiszta jövedelmi osztá-

lyozás nem lesz alkalmas a gazdatiszt tartás alapjának meghatározására. A kataszteri tisztajövedelem csekélyisége nem mindig indokolja a gazdatiszt alkalmazásának szükségtelenségét, mert a modern mezőgazdasági kultúra vívmányainak segítségével épp a gazdatiszt hivatása az ilyen csekély jövedelmezőségű birtokok megfelelő karbanhozása és intenzívvé tétele. Ma már nincs olyan földterület, amelyre kimondhatnánk, hogy az mezőgazdasági művelésre nem használható. (Lásd: szikések megjavítása, futóhomok megkötése, lecsapolás, tőzeges terület használhatóvá tétele stb.)

A tervezet szerint pld. egy 4900 holdas birtokon csupán 1 gazdatiszt volna alkalmazandó, vagy ha a tulajdonosnak van oklevele, akkor egy sem!

A gazdatisztek címének megállapításánál még a „gazdatiszt“, főszámvevő, számvevő és gazd. gyakornok cím ife oklevélhez volna kötendő. Gazdatiszt csakis okleveles gazda lehessen, a nem okleveles gazda pedig, ha mint gyűjtő-névről beszélünk, legyen *gazdasági altiszt*.

Illuzórius a törvénytervezetnek a szabadságra vonatkozó része. Ebbe beveendő volna, hogy *két heti szabadság minden körülmények között adandó és ennél kevesebb szerződésileg nem köthető*. Ha ezt határozottan elő nem írják, akkor mivel a tervezet erre módot nyújt sok munkaadó ki fogja kötni a szerződésben, hogy szabadságot nem ad. Nagy hiánya végül a tervezetnek, hogy nem alkotja meg a gazdatiszti kamarát.

IX.

A szervezkedés fontossága és módozatai.

Mindaddig, amíg a gazdatiszteknek saját sorsukkal szembeni közönye és nemtörődömsége meg nem törik, a külső tényezőktől hiába várják helyzetük jobbrafordulását. *Lelki metamorfózison kell átmenni maguknak a gazdatiszteknek is!* Le kell gyúrniök a közönyösség átkos szellemét, hiszen nyilvánvaló, hogy az évtizedek óta folyó küzdelem zátonyrajutása egyes-egyedül a gazdatisztek szervezetlenségének és széthúzásának az oka. *Ma az egyes társadalmi osztályok között a létért való küzdelem folyik s amelyik társadalmi osztály ebben a létért való küzdelemben megszervezte nincs, az menthetetlenül elveszik.* A létért való küzdelemben nincs pardon. A gazdatisztek szép szeméért soha sem fogják problémáikat megoldani. Sült galambként sem a nyugdíj, sem a kvalifikáció

elismerése nem fog hozzájuk repülni. *A gazdatisztek szervezetlenségével éltek vissza a múltban,* de ha az meg nem történik vissza fognak élni a jövőben is. Ezért kell a talpukra állni! Mindig azé a társadalmi osztályé a győzelem, amelynek hangja rikoltóbb, fellépése fennhéjázóbb. Ha a gazdatisztek hangja nem ai báránnyok bégetése, hanem a farkasok ordítása lett volna, úgy ügyük már rég diadalt aratott volna.

Meg kell teremteni a gazdatisztek szolidaritását! Az első lépés a gazdatiszteknek *az Országos Egyesületbe való minél teljesebb beszerzése.* Ebben az irányban az akciót Bayer János indította meg a Fejér- és Tolnamegyei Gazdatiszti Kör 1930-ban tartott paradicsompusztai vándorgyűlésén, amelyen ebből a célból az Országos Egyesület kebelében propaganda-bizottság alakítását proponálta. (Ez sajnos nem történt meg.)

Az Országos Egyesületbe való beszerzést Bayer János a gazdatisztek felvilágosítását célzó vidéki körzeti gazdatiszti gyűlések tartása és körzeti gazdatiszti körök megalakítása útján kívánja elérni. Bayer János elgondolását a legnagyobb mértékben helyeselhetjük, mivel eredménnyel egyedül az általa megjelölt út kecsegtethet. Egyéni rábeszéléssel, személyes kapacitálással lehet csak a kételkedet levenni a lábaikról. Sok gazdatiszt maga sincs kellőleg tájékozódva a szervezkedés jelentőségéről s bármennyire furcsán hangzik, rászorul a felvilágosításra, mert még a gazdatiszti óhajok természetével és kivihetési lehetőségével sincsen tisztában. Ezért kell kimenni a perifériákra és hozzáférközni az érdekeltekhez.

A gazdatiszteknek országrészenként egyes körzetekbe való beszerzése nemcsak abból a szempontból helyes, hogy így a gyakori közvetlen érintkezés kapcsán könnyebben meg lehet őket nyerni az eszmének, hanem azért is, mert így az Országos Egyesülettel az összeköttetést sokkal intenzívebbé lehet tenni s a gazdatisztek lokális érdekeit is hathatósabban lehet istápolni.

A vidéki körök kitarító agitációs munkájának az eredménye az a példátlan érdeklődés, amely a június 5-iki országos gazdatiszti kongresszus iránt megnyilvánult. Mivel e munka II. kiadása a kongresszust megelőző napokban rendeztetett sajtó alá, még nem áll módomban magára a kongresszusra hivatkozni. Ha azonban a jelek nem csalnak és ez a kongresszus a gazdatisztek impozáns részvételével folyik le, akkor ez a kongresszus *határ-*

követ fog jelenteni a gazdatisztek keserves életküzdelmében. Ezernyi ember jelenléte nem fog nyomok nélkül elmúlni.

A fontos az, hogy a most megszervezett tömeg szét ne hulljon. Egyetlen seregszemle még nem elég. *Akár lesz a kongresszusnak pozitív eredménye, akár nem, a gazdatiszteknek továbbra is egy táborban kell maradniok.* Minden gazdatisztnak erkölcsi kötelessége, hogy az érdekében megindított mozgalomban részt vegyen, mert a mai idők adják talán az utolsó alkalmat arra, hogy a gazdatiszti kar sorsát megjavítsál. Azért bármikor felhangzik a vezérek hívó szava, mint egy embernek kell a hátuk mögé sorakozni minden gazdatisztnak.

Ne álltassa az se magát, akit biztosnak vélt helyzetében momentán nem fenyeget az elbocsátás réme, ne vonják ki a mozgalom alól magukat azok sem, akiknek öreg napjai a tulajdonos jóakaratóból a nyomorúságtól biztosítottak, mert ne feledje el senki sem, bármily fényesen süssön ma rá a jólétnek napja, amtg joghelyzetünk törvényes szabályozást nem nyer és a nyugdíjügy kötelezőleg nem rendeztetik, addig biztonságban nincsen.

Vannak akik azt tartják: a gyűlésezéssel úgysem lehet semmit sem elérni. Az olyan gyűlésezésekkel, amilyenek az eddigiek voltak, való igaz, hogy nem. De amiképp más társadalmi rétegek kiváló eredményeket harcoltak ki maguknak erélyes fellépésük által, úgy a gazdatisztek is célt fognak érni, ha egységes phalanxként állnak csatasorba. Mert mitől várjunk, ha nem a bátor fellépéstől, eredményt? Talán az illetékesek jobb belátásától? Attól ugyan hiába várunk. x\z nem fog magától megjönni. Azt nekünk kell megérlelni.

A gazdatiszti kívánságok teljesedésbe menetelőért folyó küzdelem kivívásának a kulcsa maguknak a gazdatiszteknek a kezében van. A sérelmes helyzet megszüntetése: *a szervezettség, vagy a szervezetlenség kérdése.*

És még egy szempont! *Mi lesz, ha a bekövetkező események a gazdatiszteket szervezetlenül érik?* A kapitalista világrend bomlási folyamatában, a tőke és a munka mai forrongó harcában ott állnak majd a gazdatisztek kitaszítva és csupaszon. A nagy kataklizmában mindenkitől elhagyatva csúfos elmúlás leend a végzetük. Vigyázzunk, mert ha a mostani senyvedés tovább folytatódik, hamarosan elénekelhetjük a magyar gazdatisztról: „Névből él csak, többé nincs jelen.“

Készülődjünk tehát a nagy erőpróbára, mert most fog eldőlni, rendelkezik-e ez a társadalmi osztály azokkal az erkölcsi erőkkel, amelyek fennmaradását biztosíthatják, avagy tényleg megérett-e a sokak által hirdetett pusztulásra. Meg kell mutatni, hogy van ebben a karban élni akarás! Be kell bizonyítania az élethez való jogát! Ne feledjük él, hogy: csak magunkban bízhatunk!

Lebegjen minden gazdatiszt előtt *Széchenyi* István gróf szava: „*Csak magunkban a hiba, de egyszersmind magunkban is a fel-támadási erő. Tőlünk függ minden, csak akarjunk!*“

Harmóniát a kenyéradókkal!

Ki kell irtani azt a merőben téves felfogást, mint hogyha a gazdatisztek szervezkedése földbirtokosaink ellen irányulna. Fel kell világosítani azokat a földbirtokosokat, akik a gazdatisztek megmozdulásában ellenük irányuló tendenciát sejtene. Sorra ki kell mutatni eme nézetük tarthatatlanságát s ha ez megtörténik, nem hiszem, hogy földbirtokosainkban gáncs vetők akadnának. Mert mikép sok gazdatiszt, úgy még inkább sok földbirtokos hamis színben látja a dolgot s egyéni megrövidítését véli a gazdatiszti kiváns&gok teljeseésbe menésében. Ha ezt a (tévhitet sikerül eloszlatni ami részben gazdatiszti egyesületek feladata hatalmas lökést adunk a haladás tempójának.

Ezt a felfogást hirdettük az alsódunántúri gazdatiszti kar megszervezésének kezdő lépéseinél is. Erre mutatott rá a kaposvári gazdatiszti kongresszuson *Baly* Kálmán díszelnöki megnyitójában, mondván: *Bátran, nyíltan kell küzdenünk, mert mi csak javára törekszünk nagybirtokosainknak, mezőgazdaságunknak és szétmarcangolt édes magyar Hazánknak.* Ezt hirdette *Kiss* Elemér kamarai igazgató is: „*El sem tudom képzelni azt, hogy a gazdatiszti társadalom ügyei megoldhatók legyenek a földbirtokos és földbérlő társadalom szívélyes, meleg megértő közreműködése nélkül.*“ És véssük elménkbe *Bayer* Jánosnak a kongresszuson elmondott következő szózatát: „*A földbirtok, a Haza szent földjének egy része, úgy a földbirtokos, mint a gazdatiszt létének alapja. A magyar hivatásos gazdatisztek tömörítését célzó mozgalom elbírálásánál elhatározó fontosságú az, hogy ez a tudás, ennek a közös szent alapnak megőrzése az, amely ma a tönk szélén álló magyar mezőgazdaság újbóli felvirágzását lehetővé teszi.*“

X.

Gazdasági akadémiáink és a gazdatiszti válság.

*Gazdasági akadémiáink
elnéptelenedése.*

Ha gazdasági akadémiáink hallgató létszámának utolsó 10 évbéli statisztikai adatait vizsgáljuk, gondolkozóba kell, hogy ejtsen bennünket, az a lefelé menő haladvány, amely 10 esztendő óta az egyes évek hallgatóinak létszámában mutatkozik.

Évfolyamok	Keszthelyi Gazdasági Akadémia		Magyaróvári Gazdasági Akadémia		Debreceni Gazdasági Akadémia		Összesen	
	I. éves	3 évf. Összesen	I. éves	3 évf. Összesen	I. éves	3 évf. Összesen	I. éves	3 évf. Összesen
1921/22	156	413	140	453	210	518	506	1384
1922/23	130	392	125	385	237	493	492	1270
1923/24	101	329	113	329	214	509	428	1167
1924/25	83	282	117	324	174	494	374	1100
1925/26	69	224	86	274	94	385	249	883
1926/27	50	182	68	228	102	332	220	742
1927/28	40	146	37	163	89	269	166	578
1928/29	27	109	29	117	107	282	163	508
1929/30	16	76	38	99	82	256	136	431
1930/31	26	66	28	85	66	230	120	381
1931/32	24	61	17	77	32	177	73	315
1913/14	27	94	33	98	34	103	94	295

Amint a közölt kimutatásból látszik, az 1921 22-ik esztendőben, mikor a hallgatók létszáma tetőpontját érte el, 1384 hallgatója volt a 3 akadémiának. Ettől fogva a hallgatók létszáma állandó esést mutat s ma már ott tartunk, hogy a hallgatók összsámában visszatért a békebeli létszám, az első évesek számában pedig már annál is alább csúszott.

Az összes hallgatók létszáma 1384-ről 315-re csökkent le, tehát kevesebb, mint 1/4-re, az elsőévesek létszáma pedig 506-ról 73-ra, azaz 1/7-ére.

Az utolsó békeévben, 1913 14-ben a szóbanforgó 3 gazda-

akadémiának együttvéve 295, elsőéves pedig 94 hallgatója volt.

Láthatjuk tehát ebből az összehasonlításból, hogy a három év együttes létszáma (315: 295) már csak 20-al magasabb a békebelinél, az elsőévesek létszáma azonban (73: 94) már 21-el kevesebb a békebelinél. A békebeli létszámmal szembeni hallgatótöbbletet a második- és harmadévesek nagyobb létszáma teszi ki, amiből következik, hogy az *eljövendő években, még ha nem is csökken a beiratkozó első évesek száma, a létszám alacsonyabb lesz a békebelinél.* Különösen feltűnő a megfigyeltetés a keszthelyi gazdasági akadémiánál, ahol a békebeli 94 hallgatóval szemben csupán csak 61 hallgató van.

Mi az oka ennek? Tisztára az, hogy a mai kor ifjúsága belátta a gazdatiszti pályán való elhelyezkedés lehetetlenségét. A magyar gazdatisztek mai szomorú helyzetének egyik legfőbbét mondó fokmérője akadémiáink elnéptelenedése, A Magyar Gazdatisztek Országos Egyesületének nagygyűlésén *Schandl Károly* „*dekadenciának*“ nevezte azt a jelenséget, hogy az ifjúság ily csekély számban keresi fel az akadémiákat. Ezzel szemben *Sztankovics János*, a Keszthelyi Gazdasági Akadémia igazgatója az utóbbi tanévek megnyitóján azt hangoztatta, hogy ez a helyes, ez az egészséges állapot. *Sztankovics* igazgató már évekkel ezelőtt felhívta a gazdatiszti pályára készülőköt arra, hogy ez a pálya nem nyújtja már azt a boldogulást, amelyet nyújtott valaha és óva intette az ifjakat attól, hogy az akadémiákra kenyérszerzés végett jöjjenek. A magam részéről teljes mértékben *Sztankovics* János álláspontját tudom helyeselni s ha intelmét idejében megfogadták volna, úgy ma nem kóborolna az országban annyi okleveles gazda.

Az akadémiák megcsökkent hallgató létszámával kapcsolatban több oldalról elhangzott már az a kívánság, hogy be kellene csukni az egyik gazdasági akadémiát, felesleges ily kevés hallgatónak három akadémiát fenntartani. Nagy hiba volna, ha a hallgatók létszámcsökkenése bármely akadémia bezárására készítetné az illetékeseket, mivel gazdasági akadémiáink csakis ily látogatottság mellett tudják megadni az igazi intenzív oktatást. Az volt az egészségtelen állapot, amikor 500 hallgatója volt egy akadémiának, mert hiszen akadémiáink 80 100 és nem 4 5-ször annyi hallgató befogadására vannak kontemplálva. Az akadémiák megrohanása volt az oka az akkori évek hiányos gyakorlati kiképzésének is. Addig tehát, ameddig a létszám a békebeliig csökken, ez nem hozza magával az akadémiák számának csökkentését is.

A további csökkentést pedig a gazdasági kívánságok sokáig már nem halasztható honorálása automatikusan meg fogja szüntetni. Természetesen, ha ideális szempontból nézzük az ügyet, úgy szomorkodni kellene akadémiáink elnéptelenedése miatt, nekünk azonban a való életet kell tekintenünk, amely az okleveles gazdaszettek számára vajmi sovány kenyeret osztogat. Addig nem lesz becsülete a magyar gazdasági karnak, amíg ismét nem lesz nagyobb a kereslet, mint a kínálat. *Nem az a dekadencia, hogy elkerüli az ifjúság az akadémiát, hanem az, hogy a diplomát nyerő fiatalok számára még a mindennapi kényeret sem biztosítják.* Ha ez megtörténik, akkor bízathatjuk majd az ifjúságot arra, hogy tömegesebben keresse fel a mezőgazdasági főiskolákat. Addig azonban örüljünk annak, hogy legalább a közel jövőben nem gyarapodik a szellemi proletariátus. Az a pár ezer okleveles gazda, aki ma állás nélkül tengődik az országban, untig elég arra, hogy a mezőgazdaság terén mutatkozó feladatokat elvégezze. A tartalék megvan, ezeknek az elhelyezését kell a magyar föld minél teljesebb kiaknázására biztosítani, nem pedig az ifjúságot az akadémiák újabb elözönlésére biztatni.

A tanárképzés válsága.

Gazdasági akadémiáink azonban nemcsak a hallgatók tekintetében vannak válságban, hanem válságban vannak és különösen lesznek *tanáraik* tekintetében is. Jelenleg kiváló tanári kar működik a gazdasági akadémiákban, *mi lesz azonban a jövőben?*

„*Gazdasági szaktanítói*“ állásban kezdőifizetésül a X. fizetési osztály illetményét juttatják, a Gazdasági Akadémiákhoz kinevezett gyakornokok ezzel szemben évekig el-, napszámoskodnak“, amikor is illetményük nem haladja meg még a XI. fizetési osztály ugyancsak sanyarú javadalmazását sem. 4-5 évig kell az akadémia szolgálatában állniok, amíg odajutnak, ahova a gazdasági szaktanítók. Nagy aggodalommal nézhetünk tehát a jövő elébe, mert hiszen ha csak valami különös ideális lelkesedés nem fűt valakit, az ugyan nem megy ma gazdasági akadémia tanári pályára. Több kitűnő szakember e lehetetlen fizetések miatt máris kilépett az akadémia státusából és más intézmény szolgálatába állott. Sok kiváló férfiú, aki hivatást érzett magában, elrettent a mostoha viszonyoktól és inkább elment Klebelsberg-féle gazdasziskolába tanítónak, mint akadémia professzornak.

Nem történik semmi sem a *tanárképzést* illetőleg sem. Először

is nagy hiba, hogy a leendő akadémia tanároktól nem kívánnak meg uradalmi gyakorlatot. Lehetetlen dolog, hogy valaki az akadémia elvégzése után minden gyakorlat híjjával felvétessék az akadémia kötelékei közé s a holt betűk halmazából dolgozza magát bele a tanárkodásba. Hogy kívánjuk meg az ilyen tanártól, hogy érdemes előadást tartson a cukorrépa termelésről, amelyet jómaga sohasem termelt, oktatást adjon a sertés hizlalásáról, amellyel a gyakorlatban soha sem foglalkozott. A tangazdasági gyakorlat nem szolgálhat alapjául egy jövőendő gazdasági főiskolai tanár gyakorlati tudásának.

Hogy a külföldön mily nagy súlyt fektetnek erre, azt élénken dokumentálja az amerikai felfogás, amelyet dr. *Siegescu* Miklós*) a következőkben ismertet: „Nincs jogosultsága annak a sokszor kísértő felfogásnak, hogy tanárnak menjen az, *aki más gyakorlatiasabb pályára nem alkalmas*. Ellenkezőleg a gazdasági tanári pályára csak az nyerjen bebocsájtást, aki *caeteris paribus felülmúlja* társait gyakorlati érzékben és tudományos készségben. A tanárképzés ideálja az, hogy a jó gazdát jó tanárrá képezze ki. *Csak olyan növendékek képezhetők tanárokká, akik a mezőgazdaságban megfelelő gyakorlattal bírnak.*“

Faber Sándor- gazd. akad. tanár „*Mezőgazdasági szakoktatás Poroszországban*“ című jelentésében a következőket írja: „Aki a tanári pályára lép, annak már a főiskolába lépése előtt az előírt két évi gyakorlat helyének megválasztásánál úgy kell eljárnia, hogy az első évet mintaszerűen berendezett kigazda birtokán töltsse el, ahol a kigazda munkáját, elfoglaltságát, idejének beosztását, gazdaságának vezetését megismerje. A második évet közép-birtokon tölti és csak két évi gyakorlattal lép a főiskolába.“ Az oklevél megszerzése után, aki tanár akar lenni, annak *még újból egy évre gazdaságba kell mennie*. Tehát összesen *három évi gazdasági gyakorlatot* kívánnak meg tőle.

Nézetem szerint hazánkban is minden gazdasági akadémia tanártól, bármilyen tanszékét is töltsön be, meg kellene követelni *néhány évi kemény uradalmi gyakorlatot*, ahol felelősségteljes állásban szolgálva, tényleg elsajátítja azokat a praktikus ismereteket, amelyekre egy életpályán keresztül elméleti búvárkodását felépítheti s amelyekkel a tudomány elméleti igazságait a külső

*) Dr. *Siegescu* Miklós: »Mezőgazdasági szakoktatás az északamerikai Egyesült Államokban.«

gazdasági életből leszűrt tapasztalataival át és átszűrheti. Csak így és másképp nem lehet eredményes a tanár munkája, csak így fedezheti fel azokat a szempontokat, (amelyek szerint stúdiómát tárgyalnia kell s csak így tarthat számot a hallgatók tekintélytisztelőre és érdeklődésére.

A gyakorlati alap megkövetelésén kívül még másképpen is kell gondoskodni a tanárképzésről!

Amerikában külön 48 tanárképző főiskola van. Németországban szintén külön tanárképzők vannak, ahol két évet kell eltölteni

*Korszerű reformok**

Átalakítandó a gazdasági akadémia belső szervezete is, amely még meglehetősen középiskolaszerű. Élükön még mindig igazgató áll, akit a miniszter nevez ki. Már régen meg kellett volna valósítani a rektorátust. Tanáraikat tetszésszerint nyugdíjazhatják, „B“ lisztára helyezhetik, sőt alsófokú szakiskolákhoz is áttehetik. Autonómiáról nem is beszélhetünk.

Egyetemi nivóra kell emelni a gazdasági akadémiákat! Az állatorvosi főiskola már 5 évfolyamú, a gazdasági akadémiák még mindig csak 3 évfolyamúak. Doktorátust nem adhatnak. A folytonosan megújuló tanfolyamok, mint a gépkezelői, tejellenőri, rétművelési stb. mind a tudomány haladásának s annak a bizonyítékai, hogy a jelenlegi óraszám mellett nem tudják már az akadémiákon a tárgyakat a megkívánt részletességgel előadni.

Ismét meg kell követelni a gazdasági akadémiákba való beiratkozás előtt az *egy esztendő uradalmi gyakorlatot!* Németországban éppen tavaly előtt emelték fel az eddig megkövetelt egy év gyakorlatot két esztendőre. Az állatorvosi főiskola újabban szintén félévi gyakorlatot kíván meg hallgatóitól, megmagyarázhatatlan tehát, hogy épp az akadémiák tekintenek el ettől.

A „Köztelek“ nyílt kérdésére 36 válasz közül csak 9 helyeselte a mai rendszert, a többi a gyakorlati év mellett foglalt állást, A fiatal gazdáktól beérkezett 30 válasz mind a gyakorlatias oktatás kimélyítése mellett tört lándzsát. Az OMGE irodalmi és tanügyi szakosztálya, az Országos Gazdasági Szakoktatási Tanács, valamint a földművelésügyi miniszter által 1928-ban egybehívott értekezlet nagy szótöbbséggel szintén az egy éves gyakorlat visszaállítását követelte. A hivatalos körök azonban ezt nem tették magukévá és a közóhaj ellenére maradt minden a régiiben.

Legutóbb gazdasági akadémiánkat is hatáskörébe akarta vonni a kultuszminisztérium. A régi rezsim bukásával ez a veszély a jövőben remélhetőleg nem fog már fenyegetni. Ha azonban a kultuszkormány mohósága ismét kivetné hálóját az akadémiákra, úgy ez ellen minden okleveles gazdának sarkára kell állni!

Pillantás a jövőbe.

Van-e hazánkban a gazdatiszti pályának jövője? Akik csak a mai bomladozást tekintik, azt mondják: ez a pálya halálra van ítélve. Én ezt a vélelmet nem írom alá. Bár épp az arisztokrácia egyik tagja, *Károlyi* Imre gróf húzta meg a lélekharangot ismert sárga könyvében a nagybirtok fölött, nem tudom hinni, hogy a magyar nagybirtokok olyan egy-kettőre szétesnének. Ha ez bekövetkeznék, nagy nemzeti szerencsétlenség származnék belőle. Én azt hiszem, *Károlyi* Imre gróf könyvének lapjai hamarabb megsárgulnak, mint a magyar nagybirtok szétmálik. 4,862.889 kat holdat tesz ki hazánkban az 1000 kat. holdon felüli birtokok területe. Ezt a nagy földterületet nem lehet máról-holnapra fel-darabolni.

A gazdatisztek jövője a nagybirtokok fennmaradásához van kötve. Az kétségtelen, hogy a nagybirtokok felaprózódását megakadályozni nem lehet, ennek azonban természetes folyamatnak kell lennie. Ha pedig ez *nem revolúciószerűen*, hanem *evolúciószemen* következik be, akkor a gazdatiszti pályának még hosszú ideig biztos jövője van Magyarországon. Annyi bizonyos, hogy a kisbirtokok szaporodása a gazdatiszti pályát, mint ilyet lassú kimúlásra kárhóztatja, egyelőre azonban még nincs veszély. Amennyire az uradalmak egy részének áruba bocsátása folytán csökken az alkalmazandó gazdatisztek számai, az intenzivítás remélhető fokozódása és egy célszerű törvénynek már nem sokáig odázható meghozatala folytán növekedni fog a területegységen a gazdatisztek száma. Az oklevélnélküliek kiszorítása is mind több helyet biztosít. Szerintem tehát jó néhány évtizedig ez a két folyamat kiegyenlíti egymást és ha a mai gazdatiszti létszám nem is emelkedik, de csökkenni sem fog.

Ha az „1000 holdas“ követelést sikerül törvényerőre emelni, úgy az állásnélküliség méregfogát is kihúztuk egyelőre, mert

momentán megnövekednék a gazdatisztek létszáma. Vérmes reményeket azonban a feltartóztatlanul meginduló földeloszlás miatt ehhez a megnövekedéshez fűzni nem szabad. Ez csak időleges jelenség lesz. Az okleveles gazdáknak jövődó elhelyezkedésüket nem lehet csupán a gazdatiszti pályában keresniök. Ne feledjük el, hogy a művelés alatt álló föld ugyanakkora marad akkor is, ha 5000 holdon nem egy gazda, hanem száa gazda dálnakodik. A szakértelmet nem lehet nélkülözni ebben az esetben sem. Csak a fornia fog változni. Kevesebb lesz a gazdatiszt, de több lesz a gazdasági felügyelő, kamarai tisztviselő, gazdasági tanácsadó stb. De ha a gazdatiszti kar most meg nem szervezkezik, úgy az átmenetben kérlelhetetlenül elvérzik.

Biztató körülmény, hogy épp azok, akik a nagybirtok megszüntetése mellett hadakoznak s a jövőt a kisbirtokokban látják, nemhogy kivégeznék az intelligens gazdákat, sőt éppen azt az érvt hozzá fel a nagybirtok megszüntetése mellett, hogy az nem képes elég diplomás embernek kenyeret adni. Kovács Jenő, a hódmezővásárhelyi mezőgazd. bizottság elnöke felpanaszolja, hogy „a szomszédos uradalom 50.000 holdján bizony alig néhány diplomás embernek biztosít kenyeret és megélhetést.“ Majd így ír: „Diplomás intelligenciánknak akár közvetlenül, akár pedig közvetve mezőgazdaságban vagy a mezőgazdaság által kell elhelyeződési és kereseti lehetőséget biztosítani. Ezt a szükségszerűséget a nagybirtok a mai formájában nem tudja megoldani.“

Fentiek figyelmeztetésül szolgálhatnak nagybirtokosainknak. Mi ugyan nem követelünk áldozatot, de saját érdekükben még ettől sem szabadna visszariadni. Elvégre hazánknak ma $\square$ *kilométerenként 61 ember helyett 82-t kell eltartani.* A nagybirtoknak kötelessége a tanult gazdák egy részének egzisztenciát adni. (Különösen akkor, amikor ez nemcsak kárára nincsen, de határozottan javára szolgál).

Az okleveles gazdáknak körülbelül a fele nem végez hivatásának megfelelő munkát. Arcpírtó szégyen, hogy hazánkban épp a gazdasági szakemberek találnak legkevésbé elhelyezkedést. Ennek a jövőben meg kell változnia! Lehetetlen dolog, hogy hazánk, amelynek földterülete 16,153.700 kat. hold, ne tudna néhány ezer okl. gazdának kenyeret adni. Ma 8,800.000 lakos eltart 350.000 tisztviselőt és 90.000 szabadfoglalkozású egyént, nyugdíjat fizet 109.000 egyének. *Elképzelhető-e, hogy az az ország (még hozzá agrárország!), amely 150.000 (családtaggal együtt 1,760.000)*

nem termelő lelket lát el, pár ezer termelő gazdatisztet ne tudna fessak eltartani és öregségére biztosítaná?

Végighaladtunk a magyar gazdatiszti kar válságának állomásain. Láthattuk, hogy vannak módok és vannak eszközök, amelyekkel a problémák megoldhatók. Nem e szerencsétlen földönfutók, hanem az ország érdekében.

A helyzet sötét, de nem reménytelen. „A jó ügynek végre győzni kell!” Be kell látnia mindenkinek ebben az országban, hogy a magyar gazdatisztek problémája: a magyar mezőgazdaság problémája.

A cselekvés ideje elodázhatatlanul elérkezett. Az illetékes tényezők eddigi semittevését tovább folytatni nem lehet. A pohár csurdultig telt, itt a 24. órája, hogy ennek az agyontépázott, jobb sorsra érdemes osztálynak ügyét dűlőre vigyék!

A gazdatisztek szelíd, hallgatag természetű emberek. Nem lázonganak, nem ütik dobra keserveiket. Ez azonban nem azt jelenti, hogy jól megy soruk, hogy meg vannak elégedve helyzetiükkel. A vihar előtti csendesség ez, amely, ha kirobban, főlő, hogy nem kívánatos irányba tereli majd a küzködőket.

Hallgassák meg azért a kormányzó körök a gazdatisztek elfojtott vészkiáltását! Vegyék ki kezükből azt a vándorbotot, amelyet méltatlanul a kezükben szorítanak. Szüntessék meg azt a tarthatatlan állapotot, hogy a magyar gazdatiszt magyar földön útszéli koldus módjára senyvedjen el. A kenyér munkásainak meg nem becsülése: példa nélkül áll a civilizált államok életében.

A megoldás útjai előttünk állanak. Az államhatalomnak minden eszközzel meg kell akadályoznia, hogy a földért szenvedő és a földet szerető honfa a magyar földből kiábránduljanak. N°. hagyja őket kétségben. Siessen segítségükre. Teljesítse kötelességét. Mert a végpusztulás lángjai már nyaldossák őket. Ha pedig ez a láng elharapózik, megemészti a magyar mezőgazdaság is.

TARTALOM:

Oldal

<i>Előszó</i>	3
<i>Bevezetés</i>	5
Első rész: A gazdatiszti pálya	7
Egy nap a gazdatiszt életéből	8
A legnehezebb pálya	9
A gazdatisztek szociális helyzete	11
A gazdatisztek vallása	14
A gazdatisztek korszerű megoszlása	14
Mit mutat a statisztika a gazdatisztek családi állapotáról?	14
A gazdatiszt, mint nemzetfenntartó elem	15
A gazdatisztek érdemei	16
A gazdatiszt a legproduktívabb intellektuell	17
A gazdatiszti osztály a középosztály gerince	17
A gazdatisztek hazafias szellemének jelentősége	18
A gazdatiszti kar magatartása a kommunizmus alatt	18
A megszállott területek gazdatisztjei	21
Második rész: A válság okai, tünetei és orvoslása	22
I. <i>A gazdatiszti állásnélküliség</i>	22
Négyezer állásnélküli gazdatiszt	23
Fiatal gazdák állásnélkülisége	24
Fiatal gazdák állásnélküliségének okai	25
Gazdasági akadémiáink túltermelése	25
Idősebb gazdák állásnélküliségének okai	27
Az állásnélküliség megszüntetésének országos érdeke	28
Az állásnélküliség orvoslása	28
II. <i>A szakképzettség megkövetelésének hiánya</i>	29
A mai tarthatatlan helyzet	29
-Hol kell alkalmazni okleveles gazdatisztet?	29
A felesleges diploma	30
Kit nevezünk „gazdatiszt“-nek?	32
Teljesítheti-e a földműves iskolát végzett altiszt azt, amit az okl. gazda?	33
A gazdatiszteknek csak 35.7%-a okleveles	33
Analfabéta gazdatisztek	34
A szakavatatlan kezelés köz- és magángazdasági kára	37
A nem okleveles gazdasági alkalmazottak problémája	38
III. <i>Az orvoslás módja: A gazdatiszti törvény revíziója</i>	39
Dr. Kenéz Béla a gazdatisztek elégtelen számáról	40

Hány alkalmazott esik egy gazdatisztre?	41
Azi oklevél megbecsülése a nagybirtok érdeke	41
Intenzív gazdálkodás szaktudás nélkül lehetetlen	44
IV. <i>A gazdatiszti helyzet bizonytalansága</i>	46
Miért bocsajtják el oly tömegesen a gazdatisztekét?	48
A folytonos tisztcsere a nagybirtok sírásója	49
V. <i>A gazdatiszti nyugdíjnélküliség</i>	50
Külföldi viszonyok	52
A nyugdíjbiztosítás megoldása	53
VI. <i>A legsürgősebb feladat: A gazdatiszti kamara felállítása</i>	54
A mezőgazdasági kamarák és a gazdatisztek.....	54
Önálló kamarát!	55
VII. <i>Mit tettek a gazdatisztek helyzetük megjavításáért?</i>	60
Egy szomorú jubileumról	60
A Magyar Gazdatisztek Országos Egyesülete	61
A vidéki gazdatiszti körök.....	63
A Fejér-, Tolna- és Veszprémvármegyei Gazdatiszti Kör	63
A legújabb gazdatiszti mozgalmak	65
Az Alsódunántúli Mezőgazdasági Kamara a gazdatisztekért	66
VIII. <i>Mi akadályozta meg a gazdatiszti törekvések érvényrejutását?</i>	68
A földbirtokosok? Nem!	68
A sajtó részvétlensége	70
A társadalom közönye	72
A gazdatisztek lethargiája	74
A képviselők nemtörődömsége	76
Az államhatalom mulasztása	77
Az 1927. évi gazdatiszti törvénytervezet bírálata	81
IX. <i>A szervezkedés fontossága és módozatai</i>	82
Harmóniát a kenyéradókkal!	85
X. <i>Gazdasági akadémiáink és a gazdatiszti válság</i>	86
Gazdasági akadémiáink elnéptelenedése	86
A tanárképzés válsága	88
Korszerű reformok	90
Pillantás a jövőbe	91